

Kommunal- og moderniseringsdepartementet og
Kulturdepartementet

Høring – nye krav til universell utforming av nettsteder og mobilapplikasjoner for offentlige og private virksomheter

Forslag til gjennomføring av EUs direktiv om tilgjengelighet av
nettsteder og mobilapplikasjoner i norsk lov med tilhørende
gjennomføringsbeslutninger.

Innhold

1	Om lovforslaget	6
2	Bakgrunn	8
2.1	Høring av direktivet	9
2.1.1	Historikk – tidligere høring av direktivet	9
2.1.2	Valg av modell	9
2.1.3	Universell utforming av IKT-løsninger i arbeidslivet.....	10
2.1.4	Krav til tilgjengelighetserklæring og tilbakemeldingsfunksjon	10
2.2	Utredning av samfunnsøkonomiske konsekvenser	10
2.3	Departementets forslag til modell.....	12
2.4	Forholdet til informasjonsfriheten	13
2.5	Hovedinnhold i direktivet	14
2.6	Gjeldende rett.....	15
3	Direktivets virkeområde, harmoniseringsnivå og definisjoner.....	16
3.1	Direktivets generelle virkeområde	16
3.2	Gjeldende retts generelle virkeområde for kravene om universell utforming av IKT 16	
3.3	Departementets vurdering	17
3.3.1	Nettsteder og mobilapplikasjoner.....	17
3.3.2	Behov for lovendringer i §§ 17 og 18 i likestillings- og diskrimineringsloven 18	
3.3.3	Endringer i forskriftens formålsbestemmelse	19
3.3.4	Offentlige virksomheter vs. private virksomheter.....	20
3.3.5	Allmenheten vs. brukere	20
3.3.6	Hovedløsning vs. alle nettsteder og mobilapplikasjoner.....	20
3.3.7	Avgrensning mot familieliv og andre forhold av personlig karakter	21
3.4	Harmoniseringsnivå	22
3.5	Unntak fra saklig og geografisk virkeområde.....	25
3.5.1	Direktivets unntak	25
3.5.2	Gjeldende rett	26

3.5.3	Departementets vurdering	26
3.5.4	Kringkasting	27
3.5.5	Visse ikke-statlige organisasjoner	29
3.5.6	Visse dokumentformater	30
3.5.7	Forhåndsinnspilte tidsbaserte medier	32
3.5.8	Direktesendte tidsbaserte medier	34
3.5.9	Nettbaserte kart og karttjenester	35
3.5.10	Tredjepartsinnhold utenfor virksomhetens kontroll	36
3.5.11	Reproduksjoner av gjenstander fra kulturhistoriske samlinger	37
3.5.12	Intranett og ekstrasnett	38
3.5.13	Arkiverte nettsider og nettsteder	42
3.5.14	Utdanningssektoren	43
3.6	Definisjoner – Artikkel 3	44
3.6.1	Virksomheter i offentlig sektor	44
3.6.2	Mobilapplikasjoner	45
3.6.3	Standard	47
3.6.4	Tidsbaserte medier	49
3.6.5	Reproduksjon av gjenstander fra kulturhistoriske samlinger	49
3.6.6	Måledata	50
4	Hovedprinsipper for universell utforming – Artikkel 4	51
4.1	Direktivet	51
4.2	Gjeldende rett	51
4.3	Departementets vurdering	51
5	Særlig om unntak fra kravene ved uforholdsmessig stor byrde – Artikkel 5	54
5.1	Direktivet	54
5.2	Gjeldende rett	55
5.3	Departementets vurdering	55
6	Presumsjon om at nettløsninger er i overensstemmelse med kravene – Artikkel 6	59
6.1	Direktivet	59
6.1.1	De 12 nye suksesskriteriene som følger av oppdatert standard	60
6.2	Gjeldende rett	62
6.3	Departementets vurdering	63

7	Ytterligere tiltak for å sikre universell utforming – Artikkel 7	64
7.1	Tilgjengelighetserklæring og tilbakemeldingsfunksjon.....	64
7.1.1	Nærmere om innholdet i EU-kommisjonens gjennomføringsbeslutning med en standardisert mal for tilgjengelighetserklæringen	65
7.1.2	Innholdet i tilgjengelighetserklæringen.....	66
7.2	Gjeldende rett.....	67
7.3	Departementets vurdering	67
8	Kontroll og rapportering – Artikkel 8.....	72
8.1	Direktivets bestemmelser	72
8.1.1	Nærmere om innholdet i gjennomføringsbeslutningen	73
8.2	Gjeldende rett.....	75
8.3	Departementets vurdering	76
9	Håndhevingsprosedyre – Artikkel 9	78
9.1	Direktivet	78
9.2	Gjeldende rett.....	78
9.3	Departementets vurdering	79
10	Utøvelse av delegert myndighet – Artikkel 10.....	82
10.1	Bakgrunn	82
10.2	Direktivet.....	82
10.2.1	Gjennomføringsbeslutningen om harmonisert standard, (EU) 2018/2048	83
10.2.2	Gjennomføringsbeslutningen om tilgjengelighetserklæring og tilbakemeldingsfunksjon, (EU) 2018/1523.....	83
10.2.3	Gjennomføringsbeslutningen om metode for kontroll og rapportering, (EU) 2018/1524.....	83
10.3	Gjeldende rett	84
10.4	Departementets vurdering	84
11	Komitéprosedyre – Artikkel 11	86
12	Innarbeidelse i nasjonal rett – Artikkel 12	87
12.1	Direktivet.....	87
12.2	Gjeldende rett	87
12.3	Departementets vurdering	88
12.3.1	Ikrafttredelse og overgangsfrist.....	90
12.3.2	Nettsteder	91

12.3.3	Mobilapplikasjoner.....	91
12.3.4	Forhåndsinnspilte tidsbaserte medier	92
12.3.5	Intranett/ekstranett.....	92
12.3.6	Dokumenter/Dokumentformater	92
12.3.7	Regelverksendringer.....	93
13.	Økonomiske og administrative konsekvenser.....	95
13.1	Innledning.....	95
13.2	Vista sin analyse og anbefaling	95
13.3	Departementets vurdering	97
13.4	Konsekvenser for offentlig sektor av modell 2b	98
13.4.1	Særlig om økte kostnader for kommunene	99
13.4.2	Særlig om økonomiske og administrative konsekvenser for Difi	100
13.4.3	Særlig om økonomiske og administrative konsekvenser for Diskrimineringsnemnda.....	101
13.5	Konsekvenser for privat sektor.....	103
14.	Merknader til de enkelte bestemmelsene i lovforslaget	104
14.1	Merknader til endringer i likestillings- og diskrimineringsloven.....	104
14.1.1	Merknader til § 17	104
14.1.2	Merknader til § 18	104
14.1.3	Merknader til § 19	106
14.1.4	Merknader til § 19a	106
14.1.5	Merknader til § 36	107
14.1.6	Merknader til § 36a	108
14.1.7	Merknader til § 41	109
14.2	Merknader til endringer i diskrimineringsombudsloven	109
14.3	Forslag til lovendringer i likestillings- og diskrimineringsloven	110
14.4	Forslag til lovendringer i diskrimineringsombudsloven	113
14.5	Forslag til endringer i forskrift om universell utforming av IKT-løsninger ...	114

1 Om lovforslaget

Hensikten med lovforslaget er å gjennomføre Europaparlamentets og Rådets direktiv (EU) 2016/2102 av 26. oktober 2016 om tilgjengelighet av offentlige organers nettsteder og mobilapplikasjoner (Web Accessibility Directive). Høringsnotatet omhandler også gjennomføring av tre gjennomføringsbeslutninger vedtatt i henhold til direktivets bestemmelser høsten og vinteren 2018. Gjennomføringsbeslutningene har ikke tidligere vært på høring i Norge.

Høringsnotatet inneholder forslag til lov- og forskriftsendringer som er nødvendig for å gjennomføre direktivet og de tre tilhørende gjennomføringsrettsaktene i norsk lov.

I hovedsak vil eksisterende lovverk for universell utforming av IKT bli videreført, men utvidet i omfang. Direktivet inneholder enkelte nye krav som ikke følger av norsk rett. I hovedsak gjelder dette nye krav til universell utforming av forhåndsinnspilt multimediaminnhold (publisert etter 1. januar 2021), krav om en tilgjengelighetserklæring og tilbakemeldingsfunksjon, og krav til universell utforming av nye intranett og ekstranett.

Når det gjelder det som er nytt fra EU-regelverket, sml. med norsk lov, foreslås det at følgende krav skal gjelde for *alle* offentlige virksomheter og virksomheter i **privat sektor** som jevnlig sysselsetter flere enn 50 ansatte (modell 2b):¹

- krav til universell utforming av forhåndsinnspilt multimediaminnhold,
- krav om en tilgjengelighetserklæring og tilbakemeldingsfunksjon,
- krav til universell utforming av nye intranett og ekstranett.

Etter dagens Forskrift om universell utforming av IKT-løsninger skal virksomhetene utforme sine nettløsninger i henhold til WCAG 2.0 retningslinjene. Det er imidlertid vedtatt en ny europeisk standard, som er oppdatert i tråd med den teknologisk utvikling og tilpasset anvendelse på mobilapplikasjoner. Standarden viser til WCAG 2.1 retningslinjene, som inneholder 12 nye suksesskriterier som må følges for at nettsteder og mobilapplikasjoner skal være universelt utformet. De nye retningslinjene vil *erstatte* de gjeldende (WCAG 2.0). Når forskriften oppdaterer henvisningen til de nye retningslinjene, vil retningslinjene gjelde for *alle* pliktsubjektene etter gjeldende rett, dvs. **hele offentlig og hele privat sektor**.²

Videre er det foreslått en del presiseringer i gjeldende regelverk som vil gjelde for hele forskriftens virkeområde. Dette gjelder f.eks. presisering av definisjoner, avgrensning mot sektorregelverk, presisering av unntak og fastsettelse av et skjæringstidspunkt for dokumenter.

Etter gjeldende rett skal alle IKT-løsninger som er omfattet av forskriften, være universelt utformet innen 1. januar 2021. Forslaget som departementet nå sender på høring, tar utgangspunkt i at de nye lov- og forskriftskravene skal tre i kraft 1. juli 2020, med en overgangsperiode på seks måneder før de nye kravene må etterleves, dvs. innen 1. januar 2021. Dette har sammenheng med at datoen 1. januar 2021, er fristen for å gjøre eksisterende IKT-løsninger universelt utformet etter gjeldende rett.

¹ Se mer om virkeområdet i kapittel 3.3.4 og 3.6.1.

² Se mer om dette i kapittel 6.

Mange virksomheter har i dag nettløsninger som ikke anses som ny IKT, og som derfor foreløpig ikke er omfattet av dagens regelverk. Mange virksomheter skal derfor innen 1. januar 2021, anskaffe nye nettløsninger eller oppdatere gjeldende nettløsninger slik at de blir i overensstemmelse med kravene i forskriften. Departementet anser det som mest hensiktsmessig at de nye kravene fra EU er innført i lov- og forskrift i løpet av 2020. Da kan en kommende oppgradering/utskiftning av teknisk løsning, ta høyde for de nye kravene fra EU, slik at man unngår at det må gjøres endringer/tilpasninger i løsningene i to runder.

Departementet legger til grunn at denne overgangsperioden sånn sett vil være kostnadsbesparende for virksomhetene. Se nærmere om harmonisering av fristene i høringsnotatet.

Det er ikke tatt endelig stilling til hvordan finansiering i offentlig sektor skal håndteres. Departementet ber om høringsinstansenes syn på spørsmålet om håndtering av økonomiske og administrative konsekvenser, samt foreslått frist for ikrafttredelse og lengden på overgangsperioden før de nye kravene skal etterleves. Se for øvrig punkt 5 i høringsbrevet.

Departementet gjør oppmerksom på at det ikke er tatt endelig stilling til om Norge vil be om tilpasningstekst for gjennomføringsbeslutning 2018/1524 om kontroll og rapportering, ved innlemmelse av rettsaken i EØS-avtalen. Årsaken til dette er at metoden for tilsyn ikke harmonerer med nasjonal praksis på området – se for øvrig kapittel 8 om tilsyn og rapportering.

2 Bakgrunn

Den 26. oktober 2016 vedtok EU et direktiv om tilgjengelighet av nettsteder og mobilapplikasjoner for offentlig sektor. Begrepet universell utforming er innarbeidet som rettslig begrep i norsk terminologi, og vi bruker derfor begrepet universell utforming i stedet for tilgjengelighet i høringsnotatet.

Universell utforming er definert slik i likestillings- og diskrimineringslovens § 17 andre ledd:

«Med universell utforming menes utforming eller tilrettelegging av hovedløsningen i de fysiske forholdene, inkludert informasjons- og kommunikasjonsteknologi (IKT), slik at virksomhetens alminnelige funksjoner kan benyttes av flest mulig, uavhengig av funksjonsnedsettelse.»

Regelverket om universell utforming av IKT-løsninger var nytt i EU. Direktivet pålegger en plikt for offentlig sektor til å gjøre nettsteder og mobilapplikasjoner tilgjengelig ved å følge internasjonale standarder for universell utforming. Et nettsted består av én eller flere nettsider.

Direktivet er et ledd i EUs strategi for utvikling av det digitale indre marked. Videre er direktivet en europeisk oppfølging av FN konvensjonen om rettigheter til personer med nedsatt funksjonsevne (CRPD) artikkel 9.

Direktivet pålegger offentlige organer å følge de internasjonale retningslinjene for universell utforming i WCAG versjon 2.0 på nivå A og AA, se artikkel 6(2) og standarden EN 301 549 V1.1.2 (2015-04) kapittel 9. I etterkant av vedtakelsen av direktivet har det skjedd endringer både med hensyn til retningslinjene, og til standarden. Med hensyn til standarden så er det vedtatt en gjennomføringsbeslutning som henviser til en oppdatert versjon av EN 301 549-standard, versjon V2.1.2 (2018-08). Se nærmere om dette i kapittel 6. Den oppdaterte standarden forholder seg til de oppdaterte retningslinjene i WCAG 2.1, som erstatter WCAG 2.0.

De oppdaterte retningslinjene i WCAG 2.1 inkluderer 12 nye suksesskriterier på nivå A og AA som må etterleves for at kravene til universell utforming skal være overholdt, se kapittel 6.1.1. De nye retningslinjene i WCAG 2.1 tar i større grad høyde for ulike særtrekk ved mobilapplikasjoner.

Direktivets artikkel 4 viser til de fire hovedprinsippene for universell utforming – informasjon skal være mulig å oppfatte, mulig å anvende/betjene, forståelig og robust.

Direktivet er et minimumsdirektiv, slik at nasjonal rett må tilfredsstille de kravene som direktivet inneholder, jf. artikkel 2. Direktivet åpner for at medlemslandene kan utvide virkeområde til andre typer nettsteder og mobilapplikasjoner, og videreføre gjeldende nasjonale regler som går lenger enn minimumskravene i direktivet.

Høringsnotatet er strukturert etter bestemmelsene i direktivet. Først kommer en kort omtale av bestemmelsen i direktivet, deretter en omtale av gjeldende nasjonalt regelverk og til slutt departementets vurdering til evt. endring i lov eller forskrift for å gjennomføre direktivets krav.

2.1 Høring av direktivet

2.1.1 Historikk – tidligere høring av direktivet

Kommunal- og moderniseringsdepartementet sendte direktivet på høring i august 2017. Norsk lovgivning stiller krav om universell utforming av IKT-løsninger for både offentlig og privat sektor (felles regelverk). Et sentralt spørsmål i høringen var om de nye kravene i direktivet skal innføres likt for både offentlig og privat sektor. Høringsnotatet fokuserte på de kravene i direktivet som *går lenger* enn norsk rett.

I hovedsak er de nye kravene i direktivet knyttet til tilgjengelighet av forhåndsinnspilt tidsbasert multimediainnhold, universell utforming av intranett og ekstranett og krav om tilgjengelighetserklæring med tilhørende tilbakemeldingsfunksjon.³ En hovedforskjell mellom direktivet og nasjonal rett er at direktivet stiller krav til intranett og ekstranett, som innebærer en delvis regulering av arbeidslivet. Etter nasjonal rett stilles det ikke krav til universell utforming av IKT-løsninger i arbeidslivet.

Departementet ba særlig om høringsinstansenes syn på om de kravene som direktivet stiller til offentlig sektor, som ikke allerede følger av forskrift om universell utforming av IKT-løsninger, skal utvides til å også gjelde for privat sektor – dvs. valg av modell.⁴ Bakgrunnen for at departementet ba om synspunkter på dette, er at nasjonal lovgivning om universell utforming av IKT regulerer offentlig og privat sektor likt (*felles regelverk*).

Departementet mottok nærmere 30 høringssvar, men kun fra offentlig sektor og interesseorganisasjoner. Departementet fikk ingen høringssvar fra privat sektor.

Departementet understreker at både standarden EN 301 549 V1.1.2 (2015-04) og de underliggende retningslinjene i WCAG 2.0 som var en del av høringen av direktivet, er blitt oppdatert etter høringen. Dette høringsutkastet baserer seg på oppdaterte retningslinjer og standard, EN 301 549 V2.1.2 (2018-08) og WCAG 2.1. Se for øvrig kapittel 2 og kapittel 4.1.

2.1.2 Valg av modell

Hovedinntrykket fra høringen er at de fleste høringsinstansene er positive til å utvide kravene til universell utforming, og mener kravene også bør gjelde for hele privat sektor. Funksjonshemmedes Fellesorganisasjon (FFO) mener delt regulering vil virke uryddig. Statped mener felles regulering er et godt og nødvendig tiltak for å inkludere alle i arbeids- og samfunnslivet. NVE bemerker at det generelt sett er uheldig om det stilles ulike krav til offentlig og privat sektor og støtter en felles regulering. Nkom vurderer kravene til intranett og tilgjengelighetserklæring for ikke å være spesielt byrdefullt for bedriftene, men at dette kan stille seg annerledes for forhåndsinnspilte tidsbaserte medier. Videre viser Nkom til at dersom det kommer vesentlig negative tilbakemeldinger av å innføre direktivets krav for privat sektor kan det vurderes bruk av unntaksbestemmelser på grunn av kostnadshensyn eller lav omsetning. Bufdir viser til at dersom offentlig sektor pålegges et ansvar, bør det være prinsipielt mulig å gjøre tilsvarende for privat sektor. Difi

³ I tillegg til at oppdatering fra WCAG 2.0, som ligger til grunn for forskriften, til WCAG 2.1 vil medføre 12 nye krav. Se kapittel 6.

⁴ Se <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/horing-av-eus-direktiv-om-tilgjengelighet-av-nettsider-og-mobilapplikasjoner/id2568014/>

og Funka Nu mener en delt regulering vil gjøre tilsyn og håndheving vanskeligere og mer kompleks.

2.1.3 Universell utforming av IKT-løsninger i arbeidslivet

Direktoratet for e-helse viser til at universell utforming av intranett og ekstranett kan bidra til å møte et sterkt økende behov for arbeidskraft i sektoren og gjøre at samfunnet drar bedre nytte av arbeidskraften til innbyggere. Synshemmede akademikere (SAF) viser til at arbeidslivet er den arenaen, ved siden av utdanningssektoren, hvor manglende universell utforming får de alvorligste konsekvenser for synshemmede. De viser til at kun universell utforming av programmer og IKT-systemer kan sikre at hjelpemiddelteknologi fungerer.

Flere av instansene viser til at det blir et *kunstig* skille i arbeidslivet dersom det innføres krav til universell utforming av intranett og ekstranett *uten* å inkludere øvrige IKT-systemer i arbeidslivet, som saksbehandling- og arkivsystem. Flere av høringsinstansene tok til orde for å utvide kravene til arbeidslivets IKT-løsninger generelt, og ikke bare intranett og ekstranett.

2.1.4 Krav til tilgjengelighetserklæring og tilbakemeldingsfunksjon

Flere av høringsinstansene viser til at direktivets krav til tilgjengelighetserklæring kan bidra til å øke etterlevelsen av regelverket. Barne-, ungdoms- og familieetaten viser til at slike krav vil bidra til økt bevissthet omkring kravene og støtter en innføring av dette.

For øvrig omtales innspill fra høringsrunden der det er relevant.

2.2 Utredning av samfunnsøkonomiske konsekvenser

Parallelt med høringen av direktivet utredet Vista Analyse AS, på oppdrag fra Kommunal- og moderniseringsdepartementet, de samfunnsøkonomiske konsekvensene av å gjennomføre de kravene i direktivet som ikke allerede følger av norsk rett. Vista Analyse AS utredet også de samfunnsøkonomiske konsekvensene av å utvide direktivets virkeområdet til privat sektor, og ikke bare offentlig sektor som er direktivets virkeområde. Vista Analyse baserte sine analyser på standarden EN 301 549 V1.1.2 (2015-04) og WCAG 2.0 retningslinjene. Etter at Vista Analyse hadde gjennomført sin analyse ble både standarden EN 301 549 og de underliggende retningslinjene i WCAG 2.0 oppdatert.

De oppdaterte retningslinjene fremgår av WCAG 2.1 som inneholder 12 nye suksesskriterier på nivå A eller AA. Det ble derfor gitt et tilleggsoppdrag til Vista Analyse AS i januar 2019 der de vurderte de samfunnsøkonomiske konsekvenser av de nye kravene.

Dette høringsutkastet baserer seg på oppdatert standard og oppdaterte retningslinjer. Se for øvrig kapittel 2 og kapittel 4.1.

Vista utredet kostnadene for tre ulike måter å gjennomføre direktivet nye krav på i norsk lov:

- modell 1 – Gjennomføre direktivets krav for offentlig sektor, dvs. nye krav om universell utforming vil ikke utvides til å gjelde for privat sektor. Gir et tosporet regelverk.
- modell 2 – Gjennomføre direktivets krav for både offentlige og private sektor. Dagens forskrift, med like krav for offentlig og privat sektor, videreføres (felles regelverk).
- modell 2b: Gjennomføre direktivets krav for offentlig sektor og for deler av privat sektor - bedrifter med flere enn 50 ansatte. Modellen er en mellomløsning mellom modell 1 og 2.

I tilleggsutredningen ble det bedt om en oppdatering av den opprinnelig utredningen av de samfunnsmessige konsekvensene av å gjennomføre kravene som følger av direktivet, med den oppdaterte EN 301 549 standarden og de oppdaterte retningslinjene. Det ble bl.a. også bedt om at de vurderte konsekvensene av å isolert sett implementere de 12 nye suksesskriteriene for både offentlig og privat sektor. Sistnevnte er viktig ettersom den oppdaterte standarden og de nye kravene i retningslinjene foreslås å gjelde for forskriftens virkeområde som sådan, og da gjelde for alle virksomheter i privat sektor.

Analyseperioden er 40 år. I hovedsak knytter utgiftene seg til å gjøre tjenestene universelt utformet innen kravene trer i kraft, slik at brorparten av utgiftene skjer første år.⁵

Utredningen viser at kostnadene ved å gjennomføre direktivets krav for både offentlig og privat sektor (modell 2) er langt større enn kostnadene ved å kun gjennomføre direktivets krav for bare offentlig sektor (modell 1). Den mest omfattende reguleringen (modell 2) koster 6,15 milliarder kroner – 4,5 milliarder kroner for privat sektor og 1,65 milliarder for offentlig sektor.

Kostandene ved modell 2b er 2,15 milliarder – 1,65 milliarder for offentlig sektor og 500 millioner for privat sektor – avgrenset til virksomheter med flere enn 50 ansatte. Denne mellomløsningen er bygget over samme lest som likestillings- og diskrimineringslovens konkretiserte aktivitetsplikt for arbeidsgivere i private virksomheter som jevnlig sysselsetter mer enn 50 ansatte. Dette er en plikt til å arbeide aktivt for å fremme universell utforming.

Kostnadene ved å kun implementere de 12 nye suksesskriteriene på nivå A og AA for internett for virksomheter med 50 eller færre ansatte er anslått til 1,1 milliarder kroner, med beste anslag 15 000 kroner per nettsted. Departementets forslag, jf. kapittel 2.3, legger opp til at virksomheter med 50 eller færre ansatte ikke skal måtte følge kravene til universell utforming av intranett og ekstranett.

Virksomheter i offentlig sektor vil måtte følge kravene i alle tre modellene. Det er særlig de nye materielle kravene som er kostnadskrevende, som universell utforming av intranett/ekstranett og krav knyttet til forhåndsinnspilt video. Den dominerende kostnaden er krav til universell utforming av intranett/ekstranett.⁶ Intra- og ekstranett er nettsted

⁵ Direktivet legger opp til at dette kan gjøres på en smidig måte, bl.a. ved at intranett kun er omfattet av kravene dersom de er publisert etter 23. september 2019, eller gjennomgår en vesentlig revisjon etter denne datoen. Dermed vil intranettene enten ha hatt mulighet til å rette seg etter kravene fra starten av, ettersom kravene har vært kjent siden direktivet ble vedtatt høsten 2016 (kjent i Norge siden høring av direktivet i 2017), eller utgiftene sammenfaller med øvrig videreutvikling av løsningene.

⁶ Se tabell 4.1.1 i Vista Analyse AS sin samfunnsøkonomiske konsekvensanalyse (vedlegg 5).

som er tilgjengelig på et lokalt nettverk til bruk for virksomhetens ansatte (intranett) eller på det åpne internett og som gir utvalgte tredjeparter adgang til avgrenset innhold (ekstranett) kontrollert av virksomheten.

I følge SSB har 80 prosent av private virksomheter med mer enn 10 ansatte hjemmesider (nettsted). For virksomheter med egne nettsted er skrittet for å ha intranett lite, idet intranettet kan være en del av virksomhetens totale nettløsning. Nøyaktig hvor mange bedrifter som har intranett er vanskelig å fastslå. Vista Analyse legger i sine antakelser til grunn at bedrifter med enn 10 ansatte, som har en hjemmeside, også har intranett. Dette brukes som grunnlag for kostnadsberegningen, se side 73 i den samfunnsøkonomiske utredningen.

Av private virksomheter med mer enn 10 ansatte, er det kun 12 prosent av disse som har flere enn 50 ansatte. De beregnede kostnadene knyttet til omlegging av intranett mv. ville derfor, etter modell 2 b, bare omfatte 12 prosent av bedriftene med mer enn 10 ansatte. Vista viser til at nyttevirkningene i arbeidsmarkedet, av den grunn, også blir lavere:

"[...] virkningene (av intranett og tekstede informasjonsvideoer) på funksjonshemmedes arbeidstilbud er større per virksomhet i de største virksomhetene som ansetter flest. Mens mindre bedrifter ikke alltid har funksjonshemmede ansatt, vil det være alminnelig i større bedrifter. Også tilbakemeldingsfunksjonalitet og egenerklæring vil ha større verdi i større bedrifter, der nettsidene når flere og brukes mer av offentligheten."

Kostnadene per virksomhet vil være størst i de større virksomhetene da de større virksomhetene ofte har mer komplekse nettsteder og leverer mer videoinnhold, se utredningen side 67.

Vista uttaler:

"Ved å unnta 88 prosent av virksomheter med flere enn ti ansatte blir det geografiske og næringsmessige nedslagsfeltet for tiltaket klart lavere. På den annen side vil det i gruppa av mindre virksomheter være enkelte virksomheter der nytten av tiltaket er lav, fordi nettsiden er lite besøkt, bedriften har ingen funksjonshemmede ansatte osv. I noen av disse vil virksomhetsledelsen i praksis nøle med å følge opp tiltaket. I andre virksomheter vil nytten være større, men noen av dem har gjennomført tiltak på frivillig basis."

2.3 Departementets forslag til modell

Virksomheter i offentlig sektor vil måtte følge kravene i alle modellene.

Det er mange digitale barrierer for at funksjonshemmede skal komme ut i arbeid. Universell utforming av intranett gjør at én digital barriere fjernes. Ved å utvide direktivets krav til intranett og ekstranett i privat sektor vil funksjonshemmede ha flere bedrifter med større geografisk spredning å velge mellom. Videre vil tiltaket bidra til at personer som utvikler synsproblemer eller hørselshemninger med alderen kan stå lenger i arbeid.

Departementet vurderer at nyttevirkningene av tiltakene er størst for de mellomstore og største bedriftene, og at det kan føre til uforholdsmessig store byrder (sammenlignet med

nytten av tiltakene) dersom kravene skal gjelde for mindre bedrifter. Vista peker på at det i praksis vil være mindre virksomheter som ikke vil etterleve kravene dersom modell 2 innføres. Departementet viser til at det allerede i dag er en utfordring knyttet til etterlevelsen av regelverket. Problemet med manglende etterlevelse kan forsterkes dersom mindre bedrifter pålegges ytterligere og til dels omfattende krav. Et likt regelverk for offentlig og privat sektor vil være enklest å forholde seg til, men det vil være kontraproduktivt å etablere et regelverk som ikke etterleves. Departementet foreslår derfor en mellomløsning der mellomstore og store bedrifter (mer enn 50 ansatte) skal følge de kravene som følger av direktivet.

Med hensyn til de 12 nye suksesskriteriene er det naturlig at også virksomheter med 50 eller færre ansatte må forholde seg disse idet det er en oppdatering fra WCAG 2.0, som allerede gjelder, til WCAG 2.1. Utover disse oppdateringene fra WCAG 2.0 til 2.1 vil ikke virksomheter med 50 eller færre ansatte pålegges ytterligere krav, som for eksempel krav til universell utforming av intranett eller forhåndsinnspilte tidsbaserte medier. Den teknologiske utviklingen på området går fort, og departementet anser det som hensiktsmessig å vurdere utvidede krav også til mindre virksomheter når man har erfaring med utvidelse til de mellomstore og store virksomhetene.

Departementet foreslår derfor at de nye funksjonelle kravene utvides til å omfatte private virksomheter som jevnlig sysselsetter mer enn 50 ansatte, i tillegg til offentlige virksomheter. Alle virksomheter må imidlertid forholde seg til de 12 nye suksesskriteriene på nivå A og AA som følger av utvidelsen fra WCAG 2.0 til WCAG 2.1. Se nærmere kapittel 3.4 om harmoniseringsnivå.

Departementet vurderer at de økte kostnadene som modell 2b gir sammenlignet med modell 1, over tid vil kunne utlignes dersom modell 2b gir økt sysselsettingsvirkning på 16,8 årsverk.

Forslagene til lov- og forskriftsendringer i høringsnotatet bygger på en innføring av modell 2 b. En nærmere redegjørelse for resultatene fra den samfunnsøkonomiske utredningen gis i kapittel 13.

2.4 Forholdet til informasjonsfriheten

Informasjonsfriheten kan beskrives som en rett til å motta og å søke etter informasjon fra åpne kilder, og inngår i det moderne ytringsfrihetsbegrepet. Informasjonsfrihet er ment å tjene det åpne samfunn.⁷ Universell utforming av nettsteder er en forutsetning for innbyggernes reelle tilgang til informasjon. Dersom innbyggere ekskluderes fra å motta informasjon, på grunn av manglende universell utforming, er det problematisk sett fra et ytrings- og informasjonsfrihetsståsted. Ytrings- og informasjonsfrihet er grunnlovsfestet i Grunnloven § 100.

Den økonomiske og sosiale komité i EU påpekte at tilgang til nettsteder er direkte knyttet til retten til gratis informasjon og borgernes deltakelse i det politiske liv jf.:

⁷ NOU 1999:27 punkt 5.4.3.1, s. 92.

"It should be pointed out that access to websites is directly linked to people's right to access information freely and participate as citizens in political life."⁸

Universell utforming av nettsteder og mobilapplikasjoner er viktig for sosial og demokratisk deltakelse i samfunnet. Universell utforming av digitale løsninger, er for mange, en forutsetning for utøvelse av rettigheter og plikter overfor offentlig forvaltning og deltakelse i det økonomiske liv, f.eks. bruk av nettbank. Universell utforming av IKT-løsninger bidrar til å fremme likestilling og inkludering i samfunnet.

Det følger av fortalen til direktivet at direktivet ikke har til formål å begrense ytringsfriheten eller mediemangfoldet (pluralisme), som er rettigheter i Unionen og i medlemslandene basert på EUs charter om grunnleggende rettigheter, jf. artikkel 11.

2.5 Hovedinnhold i direktivet

Direktivet skal sikre universell utforming av nettsteder og mobilapplikasjoner slik at tjenestene blir mer brukervennlige. Formålet er å øke andelen av befolkningen som kan ta del i det digitale samfunnet. Direktivet består av følgende bestemmelser:

- Artikkel 1 omhandler direktivets formål og virkeområde.
- Artikkel 2 fastslår at direktivet er et minimumsdirektiv. Dette innebærer at EØS-landene minst må gjennomføre direktivets krav i sin nasjonale lovgivning.⁹
- Artikkel 3 inneholder definisjoner av direktivets sentrale begreper.
- Artikkel 4 viser til de fire hovedprinsippene for universell utforming; informasjon skal være mulig å oppfatte, mulig å anvende/betjene, forståelig og robust. Dette tilsvarer de fire hovedprinsippene som ligger til grunn for kravene i WCAG 2.0 og som er videreført i oppdatert versjon WCAG 2.1.
- Artikkel 5 regulerer unntaksadgangen der kravene innebærer en uforholdsmessig stor byrde for virksomheten.
- Artikkel 6 inneholder en presumsjon om at nettsteder som tilfredsstiller kravene i standarden direktivet viser til oppfyller kravene i artikkel 4.
- Artikkel 7 inneholder ytterligere tiltak for medlemslandene, som skal sikre at direktivet etterleves. Blant annet må offentlige organer avgi en tilgjengelighetserklæring og opprette en tilbakemeldingsfunksjon på nettstedet. EU-kommisjonen er gitt kompetanse til å vedta gjennomføringsrettsakter om innholdet i tilgjengelighetserklæringen – se vedlegg 2 (i uoffisiell norsk oversettelse) til høringsutkastet og kapittel 7.1.1 for en nærmere omtale av gjennomføringsbeslutningen. Bestemmelsen pålegger også medlemslandene å gjennomføre tiltak for å øke bevissthet om tilgjengelighetskravene og for å gi nødvendig opplæring.
- Direktivets artikkel 8 stiller krav om at myndighetsorganet skal gjennomføre tilsyn (kontroll) av om nettløsninger og mobilapplikasjoner er universelt utformet. EU-kommisjonen skal vedta gjennomføringsrettsakter som fastlegger metoden for tilsyn. Resultatene skal rapporteres til EU-kommisjonen – se vedlegg 3 (i uoffisiell norsk

⁸ CES057572013, TEN/507, punkt 4.6.6 Datert 22.05.2013.

⁹ Medlemslandene kan innføre eller opprettholde regler som går lenger enn minimumskravene i direktivet.

oversettelse) til høringsutkastet og kapittel 8.1.2 for en nærmere omtale av gjennomføringsbeslutningen.

Videre inneholder direktivet bestemmelser om håndheving (artikkel 9), delegering av myndighet til å gi rettsakter (artikkel 10), komité prosedyre (artikkel 11), tidsfrister og overgangsregler (artikkel 12), revisjon av direktivet som skal ta hensyn til resultatene etter tilsyn (artikkel 13) og bestemmelser om ikrafttredelse (artikkel 14).

2.6 Gjeldende rett

Likestillings- og diskrimineringsloven trådte i kraft 1. januar 2018. Loven erstattet de fire tidligere likestillings- og diskrimineringslovene, herunder diskriminerings- og tilgjengelighetsloven av 2013.

Likestillings- og diskrimineringsloven har bestemmelser om universell utforming av IKT i §§ 17, 18 og 19. Loven har en egen bestemmelse om håndheving av reglene om universell utforming av IKT i § 36. Tidsfristene for universell utforming av IKT fremgår av § 41.

Forskrift om universell utforming av informasjons- og kommunikasjonsteknologiske (IKT)-løsninger (heretter forskriften) trådte i kraft 1. juli 2013. Forskriften er hjemlet i likestillings- og diskrimineringslovens § 18 fjerde ledd.

Direktoratet for forvaltning og ikt (Difi) ved Tilsyn for universell utforming av ikt håndhever regelverket om universell utforming av IKT.

Kravene til universell utforming gjelder for nettløsninger og automater, som er rettet mot allmennheten, når IKT-løsningen er en integrert del av måten virksomheten informerer og tilbyr sine tjenester på. Nettløsninger skal oppfylle kravene i standarden WCAG 2.0¹⁰ på nivå A og AA med nærmere bestemte unntak. Det vises til forskriftens § 4 første ledd.

Begrepet nettløsning er definert i forskriftens § 3 første ledd bokstav (c) som "*Formidling av informasjon eller tjeneste som er tilgjengelig i nettleser eller tilsvarende, tilgjengelig via en URI (Uniform Resource Identifier) og som benytter http-protokollen (Hypertext Transfer Protocol) eller tilsvarende for å tilgjengeliggjøre innhold.*"

Diskrimineringsombudsloven gir regler om organisering av, og virksomheten til, Likestillings- og diskrimineringsombudet og Diskrimineringsnemnda, jf. § 1. Diskrimineringsnemnda håndhever likestillings- og diskrimineringslovens bestemmelser om brudd på diskrimineringslovgivningen, herunder reglene om universell utforming etter likestillings- og diskrimineringsloven § 17 og plikten til å arbeide aktivt for å fremme universell utforming etter likestillings- og diskrimineringsloven § 19.

De relevante bestemmelsene i likestillings- og diskrimineringsloven, forskriften og diskrimineringsombudsloven omtales i de påfølgende kapitlene.

¹⁰ Det gjøres oppmerksom på at retningslinjene WCAG 2.0 er oppgradert til WCAG 2.1. De nye retningslinjene foreslås gjennomført i norsk rett.

3 Direktivets virkeområde, harmoniseringsnivå og definisjoner

3.1 Direktivets generelle virkeområde

Artikkel 1 definerer direktivets virkeområde. Direktivet omfatter i utgangspunktet alle "*offentlige organers*" nettsteder og mobilapplikasjoner.

Direktivet unntar visse sektorer, og enkelte typer innhold på nettsteder fra direktivets virkeområde. Noen av unntakene er tidsbegrenset, mens andre er permanente, jf. 1(3) og 1(4). Unntakene er behandlet i kapittel 3.4.

Direktivets formål er å gjøre nettsteder og mobilapplikasjoner tilgjengelig for *brukere* gjennom universell utforming, jf. artikkel 1(1) "*more accessible to users*". Direktivets virkeområde er vidt ettersom det retter seg mot alle nettsteder og mobilapplikasjoner i offentlig sektor som er rettet mot allmennheten, i tillegg til intra- og ekstranett som er rettet mot en avgrenset gruppe brukere, men ikke allmennheten som sådan jf. kapittel 3.5.12. Brukerbegrepet i artikkel 1(1) kan dermed sies å rekke *videre* enn begrepet allmennheten "*general public*".

Mobilapplikasjoner er definert som en applikasjon som er rettet mot allmennheten, "*use by the general public*" se kapittel 3.6.2.

3.2 Gjeldende retts generelle virkeområde for kravene om universell utforming av IKT

Etter dagens regelverk er den *generelle* bestemmelsen om universell utforming gitt i likestillings- og diskrimineringsloven § 17. Det følger av § 17 annet ledd at bestemmelsen også omfatter i IKT-løsninger. De nærmere kravene til universell utforming av IKT-løsninger er regulert i likestillings- og diskrimineringslovens § 18. Bestemmelsene er imidlertid bygget over samme lest og de generelle vilkårene som f.eks. *allmennheten* skal tolkes likt.

Likestillings- og diskrimineringsloven § 17 pålegger "*offentlige og private virksomheter*" som er "*rettet mot allmennheten*" en plikt til universell utforming av virksomhetens alminnelige funksjoner. Dette innebærer at virksomhetens funksjon må være "*rettet mot enhver*", jf. Prop. 81 L (2016-2017) merknader til § 17.

Eksempler på offentlige virksomheter som er rettet mot allmennheten er offentlige kontorer der publikum kan henvende seg, idrettsanlegg, offentlig transport og kulturbygg. Private virksomheter rettet mot allmennheten er for eksempel butikker, tjenestetilbydere og informasjons- og servicekontorer, jf. Prop 81 L (2016-2017) side 323. Virksomheter rettet mot mer spesifiserte målgrupper anses som rettet mot allmenheten dersom målgruppen er avgrenset av mer generelle forhold som geografisk tilhørighet eller alder.

Det følger av forarbeidene til likestillings- og diskrimineringsloven at et mer tilfeldig utvalg av personer kan falle innenfor begrepet "*allmennheten*". Barnehager, skoler, sykehus og fritidsklubber er omfattet av begrepet "*allmenheten*".

Likestillings- og diskrimineringsloven § 17 andre ledd gir en definisjon av universell utforming: "*Med universell utforming menes utforming eller tilrettelegging av*

hovedløsningen i de fysiske forholdene [...]." Plikten til universell utforming innebærer at virksomhetene skal tilpasse de fysiske omgivelsene slik at flest mulig brukerforutsetninger ivaretas uten særløsninger, jf. Prop. 81 L (2016-2017) side 323. Utformingen eller tilretteleggingen skal være slik at virksomhetens "*alminnelige funksjoner*" kan benyttes av flest mulig, uavhengig av funksjonsnedsettelse.

Det fremgår av likestillings- og diskrimineringsloven § 18 at løsninger for IKT som underbygger virksomhetens "*alminnelige funksjoner*" og som er "*hovedløsninger*" rettet mot eller stilt til rådighet for allmennheten, skal være universelt utformet.

Dagens lovgivning stiller krav til universell utforming av nettløsninger som er rettet mot allmennheten, men omfatter ikke intra- og ekstranett i arbeidslivet, som ikke anses rettet mot allmennheten.

3.3 Departementets vurdering

Departementet har vurdert behovet for å harmonisere begrepene i loven med direktivets begreper og har utredet de rettslige konsekvensene av å harmonisere begrepene.

3.3.1 Nettsteder og mobilapplikasjoner

Direktivet gjelder for nettsteder ("*websites*"). Et nettsted består av en eller flere nettsider. Begrepet "*nettside*" er ikke definert i direktivet, men begrepet "*website*" er definert i ordlisten til WCAG 2.1-retningslinjer. Tilsvarende definisjon er brukt i den europeiske standarden som direktivet viser til, EN 301 549.¹¹

Med nettside ("*web page*") menes en ikke-integrert ressurs som hentes fra én enkelt URL ved hjelp av HTTP, samt en hvilken som helst annen ressurs som brukes til presentasjon eller som skal presenteres sammen med den av en brukeragent.

Definisjonen av begrepet nettside, som direktivet omhandler, faller inn under definisjonen av "*nettløsning*" som forskrift om universell utforming av IKT-løsninger regulerer, jf. § 3 første ledd bokstav (c). Nettsteder er dermed dekket av begrepet "*IKT*" i likestillings- og diskrimineringsloven § 18 andre ledd.

Direktivet gjelder også for mobilapplikasjoner jf. artikkel 1(1). Begrepet er definert i artikkel 3(2), hvor det med *mobilapplikasjon* menes:

"«mobilapplikasjon» brukerprogramvare utformet og utviklet av eller på vegne av offentlige organer for bruk av allmennheten via mobile enheter som smarttelefoner og nettbrett. Det omfatter ikke programvaren som styrer disse enhetene (mobile operativsystemer) eller maskinvaren."

Det er en etablert tolkning at begrepet "mobilapplikasjoner" faller inn under forskriftens definisjon av nettløsning i § 3 bokstav (c) og er dekket av begrepet "*IKT*" i likestillings- og diskrimineringslovens § 18 andre ledd.

¹¹ Se: EN 301 549 Accessibility requirements suitable for public procurement of ICT products and services in Europe: https://www.etsi.org/deliver/etsi_en/301500_301599/301549/02.01.02_60/en_301549v020102p.pdf

3.3.2 Behov for lovendringer i §§ 17 og 18 i likestillings- og diskrimineringsloven

Virkeområdet i likestillings- og diskrimineringsloven § 18 avgrenses ved at IKT-løsningen er rettet mot eller stilt til rådighet for allmennheten, jf. første ledd. Kriteriet "allmennheten" beror på en sammensatt vurdering og tolkes vidt. Likevel er begrepet "allmennheten" ikke så vidt at det omfatter arbeidslivet som sådan.

Det fremgår klart av lovproposisjonen til likestillings- og diskrimineringsloven (Prop. 81 L (2016-2017)) side 200 at: *"arbeidsplasser, som kontorer og møterom, regnes ikke som rettet mot allmennheten dersom bare de ansatte har tilgang,"*.

Virksomhetens alminnelige funksjoner, som kun er til rådighet for ansatte eller eksterne med særlig tilgang, anses ikke som rettet mot allmennheten etter gjeldende rett. Overført til IKT-løsninger, herunder intra- og ekstranett, er det naturlig å anse intra- og ekstranett for ikke å være rettet mot allmennheten. Grunnlaget for slutningen er at det ligger i lovens system at vilkårene i § 17 og § 18 skal tolkes likt.

Direktivet bruker begrepet "bruker", som rekker videre enn begrepet "allmennheten", og innebærer en plikt til universell utforming av nye intra- og ekstranett, samt eksisterende intra- og ekstranett som gjennomgår en vesentlig revisjon etter 23. september 2019.

Bestemmelsen om intranett og ekstranett er en del av direktivets virkeområde og formulert som et tidsbegrenset unntak i artikkel 1(4) bokstav (g), som lyder:

"Dette direktiv får ikke anvendelse på følgende innhold på nettsteder og mobilapplikasjoner:

*g) Innhold på ekstranett og intranett, det vil si nettsteder som er tilgjengelige bare for en begrenset gruppe mennesker og ikke allmennheten som sådan, og som er publisert før 23. september 2019, inntil slike nettsteder gjennomgår en vesentlig endring."*¹²

Dette innebærer at direktivet stiller krav til universell utforming av intranett og ekstranett i arbeidslivet for offentlig sektor.

På dette punktet skiller direktivet seg fra nasjonal lovgivning, som ikke stiller krav om universell utforming av IKT i arbeidslivet. Departementet har kommet til at det er nødvendig å harmonisere lovens begrep med direktivets. Dagens systematikk der kravene til universell utforming av IKT reguleres både i § 17 og i § 18, er ikke hensiktsmessig å videreføre.

Ved å skille bestemmelsene kan vilkårene tilpasses til hva som er egnet for IKT-løsninger. Som følge av direktivet, er det nødvendig å utvide virkeområdet for § 18 til å omfatte intranett og ekstranett i arbeidslivet. Departementet går etter dette inn for at § 18 gjøres til en selvstendig bestemmelse, som ikke utledes av den generelle bestemmelsen i § 17.

¹² Se vedlegg 1 (uoffisiell norsk oversettelse av direktivet).

Ny § 18 vil få et noe utvidet virkeområde ved at det åpnes for at krav til universell utforming av IKT-løsninger i arbeidslivet kan reguleres nærmere i forskrift.

Lovforslaget medfører altså *ingen endringer* hva gjelder krav til universell utforming av de øvrige fysiske forholdene i arbeidslivet. Krav til universell utforming av fysiske forhold reguleres utelukkende av § 17, og nærmere krav til universell utforming av bygg reguleres i plan- og bygningsloven. Utgangspunktet er at dersom sektorkrav er oppfylt foreligger det ikke diskriminering etter § 17, jf. tredje ledd.

Ny § 18 får et eget ledd om unntak dersom kravene utgjør en "uforholdsmessig stor byrde", sammenlignet med dagens § 17 tredje ledd. Etter gjeldene regelverk kan virksomhetene søke Difi om dispensasjon fra forskriftens krav dersom det foreligger *"særlig tungtveiende grunner."* Se for øvrig kapittel 5.3 om endring av begrepet *"særlig tungtveiende grunner"* til begrepet *"uforholdsmessig stor byrde"* i § 10. Begrepet *"uforholdsmessig stor byrde"* vil brukes i resten av høringsnotatet, med mindre det refereres til gjeldende rett.

Unntaksadgangen i den foreslåtte § 18 andre ledd er tilpasset IKT-løsninger særskilt, og innebærer en harmonisering med direktivets momenter i artikkel 5.

Se for øvrig kapittel 14 for øvrige merknader til §§ 17 og 18.

3.3.3 Endringer i forskriftens formålsbestemmelse

Definisjonen av begrepet *"universell utforming"* følger av dagens § 17 annet ledd. Samme definisjon følger også av i forskriftens § 1. Ettersom departementet foreslår å skille §§ 17 og 18 inntas en definisjon av universell utforming i ny § 18 annet ledd annet punktum. Det foreslås derfor å fjerne definisjonen som følger av forskriftens § 1 ettersom det ikke er nødvendig å gjenta definisjonen i forskriften.

Departementet foreslår videre å oppdatere formålsbestemmelsen i forskriftens § 1, slik at den speiler formålet i likestillings- og diskrimineringsloven, blir mer konkret rettet mot IKT-løsninger, og samtidig rendyrkes som formålsbestemmelse.

I dag er uforholdsmessighetsbegrensingen inntatt i forskriftens formålsbestemmelse. Direktivets artikkel 5 om *"uforholdsmessig stor byrde"* foreslås gjennomført i ny § 18. På denne bakgrunn er det ikke nødvendig å videreføre henvisning til uforholdsmessig byrde i formålsbestemmelsen i forskriften.

Departementet foreslår at forskriftens § 1 skal lyde:

§ 1. Forskriftens formål

Forskriftens formål er å sikre universell utforming av informasjons- og kommunikasjonsteknologiske løsninger for å fremme likeverdig samfunnsdeltakelse, bygge ned og hindre nye digitale barrierer og bidra til å hindre diskriminering.

De delene som utgår av dagens formålsbestemmelse i forskriftens § 1, er etter departementets vurdering tilfredsstillende dekket av andre bestemmelser i oppdatert lov og forskrift.

3.3.4 Offentlige virksomheter vs. private virksomheter

Gjeldende rett omfatter alle offentlige og private virksomheter, se likestillings- og diskrimineringsloven §§ 17 og 18, mens direktivet kun gjelder for offentlige virksomheter.

Departementet legger til grunn at gjeldende nasjonale regler om universell utforming av IKT, som går lenger enn direktivet, videreføres, i tillegg til at de må etterleve de 12 nye suksesskriteriene på nivå A og AA som følger av en oppdatering av WCAG 2.0 til WCAG 2.1. Det innebærer at alle virksomheter, herunder private virksomheter og lag og organisasjoner uavhengig av størrelse, skal etterleve de 35 suksesskriteriene som fremgår av dagens forskrift, i tillegg til de 12 nye suksesskriteriene som følger av en oppdatering av WCAG retningslinjene.

Departementet foreslår, som nevnt, at i den grad direktivet stiller strengere funksjonell krav enn gjeldende rett, som universell utforming av intranett og forhåndsinnsplite video, vil disse kravene også gjøres gjeldende for private virksomheter, men kun for de som jevnlig sysselsetter mer enn 50 ansatte.

Gjennomføring av de 12 nye suksesskriteriene som følger av en oppdatering av WCAG 2.0 og EN 301 549-standarden, og endringen av skjæringspunktet for dokumenter, vil gjelde for alle virksomheter. Dette krever forskriftsendring.

3.3.5 Allmenheten vs. brukere

Virksomheter som er rettet mot "*allmenheten*" er omfattet av kravene til universell utforming etter gjeldende rett. Direktivet omfatter også intra- og ekstranett i offentlig sektor, jf. redegjørelse i 3.3.1.

Etter departementets vurdering er direktivets begrep "*bruker*" videre enn begrepet "*allmennheten*" i nasjonal rett. Brukerbegrepet dekker, i tillegg til publikum generelt (allmenheten), også avgrensede grupper med brukere, for eksempel ansatte eller eksterne som gis tilgang til begrensede områder på en virksomhets intranett, eller gjennom et ekstranett. Departementet mener at en harmonisering av begreper er nødvendig for å oppfylle direktivets krav. Dette krever lovendring. Se for øvrig kapittel 14.1.2 om merknader til § 18.

3.3.6 Hovedløsning vs. alle nettsted og mobilapplikasjoner

Departementet har vurdert om vilkåret "*hovedløsning*" i likestillings- og diskrimineringsloven §§ 17 og 18 innebærer en avgrensning av virkeområdet, slik at ikke alle nettsteder og mobilapplikasjoner omfattes. I lovproposisjonen (Prop. 81 L (2016-2017) merknader til § 18) uttales det at:

"Som for fysiske forhold er det hovedløsningen som skal tilrettelegges. Kravet til universell utforming er ikke oppfylt dersom det etableres alternative nettløsninger eller plattformer for personer med funksjonsnedsettelser. Dersom virksomheten

tilbyr flere likeverdige og tilsvarende hovedløsninger på ett sted, for eksempel flere minibanker i samme lokale, er det tilstrekkelig for å oppfylle lovens krav at en av disse er universelt utformet. Dersom virksomheten har flere IKT-løsninger av ulik karakter, for eksempel både telefonapplikasjon og nettbank på PC må begge være universelt utformet, jf. Prop. 81 L (2016-2017) punkt 22.10.6.3.

Alle nettstedet som henvender seg til en ubestemt krets av personer vil dermed være omfattet dersom det er en hovedløsning for å gi informasjon og tjenester for virksomheten, jf. Prop. 81 L (2016-2017) punkt 22.2.3.3.

En "*hovedløsning*" er definert i gjeldende forskrift § 3 bokstav (e) – (bokstav (f) i forslag til forskrift) – på denne måten:

"IKT-løsninger som er en integrert del av den måten virksomheten informerer og tilbyr sine tjenester til allmennheten på og som er knyttet til virksomhetens alminnelige funksjon. Hovedløsning i utdannings- og opplæringssektoren: nettløsninger som er en integrert del av virksomhetens undervisning eller informasjonsformidling, og som virksomheten har innflytelse over."

Departementet understreker at direktivets krav om universell utforming omfatter alle offentlige organers nettsteder og mobilapplikasjoner. Begrepet "*hovedløsning*" skal tolkes med utgangspunkt i dette.

Dersom offentlig virksomhet har flere IKT-løsninger som er omfattet av regelverket, for eksempel flere nettsteder, et nettsted og en mobilapplikasjon osv. skal alle IKT-løsningene følge kravene til universell utforming. En virksomhet kan med andre ord ha flere hovedløsninger.

3.3.7 Avgrensning mot familieliv og andre forhold av personlig karakter

Lovproposisjonen til en samlet lov om likestilling og forbud mot diskriminering, Prop. 81 L, var foreslått avgrenset til familieliv og andre forhold av personlig karakter, jf. merknaden til § 2. Denne avgrensningen ble lagt til grunn for rekkevidden av den generelle bestemmelsen om universell utforming i lovens § 17. I forbindelse med behandlingen av lovforslaget i Stortingskomiteen ble avgrensningen mot familieliv og andre forhold av personlig karakter i lovens § 2 første ledd fjernet. Bakgrunnen var at man ikke ønsket en felles likestillings- og diskrimineringslov som ikke omfattet diskriminering i familielivet og andre forhold av personlig karakter, f.eks. unge homofile som blir kastet ut hjemmefra. Selv om loven ikke håndheves på dette området, mente flertallet at det har en viktig signaleffekt at slik diskriminering omfattes.¹³

Selv om det generelle virkeområde til loven ble endret i stortingsbehandlingen er det slik at reglene om universell utforming i lovens §§ 17 og 18 ikke er ment å gjelde for familieliv og andre forhold av personlig karakter. For en omtale av dette se Ot.prp. nr. 44 (2007-2008) punkt 9.7.3.1 og Prop. 81 L (2016-2017) punkt 9.1.2.4 (side 61-62).

Avgrensningen mot privatsfæren har tidligere fulgt både av forskriftens § 2, og vilkåret om at IKT-løsningen må være rettet mot allmennheten. Videre gjelder reglene i lov og

¹³ Innst. 389 L (2016-2017) s. 9.

forskrift for "*virksomheter*", som avgrenser mot familieliv og andre forhold av personlig karakter. Kravene til universell utforming av IKT gjelder ikke for privatpersoners hjemmesider eller profiler på sosiale medier, med mindre de er knyttet til næringsvirksomhet.

Ettersom departementet går inn for å harmonisere vilkårene i § 18 med brukerbegrepet i direktivet, og dermed går bort fra "allmennhet"-begrepet så er det hensiktsmessig å innta en tydelig presisering av avgrensning mot privatsfæren i forskriftens § 2. Endringen medfører ingen endring av rettstilstanden.

Ny § 2 fjerde ledd skal lyde:

"Forskriften gjelder på alle samfunnsområder, med unntak av familieliv og andre forhold av personlig karakter."

3.4 Harmoniseringsnivå

Det følger av direktivets artikkel 2 at direktivet er et minimumsdirektiv. Dette betyr at medlemslandene kan opprettholde og innføre regler som går lenger enn direktivets minimumskrav. Nasjonale reglene må være i overenstemmelse med EØS-retten generelt.

Direktivet gjelder for offentlig sektor. Nasjonal lovgivning stiller i dag like krav til universell utforming av nettløsninger for offentlig og privat sektor. Som det fremgår av kapittel 2.2, om samfunnsøkonomiske og administrative konsekvenser, har departementet fått utredet kostnadene ved å utvide direktivets krav til offentlig sektor og hele privat sektor (modell 2), offentlig sektor og deler av privatsektor (større virksomheter, modell 2b) og ved å gjennomføre direktivets krav for kun offentlig sektor (modell 1).

Sistnevnte modell er Norge forpliktet til å gjennomføre dersom direktivet skal inntas i EØS-avtalen gjennom vedtak i EØS-komiteen. Foreløpig er det ikke truffet vedtak om innlemmelse av direktivet i EØS-avtalen.

I tillegg har det blitt vedtatt tre gjennomføringsbeslutninger med hjemmel i direktivet. Disse inneholder nærmere informasjon om krav til tilgjengelighetserklæring og tilbakemeldingsfunksjon¹⁴, om gjennomføring av kontroll og rapportering¹⁵, og om hvilken harmonisert standard som ligger til grunn for direktivet.¹⁶

Tatt i betraktning at norsk regelverk også regulerer privat sektor, er det spørsmål om Norge kun skal implementere EUs minimumskrav i direktivet (modell 1), eller gå lenger enn direktivet ved å utvide virkeområdet for de nye kravene til å gjelde for hele privat sektor (modell 2) eller for deler av privat sektor (virksomheter som jevnlig sysselsetter mer enn 50 ansatte (modell 2b)). I tillegg er EUs regelverk i ettertid endret slik at det også omfatter 12 nye suksesskriterier ved at retningslinjene i WCAG 2.0 er oppdatert til WCAG 2.1. Det foreslås som nevnt tidligere at disse skal gjelde for alle pliktsubjektene

¹⁴ (EU) 2018/1523. Se kapittel 7.

¹⁵ (EU) 2018/1524. Se kapittel 8.

¹⁶ (EU) 2018/2048, Se kapittel 6.

etter forskriften uavhengig av valg av modell i og med at dette er en oppdatering av eksisterende retningslinjer.

Innføringen av direktivet er viktig ettersom det er 260 000 personer med funksjonshemming i norsk arbeidsliv. Det er mange personer med nedsatt funksjonsevne som ønsker seg jobb, men som ikke får arbeid fordi jobbmarkedet ikke er tilgjengelig for dem grunnet manglende universell utforming av IKT. Direktivet kan også virke positivt for øvrige sysselsatte i Norge, noe som er spesielt viktig når arbeidstakere skal stå lenger i arbeid enn tidligere. *Statped* viser til at *alle* ansatte har nytte av universell utforming av intranett, f.eks. får mange svekket syn og hørsel med alderen.

Den viktigste samfunnsarenaen, hvor krav om universell utforming av IKT-løsninger ikke gjelder, er i arbeidslivet. Regjeringens mål er å ansette flere personer med nedsatt funksjonsevne, jf. Granavolden-plattformen. Målet er at 5 prosent av nyansatte skal ha nedsatt funksjonsevne eller "hull i CV-en".

I høringen av direktivet var det flere høringsinstanser som uttalte at direktivets krav for arbeidslivet burde gjelde fullt ut for privat sektor (modell 2), se kapittel 2.1. Flere av høringsinstansene viser til at en todeling av regelverket vil være tungvint for norske IT-leverandører. Den samfunnsøkonomiske analysen til Vista AS anbefaler at kravene i direktivet bør utvides til å gjelde hele privat og offentlig sektor (modell 2).

Flere høringsinstanser argumenterte for at *alle* IKT-løsninger i arbeidslivet bør være universelt utformet og ikke bare intranett og ekstranett, ettersom dette skaper et kunstig skille. Departementet ser at det å stille krav til universell utforming av én IKT-løsning i arbeidslivet og ikke alle IKT-løsninger, som sak- og arkivsystem, kan skape et kunstig skille. Dette lovforslaget har til hensikt å gjennomføre EUs direktiv på området og departementet forstår bestemmelsen om intranett og ekstranett slik at tilhørende sak- og arkivsystem, som det er lenket til fra intranettet, ikke er omfattet av direktivet. Danmark har tolket direktivet slik at "*sak- og fagsystem*" i utgangspunktet ikke er omfattet av direktivet, men har likevel valgt å gå lenger enn direktivet på dette punktet. De legger til grunn at dersom bakenforliggende saks- og fagsystemer har integrasjoner mot intranettet, og funksjonalitet fra dem er tilgjengelig gjennom intranettet, skal den konkrete funksjonaliteten være universelt utformet. Sverige har tolket direktivet dithen at saks- og arkivsystemer ikke omfattes, selv om tilgangen til systemet skjer via intranettet som er omfattet. Det vises til Sveriges "*Lagrådsremiss om Genomförande av webbtillgänglighetsriektivet*" side 26-27 hvor det uttales:

"[...] Många interna system såsom bl.a. administrativa system och ärendehanteringssystem är helt eller delvis webbaserade och skulle utifrån en bred tolkning av begreppet webbplats omfattas av lagens tillämpningsområde. Någon skrivning likt den som finns om mobila applikationer avsedda för internt bruk finns inte i direktivet. Däremot framgår av skäl 34 i direktivets ingress att medlemsstaterna bör kunna utvidga tillämpningen av direktivet till att omfatta andra typer av webbplatser och mobila applikationer, särskilt webbplatser på intranät eller extranät och mobila applikationer som inte omfattas av detta direktiv, som utformats för och används av ett begränsat antal personer på arbetsplatsen eller inom undervisningen, och bibehålla eller införa åtgärder i enlighet med unionsrätten som går utöver minimikraven för webbplatser och mobila applikationers tillgänglighet. Av detta går det att dra slutsatsen att alla

interna webbplatser eller webbaserade system inte omfattas av direktivets tillämpningsområde. De intranät som omfattas av lagen är därmed enligt regeringens bedömning endast sådana intranät som är utformade som interna informationsbaserade webbplatser som riktar sig till en offentlig aktörs anställda. De tekniska lösningar som omfattas av direktivets tillämpningsområde omfattar således inte enligt regeringen t.ex. interna ärendehanteringssystem, personaladministrativa system eller andra interna webbaserade system. Detta gäller även om åtkomst till dessa system sker via ett sådant intranät som omfattas av tillämpningsområdet."

Overnevnte vurdering er i tråd med departementets forståelse om at direktivet *ikke* inkluderer saks- og fagsystemer som er koplet opp mot intranett eller ekstranett, se nærmere punkt 3.5.12.

Selv om forslaget til universell utforming av IKT i arbeidslivet er begrenset anser departementet at universell utforming av intranett og ekstranett vil være et viktig skritt mot å stille krav til universell utforming av IKT-løsninger i arbeidslivet.

Intranett inneholder viktig informasjon som f.eks. telefonnummer, e-postadresser, saksbehandlingsrutiner, maler for dokumenter, opplysninger om bedriftens produkter mm. Dette er informasjon som ofte er nødvendig for å kunne utføre arbeidsoppgaver.

Universell utforming av intranett vil gjøre arbeidstakere med funksjonsnedsettelse mer selvstendige i arbeidssituasjonen, selv om det fortsatt vil være behov for individuell tilrettelegging fordi øvrige IKT-løsninger på arbeidsplassene ikke omfattes. Rett til individuell tilrettelegging for arbeidssøkere og arbeidstakere reguleres av likestillings- og diskrimineringsloven § 22.

KS skriver at de ikke i tilstrekkelig grad kjenner til kommunenes og fylkeskommunenes intranett, men har en forståelse av at mange av intranettene bruker gammel teknologi og er integrert mot en rekke interne systemer bygget opp over tid. KS mener det kan bli svært kostnadskrevende å oppgradere intranett til å tilfredsstille kravene.

Departementet vil presisere at slike interne saks- og fagsystemer ikke omfattes av lovendringen. Se for øvrig kapittel 13.4.1 om økonomiske konsekvenser for kommunene. En viktig presisering er at lovforslaget stiller krav til universell utforming av nye intranett/ekstranett eller i forbindelse med en vesentlig revisjon av eksisterende intranett/ekstranett. Dvs. at virksomhetene ikke pålegges å skifte ut eksisterende intranett- og ekstranettløsninger. Direktivet forstås likevel slik at innhold som publiseres på eksisterende intranett – og ekstranettløsninger etter 23. september 2019¹⁷, skal gjøres universelt utformet så langt det er mulig innenfor eksisterende løsning, f.eks. teksting av en video eller dokumenter.

Direktivet stiller krav til universell utforming av nye intranett og ekstranett i offentlig sektor. Som beskrevet over i kapittel 3.3 ønsker departementet å harmonisere direktivets brukerbegrep ved å innta dette i forslag til ny § 18. Det innebærer at krav til universell

¹⁷ Lovforslaget foreslår at fristen i nasjonal rett skal være i 1. januar 2021. Se kapittel 12 om tidspunkter for innarbeidelse i nasjonale rett..

utforming av IKT-løsninger i arbeidslivet kan reguleres særskilt i forskriften ettersom ansatte anses som brukere av intranett og ekstranett i virksomheten.

En eventuell utvidelse av direktivets krav til å omfatte deler av privat sektor vil ha positive effekter for samfunnet, blant annet gjennom økt sysselsetning. Departementets forslag er derfor at direktivets krav, som ikke er omfattet av eksisterende norsk regelverk, utvides til å omfatte private virksomheter som jevnlig sysselsetter mer enn 50 ansatte, i tillegg til offentlige virksomheter. Det vises til omtalen av dette i kapittel 2.2, kapittel 2.3 og kapittel 13.¹⁸

Departementet foreslår å endre § 2 i forskriften om virkeområde for å gjennomføre direktivets nye krav for offentlige virksomheter og private virksomheter som jevnlig sysselsetter mer enn 50 ansatte. Dette innebærer at disse virksomhetene har en plikt til å sørge for universell utforming av intranett og ekstranett, så langt direktivet krever det, se kapittel 3.5.12, samt at virksomhetene skal ha en tilgjengelighetserklæring og en tilbakemeldingsfunksjon for sine nettløsninger, se nærmere om dette i kapittel 7. At de 12 nye suksesskriteriene skal gjelde alle virksomheter i offentlig og privat sektor foreslås gjennomført ved at forskriftens § 4 andre ledd endres til at nettløsninger minst skal utformes i samsvar med EN 301 549 V2.1.2 (2018-08) kapittel 9. Se nærmere kapittel 4.

Direktivets krav om tilgjengelighetserklæring og tilhørende tilbakemeldingsfunksjon, vil etter departementets syn kunne bidra til å effektivisere håndheving av regelverket for brukerne.

Departementet foreslår å innta en hovedregel i forskriften om at IKT-løsninger i arbeidslivet ikke er omfattet, med mindre annet fremgår av forskriften (femte ledd). Konkret hvilke pliktsubjekter i arbeidslivet og hvilke IKT-løsninger som er omfattet er uttømmende regulert i sjette ledd.

Ny § 2 femte og sjette ledd skal lyde:

"Forskriften gjelder ikke for IKT-løsninger i virksomheter som sysselsetter arbeidstaker, og som brukes ved utøvelse av arbeid, med mindre annet fremgår av forskriften.

Offentlige virksomheter og private virksomheter som jevnlig sysselsetter mer enn 50 ansatte, har plikt til universell utforming av innhold på intranett og ekstranett, så langt innholdet er omfattet av § 4 fjerde ledd bokstav g. Tilsvarende skal disse virksomhetene oppfylle forskriftens krav i § 4 fjerde ledd bokstav b og kravene i § 6."

3.5 Unntak fra saklig og geografisk virkeområde

3.5.1 Direktivets unntak

Direktivet har et bredt saklig virkeområde, samtidig som det oppstilles generelle unntak for enkelte sektorer, og bestemte unntak for noen innholdstyper på nettstedet og

¹⁸ I tillegg foreslår departementet som nevnt tidligere at de 12 nye suksesskriteriene som følger av en oppdatering av retningslinjene i WCAG 2.0 til WCAG 2.1, skal gjelde alle virksomheter i offentlig og privat sektor.

mobilapplikasjoner. Enkelte unntak fra direktivets virkeområde er begrunnet med at det ikke eksisterer effektive og automatiserte metoder for å gjøre den aktuelle innholdstypen universelt utformet. Det vises for øvrig til fortalen avsnitt 22, hvor det fremgår at unntakene bør vurderes på nytt ved gjennomgåelsen av direktivet, i lys av framtidige teknologiske fremskritt.

Når direktivet gjennomføres i EØS-avtalen vil direktivet gjelde innenfor EØS-avtalens geografiske virkeområde. EØS-avtalen gjelder på norsk territorium, det vil si norsk landterritorium, indre farvann og territorialfarvann og i luftrommet over. Jan Mayen er en del av norsk territorium og EØS-avtalen gjelder der. Det er gjort unntak for Svalbard som er unntatt fra EØS-avtalens virkeområde, i henhold til Protokoll 40, jf. også EØS-loven § 6.

3.5.2 Gjeldende rett

Det fremgår av likestillings- og diskrimineringsloven § 18 tredje ledd at plikten til universell utforming av IKT-løsninger ikke gjelder der utformingen reguleres av annen lov eller forskrift (sektorprinsippet).

Forarbeidene til likestillings- og diskrimineringsloven nevner noen eksempler: IKT-løsninger som er innbakt i bygninger, som for eksempel heiser og smarthusteknologi, som reguleres av plan- og bygningsloven. Videre er det eksempelvis vedtatt regler om universell utforming innenfor samferdselssektoren, se Prop. 81 L (2016-2017) punkt 22.2.2.8.

Det følger av § 18 fjerde ledd at det kan gis nærmere bestemmelser i forskriften om avgrensingen av virkeområde og innholdet i plikten til universell utforming av IKT-løsninger.

Det geografiske virkeområdet til loven er avgrenset ved at kravene ikke gjelder på Svalbard og Jan Mayen, installasjoner i virksomhet på norsk kontinentalsokkel, norske luftfartøyer og norske skip i utenriksfart, jf. Likestillings- og diskrimineringsloven § 3 annet ledd.

3.5.3 Departementets vurdering

Det fremgår av likestillings- og diskrimineringsloven § 18 tredje ledd at plikten ikke gjelder IKT-løsninger som reguleres i annen lov eller forskrift. Dette sektoransvarsprinsippet er nærmere omtalt i Prop. 81 L (2016-2017) punkt 22.2.2.8.

Denne avgrensningen videreføres ettersom eksisterende sektorlovgivning ikke berøres av direktivets virkeområde, f.eks. krav til universell utforming av heiser etter plan- og bygningsloven og kringkastingslovens § 2-9 om universell utforming.

Heiser og smarthusteknologi eller annen "*innbakt IKT*" i bygninger, er vanligvis ikke å regne som et nettsted eller en mobilapplikasjon.

Etter gjeldende rett er ikke Svalbard, Jan Mayen, installasjoner i virksomhet på norsk kontinental sokkel, norske skip i utenriksfart og norske luftfartøyer omfattet av kravene til universell utforming.

Jan Mayen er imidlertid omfattet av EØS-avtalens virkeområde, og avgrensningen i forskriftens § 2 femte ledd kan ikke videreføres for nettløsninger som er omfattet av direktivet. Avgrensning av det geografiske virkeområdet mot Jan Mayen foreslås derfor oppheves. Det følger av lovens § 3 annet ledd siste punktum at anvendelse av kravene til universell utforming på disse områdene kan gis i forskrift.

Departementet vurderer det også som nødvendig å gjøre endring i forskriftens § 2 femte ledd ved å tilføye at forskriften ikke gjelder i den økonomiske sonen eller norske skip i utenriksfart. Det følger motsetningsvis av dette at forskriften gjelder på norske skip og luftfartøyer i innenlandstrafikk, jf. også Prop. 81 L (2016-2017) punkt 9.2.5.1.

Ny § 2 niende ledd skal lyde:

"Forskriften gjelder ikke på Svalbard, på installasjoner og fartøy i virksomhet på norsk kontinentalsokkel, i økonomisk sone, eller på norske skip og luftfartøyer utenfor norsk territorium. Kravene i § 5 gjelder ikke på norske skip og luftfartøyer uansett hvor de befinner seg."

Annet punktum i bestemmelsen over gjelder forskriftens krav til automater.

Nedenfor gis det en redegjørelse for direktivets unntak fra det saklige virkeområde som følger av artikkel 1(3) og 1(4).

3.5.4 Kringkasting

3.5.4.1 Direktivet

Direktivet gjelder ikke for allmennkringkasting, jf. artikkel 1(3) bokstav (a). Sektoren er i sin helhet unntatt fra direktivet. Både fjernsyn og strømmetjenester/nett-tv er dermed unntatt.

I direktivets fortale avsnitt 23 fremgår det at:

"Retten for personer med nedsatt funksjonsevne og eldre til å delta og bli integrert i det sosiale liv og i kulturlivet i Unionen er uløselig knyttet til tilgjengelige audiovisuelle medietjenester. Denne retten kan imidlertid bedre utvikles innenfor rammen av Unionens sektorspesifikke regelverk eller regelverk med fokus på tilgjengelighet, som også gjelder for private fjernsynsselskaper, for å sikre rettferdige konkurransevilkår uten å berøre den samfunnsmessig viktige rollen som audiovisuelle medietjenester spiller. Dette direktiv bør derfor ikke få anvendelse på nettsidene og mobilapplikasjonene til allmennkringkastere."

3.5.4.2 Gjeldende rett

Det fremgår av likestillings- og diskrimineringsloven § 18 tredje ledd at plikten til universell utforming av IKT-løsninger ikke gjelder der utformingen reguleres av annen lov eller forskrift. Tilsvarende avgrensning følger også av forskriftens § 2 fjerde ledd.

Kringkastingsloven har en særbestemmelse om tilrettelegging for "hørselshemmede i fjernsyn", jf. § 2-19. Det fremgår av denne bestemmelsen at NRKs riksdekkende fjernsynskanaler skal tekste nærmere definerte ferdigproduserte fjernsynsprogrammer og

visse direktesendte fjernsynsprogrammer. Riksdekkende kommersielle fjernsynskanaler med en andel på mer enn fem prosent av de samlede seertallene for fjernsyn er omfattet av kravene for tilrettelegging for hørselshemmede, jf. § 2-19 annet ledd.

Det legges til grunn at likestillings- og diskrimineringslovens krav til universell utforming av IKT-løsninger ikke gjelder for allmennkringkasting.

3.5.4.3 Departementets vurdering

Departementet har vurdert om unntaket for kringkastingssektoren bør presiseres i forskriften. I høringen uttalte Medietilsynet at de anså det som hensiktsmessig at krav til universell utforming av kringkasting og i audiovisuelle bestillingstjenester reguleres i kringkastingsregelverket. Videre var Medietilsynet positive til at unntaket presiseres i forskriften.

Departementet foreslår at det presiseres i forskriftens § 2 at likestillings- og diskrimineringsloven krav om universell utforming av IKT ikke gjelder for allmennkringkasting.

Hva som faller inn under kringkastingslovens bestemmelser følger av kringkastingslovens virkeområde. Likestillings- og diskrimineringslovens § 18 og forskriften om universell utforming får ikke anvendelse på innhold som faller innenfor kringkastingslovens saklige virkeområde, jf. kringkastingsloven kapittel 1.

Netflix, Viaplay, HBO, NRK nett-TV og TV2 Sumo er eksempler som kvalifiserer som audiovisuelle bestillingstjenester etter kringkastingslovens § 1-1 første ledd bokstav (d) og omfattes ikke av forskrift om universell utforming av IKT-løsninger.

Derimot vil nettløsninger som inneholder tidsbaserte medier, men som ikke kvalifiserer som kringkasting eller audiovisuelle bestillingstjenester, være omfattet av kravene i forskriften. Dette innebærer at podcaster, videoer og animasjoner på nettløsninger, som i utgangspunktet er omfattet av kravene til universell utforming. Hovedregelen er at dersom et bestemt innhold er omfattet av kringkastingslovens saklige virkeområde, omfattes det ikke av forskriften. Og motsatt, innhold som ikke faller inn under kringkastingslovens virkeområde, kan være omfattet av forskriften dersom vilkårene for anvendelse for øvrig er oppfylt.

Direktivet stiller krav om universell utforming av forhåndsinnspilte tidsbaserte medier, se nærmere kapittel 3.5.7 og 3.6.4.

Virksomheter i offentlig sektor og private virksomheter som jevnlig sysselsetter mer enn 50 ansatte vil måtte følge kravene til forhåndsinnspilte tidsbaserte medier, slik det følger av direktivet. For eksempel må kommuner som publiserer en video på sitt nettsted tilfredsstille WCAG kriteriene 1.2.3 og 1.2.5, dersom kravene er relevant for den enkelte video.¹⁹ Slike videoer faller utenfor kringkastingslovens virkeområde.

¹⁹ Unntakene for suksesskriteriene 1.2.3 og 1.2.5 består for øvrige deler av privat sektor.

Forhåndsinnspilte videoer skal tekstes, og om nødvendig synstolkes. Om det stilles krav til synstolkning, må vurderes konkret på grunnlag av om lydsporet i videoen allerede formidler all nødvendig informasjon eller ikke, se nærmere kapittel 3.5.7.

Synstolkning er formidling av visuelt innhold i en video, som ikke allerede blir presentert som lyd. Synstolkningen gjør du med en fortellerstemme som tydelig skiller seg fra øvrige stemmer og lyder i videoen. Fortelleren formidler hva som skjer i videoen når ingen snakker, for eksempel personer som kommer inn i rommet, oppførsel og kroppsspråk. Synstolkning av video presenteres som et separat lydspor som spilles av sammen med lyden fra videoen. Om all informasjon i videoen allerede er med som lyd, er det ikke nødvendig med synstolkning.

Dersom innføringen av kravene i suksesskriteriene 1.2.3 og 1.2.5 unntaksvis medfører en uforholdsmessig stor byrde for virksomhetene som omfattes av de nye kravene, vil dette fanges opp av uforholdsmessighetsvurderingen, se kapittel 5.3 om begrepet *"uforholdsmessig stor byrde"*.

Forskriftens § 2 vil få ett nytt syvende ledd som skal lyde:

"Forskriften gjelder ikke for nettløsninger som faller inn under kringkastingslovens virkeområde."

3.5.5 Visse ikke-statlige organisasjoner

3.5.5.1 Direktivet

Direktivets artikkel 1(3) bokstav (b) fastslår at direktivets virkeområde ikke gjelder for visse frivillige organisasjoner, såkalte ikke-statlige organisasjoner. Dette er organisasjoner som er frivillige og selvstyrte og opprettet for hovedsakelig ideelle formål, eller som yter tjenester som ikke er vesentlige for allmennheten. Slike organisasjoner er unntatt fra direktivets virkeområde for å unngå å pålegge dem en uforholdsmessig stor byrde, se fortalens avsnitt 25.

Unntaket gjelder så lenge organisasjonen ikke tilbyr tjenester som er vesentlige for allmenheten.

3.5.5.2 Gjeldende rett

Etter gjeldene rett er lag og organisasjoners nettløsninger allerede omfattet av forskriftens krav til universell utforming av IKT-løsninger. Norsk rett går her lenger enn det som følger av direktivet.

3.5.5.3 Departementets vurdering

Ikke-statlige virksomheter er omfattet av eksisterende regelverk om universell utforming av IKT-løsninger. Eksisterende regelverk videreføres, slik at direktivets unntak på dette punkt ikke blir gjennomført i nasjonal rett. Videre vil de nye materielle kravene, som følger av direktivet, gjelde for ikke-statlige organisasjoner som jevnlig sysselsetter mer enn 50 ansatte.

3.5.6 Visse dokumentformater

3.5.6.1 Direktivet

Etter direktivets artikkel 1(4) er visse dokumentformater, nærmere bestemt "*office file formats*", unntatt fra direktivets virkeområde dersom dokumentet er *publisert før 23. september 2018*. Direktivet stiller ikke krav til dokumenter publisert før 23. september 2018, med mindre de eldre dokumentene er nødvendig for en aktiv administrativ prosess, som f.eks. kan være søknad om barnehageplass. I slike tilfeller må dokumentet oppfylle kravene uavhengig av publiseringsdato.

Direktivet inneholder ikke en definisjon av begrepet "*office file formats*". Det følger av fortalen avsnitt 26 at med slike dokumentformater menes dokumenter som ikke primært er tiltenkt til bruk på internett, men som likevel er publisert på et nettsted. Eksempler er PDF-filer, Microsoft Office dokumenter eller tilsvarende.

Direktivet bruker *publiseringstidspunkt* av dokumentet som skjæringstidspunkt for hvilke dokumenter som er omfattet.

Direktivets frist om universell utforming av dokumenter må etter departementets vurdering forstås i lys av direktivets generelle overgangsfrister i artikkel 12.

Departementet forstår direktivet dithen at det stilles krav om universell utforming av dokumenter som *publiseres* etter 23. september 2018, men at kravene ikke trer i kraft før nettstedet som sådan skal være tilgjengelig, dvs. fra 23. september 2019 for nye nettsteder, og 23. september 2020 for eksisterende nettsteder, jf. artikkel 12(3) bokstav (a) og (b).

Det vises for øvrig til kapittel 12 om tidsfrister og overgangsperioder.

3.5.6.2 Gjeldende rett

Etter forskriften skal alt innhold på ett nytt nettsted være universelt utformet.²⁰ Innholdsbegrepet omfatter dokumenter. Gjeldende rett stiller dermed krav til at *alle* dokumenter på nettstedet skal være universelt utformet, uavhengig av publiseringsdato. Tilsvarende gjelder annet type innhold som tekst, bilde og video.

Gjeldende rett stiller imidlertid ikke krav til universell utforming av dokumenter, som publiseres på et eksisterende nettsted, herunder et nettsted som ble etablert før kravene om universell utforming ble vedtatt, og som i ettertid ikke har gjennomgått endringer som til sammen gjør at det er å betrakte som nytt nettsted. Fristen i forskriften for å gjøre eksisterende IKT universelt utformer er 1. januar 2021.

Oppsummert er dokumenter omfattet så lenge nettstedet skal følge kravene.

3.5.6.3 Departementets vurdering

Etter direktivet er skjæringstidspunktet for hvilke dokumenter som skal være universelt utformet publiseringstidspunktet (23. september 2018). For å tilfredsstille direktivet på

²⁰ Dette er nettsteder som er opprettet etter 1. juli 2014, eller eksisterende nettsteder som er oppgradert slik at de etter forskriften regnes som "ny IKT", jf. forskriften § 3 bokstav (f).

dette punktet må vi bruke tilsvarende skjæringstidspunkt eller tidligere. Ettersom dagens regelverk tolkes slik at alle dokumenter på nye nettsteder skal være universelt utformet, vil det å sette en frist innebære en innsnevring av dagens regelverk. Samtidig kan det å sette en frist bidra til å klargjøre regelverket.²¹

Flere offentlige virksomheter har pågående prosjekter hvor arkiver digitaliseres. Ofte gjøres dette i forbindelse med en omlegging av et nettsted, slik at nettløsningen anses som en "ny IKT-løsning" etter forskriften, jf. § 3 bokstav (f).²² Ettersom dokumenter er innhold på nettsteder, vil slike dokumenter i utgangspunktet være omfattet av dagens regulering. Et ubetinget krav om universell utforming av alle dokumenter på nye nettsteder kan likevel medføre en uforholdsmessig stor byrde for virksomheten. I høringen av direktivet skrev også departementet at det ikke vil være hensiktsmessig å stille krav om universell utforming av eldre dokumenter på eksisterende nettsteder.

Det er for eksempel mange virksomheter som har publisert en betydelig mengde PDF-dokumenter og lignende på sine nettsteder som ikke er universelt utformet, f.eks. kommuner, museer og utdanningsinstitusjoner. Å gjøre slike dokumenter universelt utformet er i mange tilfeller arbeidskrevende, for eksempel hva gjelder et håndskrevet scannet dokument, en gammel byggetegning, en avisartikkel eller lignende.

Departementet foreslår derfor at skjæringstidspunktet for hvilke dokumenter som skal være universelt utformet settes til 1. juli 2014. Dette er den samme fristen for når forskriftens bestemmelser skulle etterleves for nye nettsteder, og er dermed en frist som pliktsubjektene allerede er kjent med.

Endringen vil gjelde for alle virksomheter som er omfattet av reglene for universell utforming av IKT – herunder *både* offentlig og *hele* privat sektor.

Dersom det i enkelttilfeller medfører en uforholdsmessig stor byrde for virksomheten å gjøre dokumentene universelt utformet, kan virksomheten redegjøre for dette i tilgjengelighetserklæringen, se kapittel 7.1. Her vises det for eksempel til høringssvar fra Nasjonalbiblioteket ved høringen av direktivet. Av høringsuttalelsen fremgår det at kravene til universell utforming ikke kan gjelde for digitalt innhold i biblioteket ettersom dette vil kreve rettigheter Nasjonalbiblioteket ikke har, og det vil være uoverkommelig ressursmessig. Dette gjelder ikke bare dokumenter, men også store mengder historiske filmer og fjernsynssendinger. I slike tilfeller kan virksomheten redegjøre for unntak fra kravene som er nødvendig etter en forholdsmessighetsvurdering i tilgjengelighetserklæringen.

²¹ Departementet er kjent med at manglende etterlevelse av regelverket er et problem. Bl.a. betyr at virksomheter som har IKT-løsninger som er omfattet av regelverket, "ny IKT", ikke nødvendigvis har gjort alt innholdet/dokumenter på nettløsningen universelt utformet. Ved å fastsette et skjæringstidspunkt for hvilke dokumenter som er omfattet, ønsker departementet å gjøre det enklere for virksomheter å etterleve reglene, samt å motvirke en situasjon hvor gamle dokumenter blir fjernet/avpublisert fremfor å bli gjort universelt utformet.

²² § 3 bokstav (k) i forslaget i dette høringsnotatet.

Dagens forskrift tar sikte på å stille krav til eksisterende nettløsninger fra og med 1. januar 2021.

Etter direktivet skal dokumenter som er nødvendig for aktive administrative prosesser gjøres universelt utformet uavhengig av publiseringstidspunkt.²³ I slike tilfeller skal dokumentet være universelt utformet, uavhengig av publiseringsdato. Begrunnelsen er at skjema er nødvendig for at brukeren skal kunne sende den aktuelle søknaden til virksomheten.

Utgangspunktet etter gjeldende rett har vært at alt innhold på nettstedet må følge kravene. Som tidligere nevnt anser departementet det som hensiktsmessig å sette en frist som gjør at eldre dokumentformater ikke må følge kravene med mindre de er nødvendig for en aktiv administrativ prosess.

Dersom et dokument er tilgjengelig i flere formater, for eksempel både HTML og PDF, trenger kun ett av dem å være universelt utformet. Unntaket i direktivet er som nevnt for dokumenter som ikke primært er tiltenkt brukt på nettsteder, slik som PDF-filer.

Departementet foreslår at ny § 4 fjerde ledd bokstav (a) i forskriften, om unntak, skal lyde:

"dokumentformater publisert før 1. juli 2014. Slike dokumenter er likevel omfattet dersom dokumentet er nødvendig for en aktiv administrativ prosess som ledd i de oppgaver virksomheten ivaretar."

3.5.7 Forhåndsinnspilte tidsbaserte medier

3.5.7.1 Direktivet

Forhåndsinnspilte tidsbaserte medier som er publisert *før* 23. september 2020 er unntatt fra direktivets virkeområde. Det vil si at slikt innhold som publiseres *etter* 23. september 2020 må være universelt utformet. Det vises til artikkel 1(4) bokstav (b).

Se for øvrig kapittel 3.6.4 om hva som ligger i definisjonen av "*tidsbasert media*". Tidsbasert media er for eksempel en video som publiseres i en nettløsning.

Dersom videoen fortsetter å bli liggende på en nettløsning, vil det være å regne som *forhåndsinnspilt* tidsbasert media.

Direktesendt innhold er unntatt etter direktivets artikkel 1(4) bokstav (c), se kapittel 3.5.8, mens forhåndsinnspilte tidsbaserte medier kun er unntatt dersom de er publisert *før* 23. september 2020, se artikkel 1(4) bokstav (b).

For forhåndsinnspilte tidsbaserte medier publisert etter 23. september 2020 innebærer direktivet et krav om synstolkning eller et mediealternativ. Alternativ til tidsbaserte medier er definert i ordlisten til WCAG-2.1 retningslinjer som:

²³ Eksempler på slike dokumenter er søknader om tjenester, tillatelser og lignende, f.eks. søknad om skjenkebevilling, barnehageplass eller byggetillatelse som krever at brukeren fyller ut et PDF-skjema.

"dokument som inneholder tekstlige beskrivelser av tidsbasert visuell og auditiv informasjon i riktig rekkefølge, og som gir mulighet for å formidle resultatet av all interaksjon med det tidsbaserte mediet."

Tekst som gjengir innholdet i lydklippet eller videoen kalles *tekstalternativer* i ordlisten til WCAG 2.1. Dette innebærer at det gis tilgang til et alternativ til tidsbaserte medier (etter suksesskriterium 1.2.3) eller synstolkning av forhåndsinnspilt videoinnhold (etter suksesskriterium 1.2.5).

Etter suksesskriterium 1.2.5 er et tekstalternativ til video likevel ikke tilstrekkelig, ettersom kriteriet stiller krav om synstolkning ("*audio descriptions*"). Hvorvidt en video krever synstolkning beror på innholdet i videoen, se for øvrig punkt 3.5.4.3.

Dersom en kommune legger ut video av et kommunestyremøte, vil hoveddelen av informasjon fra møtet vanligvis fremgå av lydsporet i videoen. Likevel kan det være nødvendig med synstolkning i noen situasjoner. Eksempel: Stemmegivning med håndsopprekning, vil ikke fremgå av lyden, slik at resultatet krever synstolkning, f.eks. 7 av 10 representanter stemte for forslaget. Politisk parti X og Y stemte for. Parti Z stemte mot.

3.5.7.2 Gjeldende rett

Forskriften stiller krav om at nettløsninger må oppfylle 35 suksesskriterier i WCAG 2.0. Forskriftens § 4 første ledd krever at nettløsninger skal utformes i samsvar med WCAG 2.0 på nivå A og AA.

Det er gjort unntak for suksesskriteriene:

- 1.2.3 Synstolking eller mediealternativ (forhåndsinnspilt), nivå A
- 1.2.4 Teksting (direkte), nivå AA
- 1.2.5 Synstolking (forhåndsinnspilt), nivå AA

Unntakene ble i sin tid begrunnet i ressurshensyn, samt at den teknologiske utviklingen ikke var kommet langt nok til å innføre lovpålagte minstekrav på en kostnadseffektiv måte.

3.5.7.3 Departementets vurdering

Direktivets krav omfatter suksesskriteriene 1.2.3 og 1.2.5, men unntar 1.2.4 om direktesendte tidsbaserte medier, se artikkel 1(3) bokstav (c) og kapittel 3.5.8.

Direktivet stiller etter dette strengere krav til universell utforming av forhåndsinnspilte tidsbaserte medier, sammenlignet med gjeldende rett. For å oppfylle direktivets minimumskrav må unntakene 1.2.3 og 1.2.5 i forskriftens § 4 første ledd oppheves for offentlig sektor. Unntaket i direktivet må tas inn eksplisitt i forskriften. Skjæringsfristen i direktivet (23. september 2020) tilsvarer dato for når reglene skal begynne å gjelde. I Norge vil denne datoen være 1. januar 2021, og unntaket tas inn i forskriften med denne fristen. Unntaket tas inn i ny § 4 fjerde ledd bokstav (b):

"Forhåndsinnspilte tidsbaserte medier publisert før 1. januar 2021, trenger ikke oppfylle suksesskriterium 1.2.3 og suksesskriterium 1.2.5"

Det tidsbegrensede unntaket i § 4 fjerde ledd bokstav (b) foreslås å kun gjelde for offentlige virksomheter og private virksomheter som jevnlig sysselsetter mer enn 50 ansatte, se forslag til ny § 2 i kapittel 3.4 om harmoniseringsnivå.

3.5.8 Direktesendte tidsbaserte medier

3.5.8.1 Direktivet

Direktesendte tidsbaserte medier er unntatt fra direktivets virkeområde etter artikkel 1(3) bokstav (c). Unntaket er ikke tidsbegrenset.

I fortalens avsnitt 27 trekker direktivet opp grensen for hvor langt unntaket rekker, og sier noe om forholdet mellom direktesendte og forhåndsinnspilte tidsbaserte medier:

"Direktesendte tidsbaserte medier som forblir på internett eller publiseres på nytt etter direktesendingen, bør uten unødig forsinkelse fra datoen da de ble sendt for første gang eller publiseres på nytt, anses som forhåndsinnspilte tidsbaserte medier, og forsinkelsen bør ikke overskride den tiden som er strengt nødvendig for å gjøre tidsbaserte medier tilgjengelige, idet vesentlig informasjon som berører allmennhetens helse, velferd og sikkerhet prioriteres. Det nødvendige tidsrommet bør i prinsippet være på høyst 14 dager. I begrunnede tilfeller, for eksempel når det er umulig å innhente de relevante tjenestene i tide, kan dette tidsrommet unntaksvis forlenges til den korteste tiden som er nødvendig for å gjøre innholdet tilgjengelig."

Departementet legger disse føringene til grunn slik at innholdet skal være universelt utformet senest 14 dager etter at det er publisert. Tidsbruken skal ikke være lenger enn det som er nødvendig. Innhold som gjelder innbyggernes helse, velferd og sikkerhet skal prioriteres. I enkelttilfeller, der det unntaksvis ikke lar seg gjøre å skaffe nødvendige tjenester knyttet til universell utforming innen 14 dager, kan fristen forlenges. Fristen skal ikke forlenges mer enn det som er strengt nødvendig for å sikre at innholdet blir universelt utformet.

Direktesendte tidsbaserte medier, som blir liggende på nettstedet etter direktesendingen, vil regnes som *forhåndsinnspilt*. Det innebærer at det aktuelle innholdet skal overholde alle relevante krav til slikt innhold, bl.a. krav til teksting etter suksesskriterium 1.2.2, 1.2.3 og synstolkning etter suksesskriterium 1.2.5, med mindre videoen ble publisert før skjæringstidspunktet (1. januar 2021), se kapittel 3.5.7. Tilsvarende skal direktesendt innholdet, som blir avpublisert og lagt ut på nytt senere, følge kravene ettersom innholdet da vil regnes som forhåndsinnspilt.

Se for øvrig kapittel 3.6.4 om tidsbaserte medier.

3.5.8.2 Gjeldende rett

Forskriften unntar suksesskriterium 1.2.4, jf. § 4 første ledd.

3.5.8.3 Departementets vurdering

Både direktivet og dagens forskrift unntar direktesendte tidsbaserte medier. Unntaket i forskriften kan dermed videreføres. Ettersom § 4 første ledd skal endres, foreslås det et eksplisitt unntak for direktesendt innhold.

Forskriften § 4 fjerde ledd, om unntak, vil få følgende ny bestemmelse i bokstav (c):

"direktesendte tidsbaserte medier."

3.5.9 Nettbaserte kart og karttjenester

3.5.9.1 Direktivet

Nettbaserte kart og karttjenester er unntatt fra direktivets krav, så lenge vesentlig informasjon gis på en tilgjengelig måte for kart som er ment for navigasjon. Kart som er ment for navigasjon er i motsetning til kart som gir geografiske beskrivelse, se fortalen avsnitt 29:

"Når kart er beregnet på navigering og ikke som en geografisk beskrivelse, kan tilgjengelighet være nødvendig for å hjelpe personer som ikke kan bruke visuell informasjon eller komplekse navigasjonsfunksjoner etter hensikten, til for eksempel å finne lokaler eller områder der tjenester tilbys. Det bør derfor tilbys et tilgjengelig alternativ, for eksempel postadresser og nærliggende holdeplasser for kollektivtrafikk eller steds- eller områdenavn, som ofte allerede er tilgjengelige for det offentlige organet i en form som er enkel og leselig for de fleste brukere."

Direktivet omfatter kun kart som vises på et nettsted eller i en mobilapplikasjon. Digitale kart, som ikke formidles via en nettløsning, er ikke omfattet av direktivet.

3.5.9.2 Gjeldende rett

Kart og karttjenester er ikke eksplisitt unntatt fra forskriften, men tilsynet (Difi) opererer i praksis med et unntak. Begrunnelsen er at teknologien ikke har kommet langt nok til å gjøre nettbaserte kart og karttjenester universelt utformet på en hensiktsmessig måte. Dette gjelder spesielt interaktive kart der brukeren kan zoome og flytte kartet rundt, for eksempel Google Maps eller tilsvarende.

3.5.9.3 Departementets vurdering

Departementet anser det som hensiktsmessig å gjennomføre direktivets unntak for kart og karttjenester eksplisitt i forskriften. Kartverket er enig i departementets vurdering av at teknologien ikke er kommet langt nok til å sikre universell utforming av kart og karttjenester.

I Kartverkets høringsvar vises det til at det er flere nettbaserte kart og kartløsninger i kartverket som det ikke er mulig å gjøre universelt utformet. Kartverket støtter forslaget om at unntaket presiseres i forskriften. Statens vegvesen anbefaler ikke at det gis et unntak for kart og karttjenester, og viser til at kontrast og fargevalg kan bidra til tilrettelegging for personer med synshemming og fargeblindhet.

Paragraf 4 fjerde ledd, om unntak, vil få følgende ny bestemmelse i bokstav (d):

"Nettbaserte kart og karttjenester, så lenge vesentlig informasjon finnes på en tilgjengelig digital måte, for kart som er ment for navigasjonsformål."

3.5.10 Tredjepartsinnhold utenfor virksomhetens kontroll

3.5.10.1 Direktivet

Direktivet unntar tredjepartsinnhold på nettsteder, som ikke er finansiert, utviklet eller under kontroll av offentlig myndighet, jf. artikkel 1(4) bokstav (e). Direktivet omfatter kun tredjepartsinnhold som det aktuelle offentlige organet har kontroll over, jf. fortalens avsnitt 30. Direktivet er derfor avgrenset mot for eksempel brukergenerert innhold og innhold fra tredjeparter som organet ikke har kontroll over.

Alt innhold som virksomheten selv publiserer på nettstedet anses klart å ligge innenfor virksomhetens kontroll.

3.5.10.2 Gjeldende rett

Forskriften regulerer ikke eksplisitt ansvaret for tredjepartsinnhold. Etter dagens regelverk er virksomhetene, både i privat og offentlig sektor, ansvarlig for alt innhold de har på eget nettsted eller mobilapplikasjon. Dette gjelder også tredjepartsinnhold som leveres i henhold til kontrakt.

Dersom en kommune bruker en tredjepart som leverer en skjemaløsning, f.eks. søknad om barnehageplass, er skjemaet omfattet av forskriftens krav til universell utforming. Kommunen er i dette tilfelle ansvarlig for at skjemaet er universelt utformet. Slike tredjepartsløsninger, basert på kontrakter, anses klart å ligge innenfor virksomhetens kontroll.

Virksomhetene er videre ansvarlig for at video som publiseres på deres nettsted tilfredsstiller forskriftens krav, uavhengig av hvem som har filmet eller produsert den aktuelle videoen.

Innhold på nettsteder som genereres dynamisk, f.eks. brukergenerert innhold eller annonseinhold, vil, som utgangspunkt, ligge utenfor virksomhetens kontroll.

3.5.10.3 Departementets vurdering

Som hovedregel vil tredjepartsinnhold på nettstedet, som ikke reguleres av kontrakter, anses å være utenfor virksomhetens kontroll. Et eksempel på dette er brukergenerert innhold. Departementet ønsker å videreføre denne rettstilstanden og samtidig presisere unntaket i forskriften.

Etter departementets syn er det uklart om direktivet gjelder for innloggingstjenester som f.eks. nettbank. Direktivet omfatter ekstranett, som er en nettside som krever innlogging, men inneholder ingen definisjon av begrepet ekstranett.

Departementet trenger imidlertid ikke å ta stilling til dette, eller definere ekstranett nærmere, ettersom nettløsninger som krever innlogging er omfattet av dagens forskrift.

Forholdet mellom virksomheten og leverandør eller annen tredjepart, f.eks. hvem som skal dekke kostnader ved manglende etterlevelse av krav til universell utforming, må reguleres i kontrakten mellom partene.

Gjeldende rettstilstand videreføres. Unntaket som følger av direktivets artikkel 1(4) bokstav (e) inntas i forskriftens § 4 fjerde ledd, om unntak, som vil få følgende bestemmelse i ny bokstav (e):

"tredjepartsinnhold utenfor virksomhetens kontroll."

3.5.11 Reproduksjoner av gjenstander fra kulturhistoriske samlinger

3.5.11.1 Direktivet

Direktivets unntar reproduksjoner av gjenstander fra kulturhistoriske samlinger, som ikke kan gjøres universelt utformet av ulike grunner. Enten fordi det er uforenlig med konservering eller gjenstandens autenticitet, jf. artikkel 1(4) bokstav (f) nr. i) eller på grunn av manglende kostnadseffektive løsninger for å gjøre innholdet universelt utformet, jf. nr. ii).

Samtidig følger det av fortalen at metadata, som angår reproduksjoner av gjenstander fra kulturhistoriske samlinger, bør omfattes av kravene, jf. fortalens avsnitt 31. Metadata er enkelt sagt data om data, som beskriver eller forklarer informasjonsressurser. Hva som anses som gjenstander fra kulturhistoriske samlinger er definert i direktivets artikkel 3(7) og omtales i kapittel 3.6.5.

3.5.11.2 Gjeldende rett

Dagens forskrift regulerer ikke dette særskilt. Det er forutsatt i forarbeidene til den tidligere likestillings- og diskrimineringsloven at elektronisk eller digital kunst ikke omfattes av kravene til universell utforming, ettersom man ikke har til formål å regulere det kunstneriske uttrykket, jf. Ot.prp.nr 44. (2007-2008) s. 169.

Samtidig vil interaktive utstillinger, basert på IKT, være en del av museers formidlingsvirksomhet. Slike løsninger, rettet mot publikum, vil derfor kunne omfattes dersom de er løsrevet fra det kunstneriske formål. Et eksempel kan være at knapper som publikum skal trykke på for å kunne ta del i den kunstneriske opplevelsen gjøres tilgjengelige for folk som sitter i rullestol der dette er mulig, jf. Ot.prp.nr 44. (2007-2008) s. 169.

Tilsvarende vil metadata, som lenker til reproduksjoner av kulturhistoriske samlinger, være omfattet selv om innholdet det lenkes til ikke er universelt utformet. Ut i fra formålet med unntaket er det logisk at også søkefunksjoner i brukergrensesnittet, knyttet til slike data, er omfattet av kravene til universell utforming.

Tekniske metadata som ikke er rettet mot brukere er ikke omfattet av kravene.

3.5.11.3 Departementets vurdering

Departementet går inn for å innta unntaket i forskriften basert på direktivets artikkel 1(4) bokstav (f). Med hensyn til hva som menes med at tilgjengelighetskravene ikke er forenlig

med bevaring av gjenstanden eller gjenstandens autensitet, er f.eks. kravet til kontrast nevnt i direktivet. Utover dette er ikke vilkåret nærmere beskrevet i direktivet.

Etter departementets syn må vurderingen av om reproduksjoner fra kulturhistoriske samlinger skal unntas fra kravene om universell utforming, bero på om kravene vil endre gjenstandens karakter og/eller formål. Utgangspunktet må f.eks. være at historiske dokumenter, ofte med autentisk verdi, ikke skal endres for å gjøre innholdet universelt utformet. Den nærmere grensedragningen må bero på en konkret helhetsvurdering.

Med hensyn til unntaket om manglende kostnadseffektive automatiserte løsninger for å gjøre innhold universelt utformet, må en se hen til den generelle forholdsmessighetsvurderingen i forslaget § 18, se kapittel 5.3.

Vurderingen beror på om den automatiserte løsningen er kostnadseffektiv, og ikke om selve prisen er overkommelig for virksomheten eller ikke. Direktivet gir liten veiledning på hva som ligger i begrepet kostnadseffektivt. Den generelle forholdsmessighetsvurderingen i direktivet vil også gjelde for denne vurderingen.

Hvor langt unntaket vil gjelde må bero på en konkret vurdering, for eksempel kan det være slik at noen av kravene til universell utforming kan tilfredsstilles på en kostnadseffektiv måte, men ikke alle.

Forskriften, § 4 fjerde ledd, om unntak, vil få følgende ny bestemmelse i bokstav (f):

"Reproduksjoner av kulturhistoriske gjenstander som ikke kan gjøres universelt utformet, enten fordi

- (i) etterlevelse av kravene er uforenlig med gjenstandens bevaring eller autensitet, eller*
- (ii) på grunn av manglende kostnadseffektive automatiserte løsninger, som kan omdanne manuskripter eller annet innhold."*

3.5.12 Intranett og ekstranett

3.5.12.1 Direktivet

Direktivet oppstiller et tidsbegrenset unntak for innhold på intranett/ekstranett i offentlig sektor. Innhold på intranett/ekstranett som er publisert før 23. september 2019 er unntatt, inntil slike nettsider gjennomgår en vesentlig endring. Artikkel 1(4) bokstav (g) lyder:

"Dette direktiv får ikke anvendelse på følgende innhold på nettsteder og mobilapplikasjoner:"

g): "Innhold på ekstranett og intranett, det vil si nettsteder som er tilgjengelige bare for en begrenset gruppe mennesker og ikke allmennheten som sådan, og som er publisert før 23. september 2019, inntil slike nettsteder gjennomgår en vesentlig endring."

Ordlyden er noe uklar og reiser flere tolkningsspørsmål. En problemstilling gjelder forholdet mellom kravet til universelt utformet *innhold* og kriteriet om vesentlig endring av nettstedet. En annen problemstillingen er om direktivet pålegger medlemslandene en

plikt til å oppgradere eksisterende intranett- og ekstranettløsninger etter 23. september 2019. En tredje problemstilling er om bestemmelsen omfatter underliggende IKT-systemer, som det er lenket til på intranettet (f.eks. saksbehandlingssystem osv.).

Det synes avklart at direktivet ikke pålegger medlemslandene en plikt til å oppgradere eksisterende intranett- og ekstranettløsninger. Kommuner, virksomheter og andre pliktsubjekter blir ikke pålagt å gjennomføre en oppgradering av eksisterende nettsteder. Det aktualiserer spørsmålet om direktivet oppstiller et selvstendig krav til universell utforming av *innhold*, som publiseres etter 23. september 2019 på eksisterende løsninger (nettsteder).

Ordlyden kan tolkes slik at kravet til universell utforming gjelder innhold som publiseres på intra-/ekstranettsteder som er nye etter 23. september 2019, eller som har gjennomgått en vesentlig endring. Samtidig kan ordlyden tolkes slik at bestemmelsen oppstiller et selvstendig krav til universell utforming av innhold som publiseres etter 23. september 2019 – uavhengig av om publiseringsløsningen er ny (publisert etter 23. september 2019) eller har gjennomgått en vesentlig endring. Problemet med sistnevnte tolkningsalternativ er at intra- og ekstranettløsninger, som ikke er universelt utformet, ikke nødvendigvis vil være egnet til å publisere universelt utformet innhold. Kravene om universell utforming er i mange tilfeller bygget inn i publiseringsløsningen – nettopp for å sikre at innhold som blir publisert er universelt utformet. Dette taler mot at direktivet oppstiller et *selvstendig krav* til innhold som publiseres.

Departementet uttalte i høringen av direktivet at bestemmelsen kan leses slik at den gjelder innhold som er publisert etter 23. september 2019 for intranett/ekstranett som har gjennomgått en vesentlig endring. Det vil si at kravene til universell utforming gjelder bare for intranett/ekstranett som har gjennomgått en vesentlig endring eller som er nye løsninger, dvs. publisert etter 23. september 2019. I slike tilfeller skal alt innhold på nettstedet være universelt utformet.

Hva som anses som innhold på intranett/ekstranett må vurderes etter definisjonen for webinnhold i WCAG 2.1:

"innhold (webinnhold) informasjon og sanseinntrykk som kommuniseres til brukeren ved hjelp av en brukeragent. Dette inkluderer kode og oppmarkering som definerer innholdets struktur, presentasjon og interaksjon".²⁴

Intranett og ekstranett har struktur, oppbygning og innholdstyper tilsvarende et vanlig nettsted, slik at retningslinjene i WCAG 2.1/kapittel 9 i standarden EN 301 549 V2.1.2 (2018-08) er egnet for å regulere det.

Intranett er ikke publisert på det åpne internettet. Intranett ligger på et lokalt nettverk, og er kun tilgjengelig for ansatte i en virksomhet eller andre som er gitt særskilt tilgang. Intranett benyttes typisk for å formidle informasjon om virksomhetens interne forhold, herunder om nyhetssaker om virksomheten, prosjekter, rutiner mv. Ekstranett bruker det åpne internettet og gir tredjeparter adgang til avgrenset innhold. Dette krever ofte innlogging, med brukernavn og passord.

²⁴ Ordlisten til WCAG 2.1.

Denne tolkningen gjør det klarere for virksomhetene å vite når kravene til universell utforming av intranett og ekstranett slår inn. Hvis det oppstilles et krav til universell utforming av innhold på intranett, uten en korresponderende plikt til å oppgradere publiseringsløsningen, blir det svært uklart hvor langt plikten til universell utforming strekker ved publisering av innhold. Tilsvarende vil det bli vanskelig å håndheve en regel, hvor innholdet i plikten vil bero på en konkret vurdering av publiseringsløsningen – dvs. i hvor stor grad det er praktisk mulig å gjøre innhold universelt utformet.

I hvilken grad innhold vil kunne gjøres universelt utformet vil variere med funksjonaliteten og egnetheten til den konkrete publiseringsløsningen. I hvilken grad man vil lykkes med å publisere universelt utformet innhold vil avhenge av kompetansen til vedkommende som legger ut innhold. Det vil trolig variere blant suksesskriteriene hvor krevende de vil være å oppfylle i det enkelte tilfelle, avhengig om det er snakk om koding av dokumenter, teksting av video eller krav til navigasjon. Det antas for øvrig at det er mangel på kompetanse knyttet til publisering av universelt utformet innhold i norske virksomheter.

Departementet forstår derfor bestemmelsen slik at kravene til universell utforming av innhold kun skal gjelde for nye intranett- og ekstranettløsninger (publisert etter 23. september 2019) og intra- og ekstranettløsninger som har gjennomgått en vesentlig endring etter 23. september 2019. En konsekvens av tolkningen er at eldre intranett/ekstranett kan ha utilgjengelig innhold etter 23. september 2019. I praksis vil fristen for Norge være 1. januar 2021. Se for øvrig kapittel 12.3.5.

Departementet legger til grunn at begrepene "*intranett*" og "*ekstranett*" ikke omfatter administrative IKT-løsninger (programvare), som kan nås via intra- og ekstranett. Med administrative IKT-løsninger menes for eksempel sak/arkivsystem, timeregistrerings- og reiseregningssystemer, fakturasystemer og andre administrative arbeidsverktøy.

Denne forståelsen baserer seg på direktivets fortale avsnitt 34, som slår fast at:

"Medlemsstatene bør kunne utvide anvendelsen av dette direktiv til andre typer nettsteder og mobilapplikasjoner, særlig nettsteder og mobilapplikasjoner på intranett eller ekstranett som ikke omfattes av dette direktiv, og som er utformet for og brukes av et begrenset antall personer på en arbeidsplass eller innenfor utdanning, og for å opprettholde eller innføre tiltak i samsvar med unionsretten som går lenger enn minstekravene til nettsteders og mobilapplikasjoners tilgjengelighet. [...]"

Departementet forstår direktivet dithen at det ikke inkluderer saks- og fagsystemer som er koplet opp mot intranett eller ekstranett, se nærmere punkt 3.2.2. Tilsvarende har Sverige tolket direktivet dithen at intranett er interne *informasjonsbaserte* nettsteder, og at andre interne arbeidssystemer faller utenfor direktivets virkeområde – også selv om tilgangen til slike systemer foregår gjennom intranettet.²⁵

²⁵ Det vises til Sveriges "*Lagrådsremiss om Genomförande av webbtillgänglighetsriektivet*" side 26-27.

3.5.12.2 Gjeldende rett

Likestillings- og diskrimineringslovens krav om universell utforming av IKT gjelder for IKT-løsninger som er rettet mot eller stilt til rådighet for *"allmenheten"*, se § 18. Det uttales i forarbeidene til likestillings- og diskrimineringsloven at *"arbeidsplasser, som kontorer og møterom, regnes ikke som rettet mot allmennheten dersom bare de ansatte har tilgang"*, se Prop. 81 L (2016-2017) side 200.

Dette innebærer at virksomhetens alminnelige funksjoner, som kun er stilt til rådighet for ansatte, ikke anses som rettet mot *"allmennheten"*. Intranett er rettet mot virksomhetens ansatte, og ikke mot allmenheten. Det fremgår av forarbeidene til likestillings- og diskrimineringsloven at plikten til universell utforming av IKT ikke skal gjelde arbeidslivet, se Prop. 81 L (2016-2017) s. 200.

3.5.12.3 Departementets vurdering

Gjennomføring av direktivets krav krever lovendring. Som nevnt i kapittel 3.3 ønsker departementet å harmonisere direktivets brukerbegrep i forslag til ny § 18. Dette åpner for at forskriften kan stille krav til universell utforming av IKT-løsninger i arbeidslivet.

Det er kun kostandene ved å innføre direktivets krav til universell utforming av intranett og ekstranett som er utredet i Vista sin samfunnsøkonomiske analyse. Eventuelle økonomiske og administrative konsekvenser av en generell utvidelse av forskriften til øvrige IKT-løsninger i arbeidslivet er ikke utredet i forbindelse med gjennomføringen av direktivet.

Departementet foreslår derfor en nytt ledd i forskriftens § 2, om virkeområdet, som innebærer at offentlige virksomheter og private virksomheter som jevnlig sysselsetter mer enn 50 ansatte skal følge kravene til universell utforming av intranett og ekstranett. Plikten vil gjelde så langt innholdet er omfattet av forslag til ny § 4 fjerde ledd i forskriften.

Departementet foreslår at begrepene defineres i forskriftens § 3 første ledd bokstav (i) skal lyde:

"Intranett og ekstranett: nettsteder som er tilgjengelig på et lokalt nettverk til bruk for virksomhetens ansatte (intranett) eller på det åpne internett og som gir utvalgte tredjeparter adgang til avgrenset innhold (ekstranett)."

Direktivet inneholder ikke en definisjon av en *"vesentlig revisjon"* av intranett eller ekstranett. Ved vurdering av hva som anses som *"ny IKT-løsning"* vises det til forskriften § 3 bokstav (f) (ny bokstav (k)):

"Ny IKT-løsning: Total utskifting av en teknisk løsning, versjonsoppgradering, utskifting eller større endring av kildekode og større endring av utseende eller utforming. Gradvise endringer over tid som til sammen utgjør en endring som nevnt i denne bokstav, kan også regnes som ny IKT-løsning."

Norge vil ikke rekke å gjennomføre direktivets frist for når innhold på intranett skal være universelt utformet (innhold publisert etter 23. september 2019). I dette høringsnotatet

foreslår departementet ikrafttredelsesdato 1. juli 2020, med overgangsperiode frem til 1. januar 2021. Det foreslås derfor at nye intranett og innhold som publiseres etter 1. januar 2021 skal være universelt utformet, se nærmere kapittel 12.3.5.

Tidsbegrenset unntak for innhold på intranett og ekstranett vil inntas i forskriftens § 4 fjerde ledd bokstav (g), som vil lyde:

"innhold på intranett og ekstranett publisert før 1. januar 2021, frem til nettløsningen gjennomgår en vesentlig revisjon etter § 3 første ledd bokstav k."

Kravene vil kun gjelde for offentlige virksomheter og private virksomheter som jevnlig sysselsetter mer enn 50 ansatte, se forslag til ny § 2 i kapittel 3.4 om harmoniseringsnivå.

3.5.13 Arkiverte nettsider og nettsteder

3.5.13.1 Direktivet

Innhold på nettsteder og mobilapplikasjoner, som anses som arkiverte nettsteder, er unntatt fra direktivets virkeområde. Dette gjelder nettsteder og mobilapplikasjoner som har et innhold som ikke er nødvendig for administrative funksjoner, og som ikke er oppdatert eller redigert etter 23. september 2019. Rent teknisk vedlikehold av arkiverte nettsteder og mobilapplikasjoner regnes ikke som oppdatering, se fortalen avsnitt 32.

3.5.13.2 Gjeldende rett

I forbindelse med vedtagelsen av diskriminerings- og tilgjengelighetsloven av 2008 vurderte Barne- og likestillingsdepartementet om arkiv skal være omfattet av kravene. I forarbeidene til diskriminerings- og tilgjengelighetsloven (Ot.prp. nr. 44 (2007-2008) side 168)) uttalte departementet følgende:

"[Aktive arkiv]er IKT-løsninger som bør kunne omfattes av bestemmelsen slik at flest mulig har tilgang. Samtidig er området per i dag ikke godt nok utredet med hensyn til konsekvensene av å lovhjemle en plikt til universell utforming av slike aktive arkiv. Departementet vil derfor komme tilbake til dette i forbindelse med forskriftsarbeidet og de nærmere presiseringer som der skal gjøres med hensyn til virkeområdet. Det understrekes at loven ikke har til hensikt å oppstille en plikt som vil få urimelige økonomiske konsekvenser for virksomhetene."

Reguleringen av tilgjengelighetskravene for IKT-løsninger ble videreført gjennom diskriminerings- og tilgjengelighetsloven av 2013, jf. Prop. 88 L (2012-2013) side 181, og gjennom likestillings- og diskrimineringsloven av 2017, jf. Prop. 81 L (2016-2017) kapittel 22.10. Spørsmålet om å inkludere arkiv har ikke blitt utredet nærmere, og arkivert innhold på nettsteder og mobilapplikasjoner er etter gjeldende rett ikke omfattet av kravene til universell utforming av IKT. Dersom innhold på et nettsted eller mobilapplikasjon er nødvendig for en aktiv administrativ prosess skal imidlertid dette innholdet være universelt utformet.

3.5.13.3 Departementets vurdering

Ettersom direktivet unntar arkiverte nettsteder krever direktivet ingen endring av norsk rett på dette punktet. Unntaket kan likevel presiseres i forskriften. Skjæringstidspunktet

direktivet setter for hva som regnes som arkiverte nettsted og mobilapplikasjoner er 23. september 2019. På dette punktet ønsker departementet å sette et tidligere skjæringstidspunkt, tilsvarende datoen for hva som regnes som ny IKT etter gjeldende rett (1. juli 2014).

Paragraf 4 fjerde ledd bokstav (h) vil få følgende bestemmelse:

"innhold i arkiverte nettløsninger som ikke er nødvendige for aktive administrative prosesser i virksomheten og som ikke er oppdatert eller redigert etter 1. juli 2014."

3.5.14 Utdanningssektoren

3.5.14.1 Direktivet

Direktivet åpner for at medlemsstatene kan unnta nettsteder og mobilapplikasjoner for barnehager og skoler, se artikkel 1(5). Medlemslandene kan derfor velge om de vil la kravene gjelde for denne sektoren eller ikke. Det er likevel et krav om at innhold som er knyttet til viktige nettbaserte administrative funksjoner, f.eks. søknad om barnehageplass, skal være universelt utformet.

Når det gjelder høyere utdanning har EU-kommisjonen gitt tilbakemelding på at de anser at offentlige universiteter og høyskoler som omfattet av direktivets virkeområde, jf. pressemelding:

"The directive also covers extranets and intranets that are published after the new rules come into force and older ones that undergo substantial revision, allowing employees and students to access information that is essential in their daily lives."

Nettsteder, inkludert intra- og ekstranett, i høyskole- og universitetssektoren skal være universelt utformet i henhold til de tidsfristene som fremgår av direktivets artikkel 12. For nye nettsteder er fristen 23. september 2019 og for eksisterende nettsteder er fristen 23. september 2020.

3.5.14.2 Gjeldende rett

Plikten til universell utforming av IKT-løsninger ble 1. januar 2018 utvidet til å gjelde for utdannings- og opplæringssektoren, jf. Prop. 81 L (2016-2017) side 308.

Utdanningssektoren ble omfattet av regelverket i 2018, med en tolv måneders frist for å etterleve kravene, dvs. innen 1. januar 2019. At sektoren er omfattet følger eksplisitt av forskriftens § 2 første ledd.

Lovendringene omfatter institusjoner som tilbyr opplæring som har grunnlag i lov, dvs. institusjoner med en viss formell status. Dette omfatter barnehageloven, opplæringslova, friskolelova, universitets- og høyskoleloven, voksenopplæringsloven, folkehøyskoleloven og fagskoleloven.²⁶

²⁶ Prop. 81 L (2016-2017) side 257.

3.5.14.3 Departementets vurdering

Gjeldende rett har et bredere virkeområde enn direktivet ved at utdannings- og opplæringssektoren er omfattet av kravene til universell utforming fra 1. januar 2019, se forskriftens § 11 annet ledd. Da utdanningssektoren ble inkludert i forskriftens virkeområde ble det også stilt krav til at digitale læremidler skal være universelt utformet. Denne reguleringen videreføres. Ettersom det foreslås å oppdatere retningslinjene som ligger til grunn for forskriften til WCAG 2.1 vil det være de nye retningslinjene som hele utdanningssektoren må forholde seg til. Alle nettløsninger i sektoren, herunder digitale læremidler, må følge de retningslinjene fra den datoen som fastsettes i i forskriften.

Når det gjelder de nye materielle kravene som følger av EUs regelverk vil disse gjelder for opplærings- og utdanningsinstitusjoner som faller innenfor modell 2b.

Det følger av i forarbeidene til likestillings- og diskrimineringsloven at barnehager (og skoler, sykehus og fritidsklubber) er omfattet av begrepet "*allmenheten*". Endring av begrepet "*allmennheten*" til "*bruker*" endrer ikke rettstilstanden, eller lovens virkeområde, se kapittel 3.3.5. Barnehager som er omfattet av modell 2b er omfattet av endringene som følger av EU-regelverk.

3.6 Definisjoner – Artikkel 3

3.6.1 Virksomheter i offentlig sektor

3.6.1.1 Direktivet og gjeldene rett

Direktivet gir en legaldefinisjon for "*offentlig organ*" ("*public sector body*"). Dette fremgår av artikkel 3(1) nr. (1). Med "*offentlig organ*" menes statlige, regionale og kommunale myndigheter og andre "*offentligrettslige organer*" slik disse er definert i direktiv 2014/24/EU i artikkel 2(1) punkt 4.²⁷ Organer og sammenslutninger som er opprettet for å imøtekomme et behov for allmenheten, og som tjener allmenhetens behov og som er ikke av industriell eller kommersiell karakter er omfattet av definisjonen.

Likestillings- og diskrimineringslovens regler om universell utforming av IKT gjelder "*offentlige virksomheter*" og "*private virksomheter*".

Ansvarlige for diskriminering og mangelfull universell utforming kan være statlige, fylkeskommunale og kommunale myndigheter, og andre offentlige virksomheter av ulik art. Statsforetak og selskaper med statlig eierandel, er omfattet. Videre er offentlige myndigheter som ikke er underlagt regjeringen, pliktsubjekter etter gjeldende rett. Det samme gjelder skoler og andre utdanningsinstitusjoner. Departementet tolker virkeområdet i gjeldende rett

²⁷ Rådsdirektiv om offentlige anskaffelser 2014/24/EU artikkel 2 (1) punkt 4 definerer "offentligrettslige organer" som "organer som har alle følgende egenskaper: a) de er opprettet for det bestemte formål å imøtekomme allmenhetens behov, men ikke behov av industriell eller forretningsmessig art, b) de er et selvstendig rettssubjekt, og c) de er i hovedsakelig finansiert av staten, regionale eller lokale myndigheter eller andre offentligrettslige organer; eller deres forvaltning er underlagt en av disse myndighetenes eller et av disse organers tilsyn; eller de har et administrasjons-, ledelses- eller kontrollorgan der over halvparten av medlemmene er utpekt av staten, regionale eller lokale myndigheter eller andre offentligrettslige organer,"

slik at "offentligrettslige organer", slik disse er definert i direktiv 2014/24/EU i artikkel 2(1) punkt 4, er omfattet av regelverket.

Private rettssubjekter, så som private foretak uavhengig av ansvarsform, og organisasjoner, er omfattet av reglene. Det vises til forarbeidene til den tidligere diskriminerings- og tilgjengelighetsloven, Ot. Prp. nr. 44 (2007-2008) kapittel 9.3.7.3., der spørsmålet om hvilke rettssubjekter kan være ansvarlige for diskriminering ble drøftet.

3.6.1.2 Departementets vurdering

Departementet ønsker å videreføre virkeområdet som følger av gjeldende rett. Direktivet stiller krav om at i tillegg til statlige, regionale og kommunale ("*lokale*") myndigheter, skal også "*offentligrettslige organer*" eller sammenslutninger dannet av én eller flere slike myndigheter eller ett eller flere slike offentligrettslige organer, følge direktivets krav dersom disse sammenslutningene er opprettet for det bestemte formål å imøtekomme allmennhetens behov, og ikke behov av industriell eller forretningsmessig art.²⁸

Begrepet "offentlig virksomhet" i lovforslaget til ny § 18 er dermed ment å omfatte begrepet "offentlig organ" slik dette er definert i direktivets artikkel 3(1). Definisjonen i direktivets artikkel 3(1) viser til at begrepet omfatter staten, regionale eller lokale myndigheter. Videre omfattes offentligrettslige organer slik dette er definert EUs direktiv om anskaffelser, direktiv 2014/24/EU artikkel 2 nr. 1 punkt 4.

Ettersom overnevnte offentlige virksomheter dekkes av begrepet "offentlig virksomhet" i ny § 18, anser departementet det ikke som nødvendig å innta direktivets definisjon i artikkel 3(1) i forskriften.

Begrepet "offentlig virksomhet" i gjeldende § 17 må tolkes i lys av denne bestemmelsens virkeområde og øvrige vilkår i § 17. Endringer i ny § 18 er ikke ment å påvirke virkeområdet til gjeldende § 17.

Der departementet benytter begrepet "offentlig sektor" er det ment som en fellesbetegnelse på de begrepene som er omtalt over.

3.6.2 Mobilapplikasjoner

3.6.2.1 Direktivet og gjeldene rett

Direktivet gjelder kun mobilapplikasjoner som er til bruk for allmennheten, se "*use by the general public*" i artikkel 3(1) nr. 2. Utgangspunktet er dermed at mobilapplikasjoner som er utviklet av det offentlige, og som er rettet mot allmennheten, er omfattet av direktivet.

Videre følger det av fortalen avsnitt 20 at tilgjengelighetskravene ikke bør anvendes på innhold som utelukkende ligger på mobile enheter, som er utviklet til lukkede brukergrupper

²⁸ Direktivets definerer "offentligrettslige organer" som organer som er definert i direktiv 2014/24/EU i artikkel 2(1) punkt 4. Denne definisjonen er tatt inn i forskrift om offentlige anskaffelser (FOR-2016-08-12-974) § 1-2 (2).

eller til anvendelse i bestemte miljøer, og som ikke tilbys eller anvendes av store deler av offentligheten, jf.:

"Tilgjengelighetskravene fastsatt i dette direktiv bør ikke få anvendelse på innhold som finnes utelukkende på mobilt utstyr, eller på brukeragenter for mobile enheter som er utviklet for lukkede brukergrupper eller for bestemt bruk innenfor visse miljøer, og som ikke er tilgjengelige for eller brukes av store deler av allmennheten."

Direktivet omfatter mobilapplikasjoner som retter seg mot publikum *generelt*, og ikke mobilapplikasjoner som retter seg mot en *avgrenset krets*, som ansatte eller andre *lukkede brukergrupper*.

Etter direktivet kan medlemslandene utvide virkeområde til andre typer mobilapplikasjoner, som er utviklet for en lukket gruppe mennesker, for eksempel i arbeidslivet og utdanning.²⁹ Det ligger innenfor medlemslandene handlingsrom å stille krav om universell utforming av mobilapplikasjoner som er ment for ansatte i offentlig sektor.

Medlemslandene oppfordres til å utvide anvendelsen av direktivet til private selskaper som tilbyr tjenester til allmennheten.

Norsk rett stiller allerede krav til universell utforming av mobilapplikasjoner for virksomheter som er omfattet av regelverket. Det fordi mobilapplikasjoner er omfattet av begrepet "*nettløsning*". Nye mobilapplikasjoner skal følge kravene i forskriftens § 4, på lik linje med nettstedet.

3.6.2.2 Departementets vurdering

Begrepet "*mobilapplikasjon*" omfattes av forskriftens definisjon av nettløsninger, se kapittel 3.3. Departementet viser til at mobilapplikasjoner etter direktivet er mobilapplikasjoner som er utviklet av offentlig sektor som er ment for bruk av allmennheten, jf. "*for use by the general public*."

Ettersom departementet foreslår at § 2 første ledd endres til å gjelde nettløsninger rettet mot "*brukere*" istedenfor "*allmennheten*", anser departementet det som hensiktsmessig å innta definisjonen direktivet bygger på. På denne måten får man tydeliggjort at forskriften er avgrenset mot mobilapplikasjoner rettet mot virksomhetenes ansatte, jf. også direktivets avgrensninger.

Når det gjelder opplærings- og utdanningsinstitusjoner viser departementet til at forskriften ble utvidet til å omfatte nettsteder, læringsplattformer og digitale læremidler i sektoren. Dette er IKT-løsninger som er rettet mot både elever, foreldre og foresatte – herunder rettet mot *allmennheten*. Vurderingen av om skolens eventuelle intranett rettet mot ansatte er omfattet av kravene i dette lovforslaget, vil beror på om virksomheten faller innenfor modell 2b.

Det foreslås følgende ordlyd til forskriften § 3 første ledd bokstav (e):

²⁹ Fortalen avsnitt 34.

"Mobilapplikasjon: programvare som utformes og utvikles for bruk på mobile enheter rettet mot allmennheten, som smarttelefoner og nettbrett. Dette omfatter ikke programvare som styrer enhetene (operativsystem) eller maskinvare."

Dermed vil de mobilapplikasjonene som omfattes av definisjonen i § 3 første ledd bokstav (e) være omfattet av forskriftens virkeområde.

Dagens forskrifts inneholder en definisjon av begrepet nettløsninger i § 3 første ledd bokstav (c). Etter dagens regelverk omfattes mobilapplikasjoner av denne definisjonen. I § 2 andre ledd om virkeområde foreslås det å tydeliggjøre at mobilapplikasjoner omfattes av forskriften, og det er satt inn en henvisning til begrepet mobilapplikasjoner. Begrepet "applikasjon" er endret til "mobilapplikasjon".

Etter direktivet skal nasjonal lovgivning om mobilapplikasjoner anvendes fra 23. juni 2021, se artikkel 12(3). Departementet går ikke inn for å innføre den utvidede fristen for mobilapplikasjoner i forskriften, men går inn for at den *alminnelige fristen* for eksisterende IKT-løsninger kan anvendes på mobilapplikasjoner.

Begrunnelsen for dette er at mobilapplikasjoner, rettet mot allmennheten, allerede i dag er omfattet av forskriftens krav. Det skulle derfor ikke være nødvendig med en egen innføringstid for mobilapplikasjoner se kapittel 12.

3.6.3 Standard

3.6.3.1 Direktivet og gjeldende rett

Begrepet standard er legaldefinert i direktivets artikkel 3(1) nr. 3.

I direktivet er begrepet definert slik: *Standard: en teknisk spesifikasjon som er vedtatt av et anerkjent standardiseringsorgan for gjentatt eller kontinuerlig anvendelse, som ikke er obligatorisk og som er én av følgende standarder: internasjonal standard, europeisk standard, harmonisert standard eller nasjonal standard, jf. artikkel 2 nr. 1 i forordning (EU) nr. 1025/2012.*

Forordningens artikkel 2 har følgende definisjon av begrepet standard:

"standard" means a technical specification, adopted by a recognised standardisation body, for repeated or continuous application, with which compliance is not compulsory, and which is one of the following:

- (a) 'international standard' means a standard adopted by an international standardisation body;*
- (b) 'European standard' means a standard adopted by a European standardisation organisation;*
- (c) 'harmonised standard' means a European standard adopted on the basis of a request made by the Commission for the application of Union harmonisation legislation;*
- (d) 'national standard' means a standard adopted by a national standardisation body;*

Direktivets artikkel 3(1) nr. 4 og 5 viser til definisjonene forordnings artikkel 2 bokstav (a) og (c) over.

I forskriften er begrepet standard legaldefinert slik i § 3 bokstav (h) Standard: *Normativt dokument, herunder spesifikasjoner, retningslinjer og veiledninger.*

3.6.3.2 Departementets vurdering

Etter forordningens artikkel 2 nr. 1 fremgår det at standarder ikke er rettslige bindene. Dette sammenfaller med forskriftens definisjon om at en standard er et normativt dokument, som spesifikasjoner, retningslinjer eller veiledninger.

Dersom en bestemt standard er inntatt, som en del av forskriftens krav, blir standarden rettslig bindene gjennom forskriften. Standarden blir altså rettslig bindene dersom forskriften pålegger pliktsubjektene å utforme nettløsninger i samsvar med nærmere spesifiserte krav i en standard, se forskriftens § 4.

Definisjonen i forordningen omfatter fire typer standarder, (a) standarder vedtatt av en internasjonal standardiseringsorganisasjon, (b) standarder vedtatt av en Europeisk standardiseringsorganisasjon, (c) standarder vedtatt på grunnlag av en anmodning fra EU-kommisjonen for gjennomføring av EU-harmoniseringslovgivning, og (d) standarder vedtatt av et nasjonalt standardiseringsorgan.

Direktivet viser til to typer standarder. Dette er standarder vedtatt av en europeisk standardiseringsorganisasjon, se artikkel 3(1) nr.4 og en harmonisert standard vedtatt på grunnlag av en anmodning fra Kommisjon for gjennomføring av EUs harmoniseringslovgivning, se artikkel 3(1) nr. 5.

Forordning nr. 1025/2012 er innlemmet i EØS-avtalens vedlegg II kapittel XIV i forskrift om gjennomføring av forordning (EU) nr. 1020/2012 av 25. oktober 2012 om europeisk standardisering.³⁰

Forskrift om universell utforming av IKT-løsninger § 3 første ledd bokstav (h) viser ikke til standarder vedtatt en Europeisk standardiseringsorganisasjon eller standarder vedtatt etter anmodning fra EU-kommisjonen for gjennomføring av EUs harmoniseringslovgivning.

Departementet foreslår at henvisningene til forordningens artikkel 2 nr. 1 bokstav (b) og (c) inntas i forskriften.

Forskriftens definisjon i § 3 første ledd bokstav (h) videreføres i § 3 første ledd bokstav (m), supplert med følgende annet punktum:

"Standard: Normativt dokument, herunder spesifikasjoner, retningslinjer og veiledninger. Med standard menes også standard vedtatt etter forordning nr. 1025/2015 art 2(1) bokstav b og c."

³⁰ FOR-2014-09-09-1164.

3.6.4 Tidsbaserte medier

3.6.4.1 Direktivet og gjeldende rett

Begrepet "*tidsbaserte medier*" stammer fra den norske oversettelsen av WCAG 2.0.³¹ I den engelske versjonen av direktivet brukes begrepet "*time-based media*." Begrepene er kjent for aktører som arbeider med universell utforming av nettsteder, og er dermed innarbeidet terminologi. Det er hensiktsmessig å benytte etablerte begreper.

I ordlisten i WCAG 2.1 er alternativ til tidsbaserte medier ("*alternative for time-based media*") definert slik: *dokument som inneholder tekstlige beskrivelser av tidsbasert visuell og auditiv informasjon i riktig rekkefølge, og som gir mulighet for å formidle resultatet av all interaksjon med det tidsbaserte mediet.*

Direktivet inneholder en definisjon på "*tidsbasert media*" i artikkel 3(1) nr. 6:

"medier av følgende typer: bare lyd, bare video, lyd og video, lyd og/eller video kombinert med interaksjon".

Tidsbaserte medier omfatter både forhåndsinnspilt og direktesendt innhold, se blant annet direktivets fortale avsnitt 27.

Forskriften inneholder ikke en tilsvarende definisjon. Begrepet er derimot brukt i WCAG 2.1 og indirekte definert i ordlisten til WCAG 2.1 (normativ) som forskriftens § 4 første ledd viser til. Departementet foreslår å fjerne henvisningen til WCAG 2.0 i forskriften, og erstatte dette med en henvisning til den europeiske standarden, EN 301 549 V2.1.2 (2018-08).

3.6.4.2 Departementets vurdering

Departementet foreslår at direktivets definisjon inntas i forskriftens § 3 i ny bokstav (g):

"Tidsbaserte media: omfatter media av følgende typer: lyd, kun video, lyd-video, lyd og/eller video kombinert med interaksjon."

3.6.5 Reproduksjon av gjenstander fra kulturhistoriske samlinger

3.6.5.1 Direktivet og gjeldene rett

Direktivets artikkel 3(7) definerer hva som menes med gjenstander fra kulturhistoriske samlinger og viser til at dette er privat eller offentlig samlinger som presenterer historisk, kunstnerisk, arkeologisk, estetisk, vitenskapelig eller en teknisk interesse.

Slike gjenstander kan være bevart i institusjoner som bibliotek, arkiver eller museum. Direktivets oppramsing av institusjoner, som forvalter slike kulturhistoriske samlinger, er ikke uttømmende, jf. begrepet "*such as*." Dermed kan også andre kulturinstitusjoner som f.eks. teater, opera eller konserter kunne tenkes omfattet av unntaket.

³¹ Oppdatert versjon WCAG 2.1 viderefører WCAG 2.0 i sin helhet, slik at oversettelsen av WCAG 2.0 vil bli brukt videre i WCAG 2.1.

3.6.5.2 Departementets vurdering

Departementet ønsker å innta en tilsvarende definisjon som direktivet, og foreslår at § 3 første ledd bokstav (h) skal lyde:

"Gjenstander fra kulturhistoriske samlinger: privat eller offentlig eide gjenstander som presenterer en historisk, kunstnerisk, arkeologisk, estetisk, vitenskapelig eller teknisk interesse, og som er en del av samlinger bevart av kulturinstitusjoner som biblioteker, arkiver eller museer."

3.6.6 Måledata

3.6.6.1 Direktivet og gjeldene rett

Begrepet måledata er legaldefinert i direktivets artikkel 3(1) nr. 8.

Med måledata menes kvantitative resultater fra aktiviteter som utføres for å kontrollere om offentlige organers nettsteder og mobilapplikasjoner overholder kravene til universell utforming etter forskriftens § 4. Måledata omfatter både kvantitative opplysninger om utvalget av nettsteder og mobilapplikasjoner som er testet (antall nettsteder og mobilapplikasjoner, antall brukere o.l.) og kvantitative opplysninger om nivået/status for universell utforming.

Begrepet blir brukt i forbindelse med myndighetsorganets rapporteringsplikt til EU-kommisjonen. Denne plikten følger av direktivets artikkel 8(4). Videre er det brukt i gjennomføringsbeslutningens artikkel 1 om "*Subject matter and scope*" og artikkel 9 om "*Content of the report*."

Dagens norske regelverk inneholder ikke en tilsvarende definisjon.

3.6.6.2 Departementets vurdering

Departementet foreslår at definisjonen inntas i forskriften. Ny § 3 første ledd bokstav (j) skal lyde:

"Måledata: resultater fra kontrollaktiviteten som utføres for å kontrollere at kravene i § 4 overholdes. Måledata omfatter både kvantitative opplysninger om nettsteder og mobilapplikasjoner som er testet (antall nettsteder og mobilapplikasjoner eventuelt med antall av besøkende eller brukere, mv.) og kvantitative opplysninger om status for universell utforming."

4 Hovedprinsipper for universell utforming – Artikkel 4

4.1 Direktivet

Artikkel 4 viser til at medlemslandene skal sikre at offentlige nettsteder og mobilapplikasjoner er mer tilgjengelig ved å gjøre dem, mulig å oppfatte, mulig å betjene, forståelige og robuste. Hovedprinsippene for universell utforming i direktivets artikkel 4 er en direkte gjengivelse av de fire hovedprinsippene i WCAG 2.1.

I artikkel 6(1) spesifiseres det nærmere når det kan oppstilles en presumsjon om overenstemmelse med kravene i artikkel 4. Innhold på nettsteder og mobilapplikasjoner som er i overenstemmelse med harmoniserte standarder, eller deler av dem, som er publisert av EU-kommisjonen i EU-tidene i henhold til forordning No.1025/2012 presumeres å være i overenstemmelse med kravene i artikkel 4.

Opprinnelig slo direktivet fast at virksomhetene skal følge WCAG versjon 2.0 nivå A og AA, jf. artikkel 6 (3), jf. EN 301 549 V1.1.2 (2015-04) kapittel 9. I etterkant av direktivets vedtakelse har det pågått et arbeid for å oppdatere WCAG 2.0, som nå foreligger i ny versjon WCAG 2.1. Standarden er revidert, slik at den i større grad tar høyde for ulike særtrekk for mobilapplikasjoner. EN 301 549 standarden er også oppdatert, til EN 301 549 V2.1.2 (2018-08). Se kapittel 6 for en nærmere omtale av artikkel 6.

Den 20. desember 2018 publiserte EU-kommisjonen en gjennomføringsbeslutning³² som bestemmer at den oppdaterte europeiske standarden EN 301 549 V2.1.2 (2018-08) skal legges til grunn for direktivet. Dermed skal virksomhetene følge WCAG versjon 2.1 nivå A og AA, jf. artikkel 6(3), jf. EN 301 549 V2.1.2 (2018-08) kapittel 9.

4.2 Gjeldende rett

Forskriftens § 4 første ledd viser til at nettløsninger skal minst utformes i samsvar med Web Content Accessibility Guidelines (WCAG) 2.0 på nivå A og AA, med unntak av suksesskriteriene 1.2.3, 1.2.4 og 1.2.5.

4.3 Departementets vurdering

Standarden, WCAG 2.0, som forskriftens § 4 første ledd viser til, foreligger som nevnt i en oppdatert versjon, WCAG 2.1. Det er bestemt at kapittel 9 i denne standarden skal legges til grunn for direktivet, se kapittel 6 i dette høringsnotatet og gjennomføringsbeslutning (EU) 2018/2048.³³

Departementet ser det som hensiktsmessig å gjennomføre direktivets artikkel 4, om hovedprinsipper for tilgjengelighet, og samtidig vise til standarden EN 301 549 V2.1.2

³² Komisjonens gjennomføringsbeslutning (EU) 2018/204 av 20. desember 2018 om den harmoniserte standarden for nettsteder og mobilapplikasjoner utarbeidet til støtte for europaparlaments- og rådsdirektiv (EU) 2016/2102. Se uoffisiell oversettelse i vedlegg 4.

³³ Se publikasjon i EUR-Lex databasen: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=uriserv%3AAOJ.L_.2018.327.01.0084.01.ENG.

(2018-08) som direktivet viser til. Etterlevelse av standarden gir en presumsjon om overenstemmelse med artikkel 4.

Dette betyr at henvisningen til WCAG 2.0 i § 4 første ledd erstattes med en henvisning til EN 301 549 V2.1.2 (2018-08). Forskriftens krav foreslås ikke bundet opp til en konkret versjon av en standard. Dersom det kommer endringer til EN 301 549 V2.1.2 (2018-08) eller senere standarder, som erstatter denne, vil det være siste versjon av standarden som § 4 stiller krav til. Kravene fremgår av standardens kapittel 9.

Standarden må være vedtatt og publisert i henhold til direktivets artikkel 6, og vil gjelde for alle som er omfattet av forskriftens bestemmelser. Det inntas også et nytt tredje ledd i forskriftens § 4 om presumert overenstemmelse med de fire hovedprinsippene for universell utforming i § 4 første ledd dersom kravene i standarden etterleves.

I dagens § 4 følger kravene til nettløsninger og automater av henholdsvis første og annet ledd. Ettersom flere av unntakene i direktivet for ulike typer innhold skal inntas i et nytt ledd i § 4 om unntak, jf. kapittel 3.5 så blir § 4 mer omfattende.

Departementet ser det som hensiktsmessig å skille ut kravene til automater i en egen bestemmelse, i ny § 5. Tittelen til ny § 4 endres til "*Krav til universell utforming av nettløsninger*" Mens ny § 5 får tittel "*Krav til universell utforming av automater*."

Forskriften § 4 første ledd erstattes med ny § 4 første til tredje ledd:

§ 4 Krav til universell utforming av nettløsninger

"Virksomhetene skal sikre at nettløsninger er universelt utformet ved å gjøre dem mulig å oppfatte, mulig å betjene, forståelige og robuste.

Nettløsninger skal minst utformes i samsvar med EN 301 549 V2.1.2 (2018-08) kapittel 9 (WCAG 2.1) på nivå A og AA, eller senere versjoner som endrer eller erstatter denne standarden.

Nettløsninger som tilfredsstiller kravene i annet ledd presumeres å være i overenstemmelse med første ledd.

Ny bestemmelsen i § 5 om krav til automater får følgende tittel:

§ 5 Krav til universell utforming av automater

Utover dette endres ikke tidligere § 4 annet ledd. § 4 annet ledd videreføres uendret i ny § 5 første ledd.

Fordi departementet velger å skille ut kravene til automater i en egen bestemmelse, samtidig som departementet ønsker å videreføre dagens regelverk etter forskriftens § 5 (ny § 7) annet ledd om krav til dokumentasjon, vil annet ledd i denne bestemmelsen få en utvidet referanse til ny § 5 i første punktum. Annet ledd første punktum i forskriftens § 7 vil lyde:

"Virksomhet som har ansvar etter forskriften, skal kunne dokumentere at krav i §§ 4 og 5 er overholdt."

5 Særlig om unntak fra kravene ved uforholdsmessig stor byrde – Artikkel 5

5.1 Direktivet

Direktivets krav til universell utforming gjelder i det omfang kravene ikke pålegger det offentlige organet en uforholdsmessig stor byrde, se artikkel 5(1), både med hensyn til nettsteder og mobilapplikasjoner. I dette ligger det en anerkjennelse at kravene kan slå urimelig ut i enkelte tilfeller, og at det i berettigede tilfeller kan gjøres unntak for å gjøre bestemt innhold fullt universelt utformet.

I artikkel 5(2) presiseres det nærmere hvilke momenter det kan tas hensyn til i avveiningen av om *kravene* medfører en uforholdsmessig stor byrde eller ikke.

Det offentlige organet skal ta hensyn til relevante forhold, herunder:

- a) Det offentlige organs størrelse, ressurser og art.
- b) De anslåtte kostnadene og fordelene til det offentlige organ i forhold til de anslåtte fordelene for personer med funksjonsnedsettelse, under hensyn til hyppighet og varighet av bruken av den spesifikke nettsiden eller den spesifikke mobilapplikasjonen.
- c) Dersom det offentlige organet unntar innhold fra kravene etter en forholdsmessighetsvurdering, må begrunnelsen for vurderingen fremgå av tilgjengelighetserklæringen. Videre skal det gis en beskrivelse av innholdet som er unntatt, jf. artikkel 5(4).

Bestemmelsen er ikke uttømmende når det gjelder hvilke momenter som skal vektlegges i forholdsmessighetsvurderingen.

Direktivet uttaler i artikkel 5(3) at det offentlige organet selv skal foreta en innledende forholdsmessighetsvurdering. Dersom det skal gjøres unntak for universell utforming, skal det redegjøres for hvilke deler av kravene dette gjelder i tilgjengelighetserklæringen.

Direktivets fortale avsnitt 39 legger terskelen for å kunne unnta innhold fra kravene om universell utforming at det vil være "*urimelig*" å måtte gjøre det aktuelle innholdet universelt utformet, for eksempel ut i fra tilfellene beskrevet i artikkel 5(2). Unntaket skal ikke gå lenger enn det som er "*strengt nødvendig*" for å begrense den uforholdsmessige byrden i hvert enkelt tilfelle. Øvrig innhold skal gjøres universelt utformet. Fortalens avsnitt 39 sier:

"Bare rettmessige grunner bør tas i betraktning ved en vurdering av i hvilken grad tilgjengelighetskravene ikke kan oppfylles fordi de ville medføre en uforholdsmessig byrde. Manglende prioritering, tid eller kunnskap bør ikke anses som berettigede grunner. Det bør heller ikke være noen rettmessige grunner til ikke å anskaffe eller utvikle programvaresystemer for å administrere innhold på nettsteder og mobilapplikasjoner på en tilgjengelig måte, ettersom det finnes tilstrekkelige og anbefalte teknikker for å få disse systemene til å oppfylle tilgjengelighetskravene fastsatt i dette direktiv."

5.2 Gjeldende rett

Det fremgår av likestillings- og diskrimineringsloven § 17 tredje ledd at plikten til universell utforming ikke gjelder dersom tilretteleggingen medfører en uforholdsmessig byrde for virksomheten.

Ved vurdering av om kravene til utforming innebærer en uforholdsmessig byrde skal det særlig legges vekt på:

- a) effekten av å fjerne barrierer for personer med funksjonsnedsettelse,
- b) om virksomhetens alminnelige funksjon er av offentlig art,
- c) kostnadene ved tilretteleggingen,
- d) sikkerhetshensyn og
- e) vernehensyn.

Likestillings- og diskrimineringsloven § 18 gir nærmere bestemmelser om universell utforming av IKT. Bestemmelsen er et supplement til den generelle bestemmelsen om universell utforming etter § 17. Følgende fremgår av Prop. 81 L (2016-2017) merknader til § 18:

"Konkrete krav til universell utforming av IKT skal fastsettes i forskrift til loven. Det er forutsatt at nivået på forskriftens krav skal utformes slik at kravene som hovedregel ikke medfører en uforholdsmessig byrde for virksomhetene. Sammen med tidsfristene (se over) i § 41 og dispensasjonsadgangen tar § 18 høyde for at virksomheter ikke skal påføres uforholdsmessige byrder.

Virksomhetene kan søke om dispensasjon fra tidspunktet fra gjennomføring av forskriftens krav. Vilkåret er at det foreligger *"særlig tungtveiende grunner"*, se forskriften § 10. Nasjonal lovgivning åpner ikke for at virksomheten selv kan gjøre en vurdering av om kravene i det enkelte tilfelle utgjør en uforholdsmessig stor byrde.

Dersom en virksomhet vurderer at det foreligger en uforholdsmessig stor byrde i dag, må virksomheten søke om dispensasjon.

5.3 Departementets vurdering

Departementet foreslår at unntaksvilkårene lovfestes i den foreslåtte, reviderte likestillings- og diskrimineringsloven § 18. Dermed kan momentene i vurderingen harmoniseres med direktivets vurderingskriterier i artikkel 5(2).

Departementet ser for øvrig et behov for å harmonisere begrepet *"særlig tungtveiende grunner"* i lovens § 41, forskriftens § 10 (ny § 12) og likestillings- og diskrimineringslovens begrep *"uforholdsmessig byrde"*, med direktivets begrep *"uforholdsmessig stor byrde"*. Departementet foreslår derfor å endre begrepet *"særlig tungtveiende grunner"* i lovens § 41 og i forskriftens § 10 til *"uforholdsmessig stor byrde"*.

Departementet vil fremheve at begrepsendringen ikke er ment å medføre en endring i den konkrete vurderingen som skal gjøres for å fastslå om det foreligger en uforholdsmessig

stor byrde. Begrepet "*uforholdsmessig stor byrde*" benyttes i høringsnotatet, med unntak av der begrepet "*særlig tungtveiende grunner*" brukes ved omtale av gjeldende rett.

Den danske oversettelsen av direktivet buker også begrepet "*uforholdsmessig stor byrde*".

I høringen av direktivet uttalte departementet at dispensasjonssystemet bør videreføres, og at det ikke åpnes for at virksomhetene selv kan gjøre unntak fra kravene basert på en vurdering av om kravene i det enkelte tilfelle utgjør en *uforholdsmessig stor byrde*.

Barne-, ungdoms- og familieetaten støttet departementets vurdering av å videreføre dispensasjonssystemet. Andre høringsinstanser uttalte at direktivets krav kunne utvides til privat sektor, og at forholdsmessighetsbegrensningen ville forhindre at de nye kravene ville bli for byrdefulle. I lys av direktivets system med tilgjengelighetserklæring og tilbakemeldingsfunksjon,³⁴ og med kobling til håndhevelsesprosedyren,³⁵ ser departementet et behov for å gjennomføre direktivets system slik at virksomhetene selv kan vurdere om det foreligger en "*uforholdsmessig stor byrde*", som kan begrunne unntak fra kravene til universell utforming. Direktivets krav til bl.a. rapportering innebærer i praksis at vi er bundet av å bruke de samme begrepene som direktivet.

Behovet for begrepsendring og flytting av vurderingen til virksomhetene er begrunnet i at EU-kommisjonen har vedtatt en gjennomføringsbeslutning (se kapittel 7 og kapittel 10.2.2), som inneholder detaljerte regler om tilgjengelighetserklæringens innhold, hvor "*forholdsmessighet*" inngår som en del av vurderingen virksomheten skal gjøre.

I tillegg er dagens dispensasjonsbestemmelse lite praktisert, ettersom tilsynet ikke mottar slike søknader. Dette kan ha en sammenheng med manglende kjennskap til regelverket og muligheten til å søke om dispensasjon. Departementet vurderer at det å legge ansvaret for å utforme tilgjengelighetserklæringen til virksomhetene, kan føre til økt kunnskap om regelverket.

Selv om vurderingen flyttes ut til virksomhetene vil vurderingen være gjenstand for overprøving gjennom håndhevingsprosedyren, dvs. gjennom klagebehandlingen hos Diskrimineringsnemnda. I tillegg gjennomfører Difi tilsyn med at kravene om universell utforming av IKT overholdes, jf. likestillings- og diskrimineringsloven § 36.

Departementet har også vurdert om en flytting av vurderingen til virksomhetene i praksis kan medføre en lavere etterlevelse av kravene til universell utforming enn i dag, ved at virksomhetene vil ha en lavere terskel enn tilsynsorganet (Difi), med hensyn til vurderingen av om det foreligger en *uforholdsmessig stor byrde*.

Difi kan gjennom sin tilsynsvirksomhet føre kontroll med at virksomhetene ikke legger terskelen for lavt og dermed bidra til ensartet praksis. I tillegg har brukerne adgang til å klage dersom de mener at virksomheten ikke oppfyller kravene, se kapittel 7.1 og 7.1.1.

³⁴ Se kapittel 7.

³⁵ Se kapittel 9.

Departementet er opptatt av at de nye pliktene for universell utforming av IKT ikke skal gå utover virksomhetenes kjernevirksomhet ved å forringe tilbudet, på grunn av uforholdsmessig store tekniske utfordringer eller uforholdsmessig store kostnader som påføres virksomhetene.³⁶ De nye materielle kravene³⁷ skal likevel kun gjelde offentlige virksomheter og private virksomheter som jevnlig sysselsetter mer enn 50 ansatte.

Departementet understreker at hovedregelen er at innholdet skal være universelt utformet i henhold til forskriftens krav. Teknologiutviklingen går meget raskt og det utvikles stadig nye, og rimeligere løsninger for universell utforming av IKT.

Departementet foreslår at det åpnes for at pliktsubjektene kan gjøre unntak fra kravene, dersom det i unntakstilfeller utgjør en "*uforholdsmessig stor byrde*" å følge kravene eller tidsfristene. Departementet understreker at dette er ment som en svært snever unntaksadgang, og at det skal mye til for at vilkåret er oppfylt.

Revidert § 18 tredje ledd gir nærmere føringer, i henhold til direktivets bestemmelse, om hvilke momenter det skal legges vekt på ved denne vurderingen. Hverken momentene etter artikkel 5(2) eller § 18 tredje ledd er uttømmende, se merknader til § 18.

Diskrimineringsnemnda skal behandle klager over diskriminering på grunn av manglende universell utforming av nettsteder etter den foreslåtte § 18, og klager over manglende oppfyllelse av redegjørelsesplikten (dvs. utarbeidelsen av tilgjengelighetserklæringen, med tilhørende tilbakemeldingsfunksjon) etter den foreslåtte § 19a. Se mer om dette i kapittel 7.3 og kapittel 9. Det legges til grunn at dersom forskriftens krav er oppfylt foreligger det ikke brudd på de her nevnte bestemmelsene.

Virksomhetene plikter å svare på henvendelsene innen rimelig tid, samt å legge ved linken til håndhevsingsprosedyren, dvs. til klageorganet som behandler klager fra brukere om brudd på kravene knyttet til universell utforming av IKT. Direktivets system innebærer at virksomhetene selv raskt kan rette opp feil og mangler ved universell utforming. Direktivet legger dermed opp til transparens og overprøving av vurderingen gjennom håndhevsingsprosedyren. Kravene til tilgjengelighetserklæringen omtales nærmere i kapittel 7.

Dagens dispensasjonsbestemmelse i forskriftens § 10 (ny § 12) videreføres. For virksomheter som ikke faller innenfor modell 2b (virksomheter med 50 ansatte eller færre), må det søkes om dispensasjon hos Difi dersom virksomheten anser at kravene utgjør en uforholdsmessig stor byrde.

Når det gjelder de foreslåtte fristene for når virksomheter skal etterleve kravene, understreker departementet at *alle* virksomheter (hele offentlig og privat sektor) kan søke om dispensasjon fra fristene/kravene i overgangsperioden, som er fra 1. juli 2020 til 1. januar 2021. Se kapittel 12 om innarbeidelse i nasjonal rett.

³⁶ Som redegjort i kapittel 5.1 legger direktivets forale avsnitt 39 terskelen for å kunne unnta innhold fra kravene om universell utforming. Det skal være "*urimelig*" for virksomheten å måtte gjøre det aktuelle innholdet universelt utformet, og unntaket skal ikke gå lenger enn det som er "*strengt nødvendig*" for å begrense den uforholdsmessige byrden i hvert enkelt tilfelle.

³⁷ Se særlig kapittel 3.5.12 og kapittel 7 og 8.

Dette forslaget medfører ingen endringer for kravene til automater og dispensasjonsadgangen fra kravene til automater.

Det presiseres at virksomhetene kan søke om dispensasjon fra forskriften krav og ikke bare tidsfristene. En dispensasjon fra kravene vil evt. også kunne gis for en begrenset periode.

Ny § 12 foreslås å lyde:

"Direktoratet for forvaltning og ikt kan etter søknad gi dispensasjon fra tidsfristene for gjennomføring av forskriftens krav, dersom det foreligger en uforholdsmessig stor byrde. En uforholdsmessig stor byrde kan være hensynet til personvern, økonomi, sikkerhet, teknologiske muligheter eller der utviklingsforløpet for en anskaffelse ikke lar seg tilpasse tidsfristene."

6 Presumsjon om at nettløsninger er i overensstemmelse med kravene – Artikkel 6

6.1 Direktivet

Som nevnt i kapittel 4 oppstiller artikkel 6(1) en presumsjon om at innhold på nettsteder og mobilapplikasjoner som helt eller delvis er i samsvar med harmoniserte standarder, som EU-kommisjonen har offentliggjort henvisninger til i *Den europeiske unions tidende*, skal anses å være i overensstemmelse med artikkel 4. Se også til punkt 3.6.3 om standarder.

Artikkel 4 viser til de fire hovedprinsippene for universell utforming: tjenestene skal være mulig å oppfatte, mulig å betjene, forståelige og robuste. Utover dette er det opp til EU å vedta tekniske spesifikasjoner (gjennom harmoniserte standarder) for hvordan kravene skal etterleves.

Artikkel 6(2) omhandler innhold på *mobilapplikasjoner* der henvisninger til slike harmoniserte standarder ikke er offentliggjort. Etter artikkel 6(2) andre avsnitt skal EU-kommisjonen vedta gjennomføringsrettsakter som angir de tekniske spesifikasjonene for at mobilapplikasjoner skal tilfredsstillere kravene i artikkel 4. En slik gjennomføringsrettsakt skal vedtas innen 23. desember 2018 etter prosedyren i artikkel 11(3). De tekniske spesifikasjonene i gjennomføringsrettsakten skal minimum tilfredsstillere EN 301 549 V1.1.2 (2015-04).

Mobilapplikasjoner som oppfyller de tekniske spesifikasjonene som EU-kommisjonen har vedtatt ved gjennomføringsrettsakt skal, etter artikkel 6(2) første avsnitt, presumeres å oppfylle kravene til universell utforming etter artikkel 4.

Artikkel 6(3) første avsnitt slår fast at dersom ingen henvisning til de harmoniserte standarder i *Den europeiske unions tidende* er offentliggjort, skal nettsteder som oppfyller de relevante kravene i EN 301 549 V1.1.2 (2015-04) eller deler av disse, presumeres å oppfylle kravene til universell utforming som fastsatt i artikkel 4. Artikkel 6(3) andre avsnitt slår fast at dersom det *hverken* foreligger offentliggjorte henvisninger til harmoniserte standarder i *Den europeiske unions tidende* eller en gjennomføringsrettsakt etter artikkel 6(2), skal mobilapplikasjoner som oppfyller de relevante kravene i EN 301 549 V1.1.2 (2015-04) eller deler av disse, presumeres å oppfylle kravene til universell utforming som fastsatt i artikkel 4.

Det følger av artikkel 6(4) at EU-kommisjonen er gitt kompetanse til å vedta delegerte rettsakter etter artikkel 10, til å oppdatere eller endre henvisningen til EN 301 549 V1.1.2 (2015-04) i artikkel 6(3), ved å henvise til en nyere versjon av standarden eller til en europeisk standard som erstatter den. De nye eller oppdaterte standarden som det henvises til, må minimum sikre tilsvarende grad av universell utforming som EN 301 549 V1.1.2 (2015-04).

Den 20. desember 2018 publiserte EU-kommisjonen en gjennomføringsbeslutning om harmonisert standard for nettsteder og mobilapplikasjoner vedtatt i samsvar med

direktivet, (EU) 2018/2048.³⁸ Gjennomføringsbeslutningen slår fast at standarden som skal legges til grunn for direktivet er EN 301 549 V2.1.2 (2018-08), som er basert på WCAG 2.1 (oppdatert WCAG 2.0).

6.1.1 De 12 nye suksesskriteriene som følger av oppdatert standard

Alle suksesskriteriene fra WCAG 2.0 er inkludert i WCAG 2.1.

WCAG 2.1 inneholder 17 nye suksesskriterier. Disse adresserer blant annet bedre tilgjengelighet på mobiltelefoner.³⁹ Kriteriene gjelder berøringsskjerm, gester eller fakter (engelsk "*gestures*"), og det å hindre utilsiktet aktivisering av innhold.⁴⁰ Blant de 17 nye suksesskriteriene er det 12 på nivå A og AA. Disse suksesskriteriene skal gjennomføres i nytt regelverket.

De nye kriteriene skal blant annet gjøre det enklere å bruke nettløsninger på mobiltelfoner og nettbrett ved at innholdet ikke krever en spesiell retning eller scrolling. Det skal også være mulig å autofylle input. Kriteriene stiller krav til høy kontrast mellom tekst og bakgrunn, og mellomrom mellom tekst, som øker lesbarheten. Hurtigtaster, pekerfunksjonalitet og bevegelsessensorer skal være brukervennlige og ha valgmuligheter, og statusmeldinger skal være tilpasset hjelpemiddelteknologi.

Prosessen med å oversette de 12 nye suksesskriteriene på nivå A og AA i WCAG 2.1 er startet, men ikke fullført. Kravene, gjengitt i engelsk språkdrakt, er som følger:

1.3.4 Orientation (AA): Content does not restrict its view and operation to a single display orientation, such as portrait or landscape, unless a specific display orientation is essential.

1.3.5 Identify Input Purpose (AA): The purpose of each input field collecting information about the user can be programmatically determined when:

- The input field serves a purpose identified in the Input Purposes for User Interface Components section; and
- The content is implemented using technologies with support for identifying the expected meaning for form input data.

1.4.10 Reflow (AA): Content can be presented without loss of information or functionality, and without requiring scrolling in two dimensions for:

- Vertical scrolling content at a width equivalent to 320 CSS pixels;
- Horizontal scrolling content at a height equivalent to 256 CSS pixels.

³⁸ Se publikasjon i *Den europeiske unions tidende* (engelsk): <https://g3ict.org/headlines/european-standard-en-301-549-published-in-the-official-journal-of-the-european-union-as-a-means-to-comply-with-the-web-accessibility-directive> eller publisering i EUR-Lex databasen: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=uriserv%3AOJ.L_.2018.327.01.0084.01.ENG

³⁹ Oversatt fra <https://www.w3.org/WAI/standards-guidelines/wcag/new-in-21/#introduction>

⁴⁰ Se <https://uu.difi.no/nyhet/2018/09/eus-webdirektiv-blir-en-del-av-norsk-regelverk>.

Except for parts of the content which require two-dimensional layout for usage or meaning.

1.4.11 Non-Text Contrast (AA): The visual presentation of the following have a contrast ratio of at least 3:1 against adjacent color(s):

- User Interface Components: Visual information required to identify user interface components and states, except for inactive components or where the appearance of the component is determined by the user agent and not modified by the author;
- Graphical Objects: Parts of graphics required to understand the content, except when a particular presentation of graphics is essential to the information being conveyed.

1.4.12 Text Spacing (AA): In content implemented using markup languages that support the following text style properties, no loss of content or functionality occurs by setting all of the following and by changing no other style property:

- Line height (line spacing) to at least 1.5 times the font size;
- Spacing following paragraphs to at least 2 times the font size;
- Letter spacing (tracking) to at least 0.12 times the font size;
- Word spacing to at least 0.16 times the font size.

Exception: Human languages and scripts that do not make use of one or more of these text style properties in written text can conform using only the properties that exist for that combination of language and script.

1.4.13 Content on Hover or Focus (AA): Where receiving and then removing pointer hover or keyboard focus triggers additional content to become visible and then hidden, the following are true:

- Dismissible: A mechanism is available to dismiss the additional content without moving pointer hover or keyboard focus, unless the additional content communicates an input error or does not obscure or replace other content;
- Hoverable: If pointer hover can trigger the additional content, then the pointer can be moved over the additional content without the additional content disappearing;
- Persistent: The additional content remains visible until the hover or focus trigger is removed, the user dismisses it, or its information is no longer valid.

Exception: The visual presentation of the additional content is controlled by the user agent and is not modified by the author.

2.1.4 Character Key Shortcuts (A): If a keyboard shortcut is implemented in content using only letter (including upper- and lower-case letters), punctuation, number, or symbol characters, then at least one of the following is true:

- Turn off: A mechanism is available to turn the shortcut off;

- Remap: A mechanism is available to remap the shortcut to use one or more non-printable keyboard characters (e.g. Ctrl, Alt, etc);
- Active only on focus: The keyboard shortcut for a user interface component is only active when that component has focus.

2.5.1 Pointer Gestures (A): All functionality that uses multipoint or path-based gestures for operation can be operated with a single pointer without a path-based gesture, unless a multipoint or path-based gesture is essential.

2.5.2 Pointer Cancellation (A): For functionality that can be operated using a single pointer, at least one of the following is true:

- No Down-Event: The down-event of the pointer is not used to execute any part of the function;
- Abort or Undo: Completion of the function is on the up-event, and a mechanism is available to abort the function before completion or to undo the function after completion;
- Up Reversal: The up-event reverses any outcome of the preceding down-event;
- Essential: Completing the function on the down-event is essential.

2.5.3 Label in Name (A): For user interface components with labels that include text or images of text, the name contains the text that is presented visually.

2.5.4 Motion Actuation (A): Functionality that can be operated by device motion or user motion can also be operated by user interface components and responding to the motion can be disabled to prevent accidental actuation, except when:

- Supported Interface: The motion is used to operate functionality through an accessibility supported interface;
- Essential: The motion is essential for the function and doing so would invalidate the activity.

4.1.3 Status Messages (AA): In content implemented using markup languages, status messages can be programmatically determined through role or properties such that they can be presented to the user by assistive technologies without receiving focus.

6.2 Gjeldende rett

Forskriftens § 4 første ledd fastsetter nærmere krav til universell utforming av IKT-løsninger. Nettløsninger minst skal utformes i samsvar med standard Web Content Accessibility Guidelines 2.0 (WCAG 2.0)/NS/ISO/IEC 40500:2012, på nivå A og AA, med unntak for suksesskriteriene 1.2.3, 1.2.4 og 1.2.5, eller tilsvarende denne standard.

Etter Likestillings- og diskrimineringsloven § 17 tredje ledd anses plikten til universell utforming oppfylt dersom virksomheten oppfyller krav i lov eller forskrift.

6.3 Departementets vurdering

Departementet foreslår at det stadfestes i likestillings- og diskrimineringsloven § 18 fjerde ledd at kravet til universell utforming anses oppfylt dersom virksomheten oppfyller krav til universell utforming i lov eller forskrift.

Dagens krav til universell utforming bygger på samme standard som direktivet viser til i artikkel 6, gjennom standarden EN 301 549 V1.1.2 (2015-04). Etter departementets syn er det ikke hensiktsmessig å videreføre henvisningen til WCAG 2.0. Det foreslås i stedet en henvisning til EN-standardens tilsvarende direktivet, se kapittel 4.

Som følge av at standarden er oppdatert til EN 301 549 V2.1.2 (2018-08), innebærer det at virksomhetene skal følge de oppdaterte retningslinjene i WCAG 2.1.

Direktivet retter seg kun mot offentlig sektor, og derfor er det i utgangspunktet kun offentlig sektor som må etterleve de 12 nye suksesskriteriene på nivå A og AA. Som tidligere omtalt i punkt 3.5.7 er det unntak for suksesskriteriene 1.2.3 og 1.2.5 etter gjeldende rett, og at disse unntakene må oppheves ved gjennomføring av direktivet. I tillegg vil direktivet, med oppdatert henvisning til EN 301 549 standard, føre til totalt 14 nye suksesskriterier. Som nevnt vil endringen i henvisning til standard gjelde for hele forskriftens virkeområdet som sådan. De 12 nye suksesskriteriene på nivå A og AA vil gjelde for hele offentlig og privat sektor. Departementet foreslår en presisering om at kravene til universell utforming anses oppfylt dersom kravene i § 4 første og annet ledd er oppfylt. Ny § 4 tredje ledd, skal som nevnt i kapittel 4.3 lyde:

"Nettløsninger som tilfredsstiller kravene i annet ledd presumeres å være i overensstemmelse med første ledd."

7 Ytterligere tiltak for å sikre universell utforming – Artikkel 7

7.1 Tilgjengelighetserklæring og tilbakemeldingsfunksjon

Artikkel 7 i direktivet omhandler ytterligere tiltak for å sikre at direktivet etterleves.

Artikkel 7(1) pålegger offentlige organer en plikt til å ha en *tilgjengelighetserklæring* som skal være detaljert, omfattende og tydelig. Dette er en erklæring av om, og i hvilken grad, deres nettsteder og mobilapplikasjoner etterlever direktivets krav til universell utforming.

Tilgjengelighetserklæringen er en form for "egenerklæring" for virksomhetene som er omfattet av kravet (modell 2b). Erklæringen utgjør en *redegjørelsesplikt* av hvorvidt den enkelte virksomhet oppfyller kravene til universell utforming eller ikke.

Tilgjengelighetserklæringen vil således gi en status for om og i hvilken grad nettløsningen er universelt utformet. Den skal regelmessig ajourføres. Erklæringen skal inneholde en redegjørelse av de delene/innhold som ikke er universelt utformet, med en begrunnelse for manglende universell utforming, og mulige tilgjengelige alternativer, jf. artikkel 7(1) bokstav (a).

Utarbeidelse av en tilgjengelighetserklæring skal gjøres for hvert enkelt nettsted og hver enkelt mobilapplikasjon. En del offentlige organer/virksomheter har flere nettsteder og/eller mobilapplikasjoner, noe som innebærer at det må utarbeides en tilgjengelighetserklæring for hver enkelt løsning.

EU-kommisjonen er gitt kompetanse til å vedta gjennomføringsrettsakter som skal inneholde en nærmere standardisert mal for tilgjengelighetserklæringene, jf. artikkel 7(2). Gjennomføringsrettsaktene vedtas etter en rådgivningsprosedyre som er fastsatt i artikkel 11(2). Begrepet gjennomføringsrettsakt ("*implementing act*") er vidt og omfatter en gjennomføringsbeslutning ("*Commission implementing decision*"). EU-kommisjonen vedtok 11. oktober 2018 en slik gjennomføringsbeslutning,⁴¹ se nærmere omtale i kapittel 7.1.1 og 7.1.2.

Det skal være lett for brukerne å finne tilgjengelighetserklæringen. Den skal være publisert på nettstedet, og bør være fremtredende plassert på startsidene. Eventuelt kan den gjøres tilgjengelig fra hver enkelt nettside, for eksempel i form av en statisk overskrift eller som topp-/bunntekst. En standardisert nettadresse kan brukes til tilgjengelighetserklæringen.⁴²

For mobilapplikasjoner skal erklæringen være tilgjengelig på utviklerens/virksomhetens nettsted, eller sammen med annen informasjon som gjøres tilgjengelig når mobilapplikasjonen lastes ned.

I artikkel 7(1) bokstav (b) åpner direktivet for at brukeren kan anmode om tilgang til innhold/informasjon som er *unntatt* fra kravene til universell utforming etter artikkel 1(4) og artikkel 5. Henvisningen til artikkel 5 innebærer at brukere kan be om slikt innhold

⁴¹ Kommisjonens gjennomføringsbeslutning (EU) 2018/1523 av 11. oktober 2018 om fastsettelse av en mal for tilgjengelighetserklæring i samsvar med europaparlamentets- og rådsdirektiv (EU) 2016/2102 om tilgjengeligheten til offentlige organers nettsteder og mobilapplikasjoner. Se vedlegg 2 og <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1539348937452&uri=CELEX:32018D1523>.

⁴² Se instruksjoner i vedlegget til gjennomføringsbeslutningen om tilgjengelighetserklæringen.

som er unntatt etter en forholdsmessighetsvurdering, se kapittel 5. Videre kan brukeren anmode om tilgang til innhold som er utelatt etter artikkel 1(4).

Etter artikkel 7(1) bokstav (c) skal erklæringen inneholde en lenke til håndhevingsprosedyren fastsatt i artikkel 9, herunder kontaktinformasjon til myndighetsorganet som behandler klager over manglende universell utforming. Dersom virksomhetens svar til brukeren er utilfredsstillende kan brukeren benytte seg av klageadgangen som følger av håndhevingsprosedyren, se nærmere omtale i kapittel 9.

Etter artikkel 7(3) skal medlemsstatene treffe tiltak for å lette anvendelsen av kravene til universell utforming som er fastsatt i artikkel 4, på andre typer nettsted og mobilapplikasjoner enn dem som er nevnt i artikkel 1(2). Det vil si på andre typer nettsteder enn offentlige organers nettsteder og mobilapplikasjoner. Særlig gjelder dette for typer nettsteder som er omfattet av gjeldende nasjonale regler om universell utforming.

Etter artikkel 7(4) skal myndighetene sørge for å fremme utdannelsesprogrammer om universell utforming av IKT for relevante interessenter og personale i offentlige sektor. Formålet er at de da kan opprette, administrere og oppdatere universelt utformet innhold på nettsteder og mobilapplikasjoner.

Det følger av artikkel 7(5) at medlemslandene skal treffe nødvendige tiltak for å øke bevissthet om kravene til universell utforming i artikkel 4.

7.1.1 Nærmere om innholdet i EU-kommisjonens gjennomføringsbeslutning med en standardisert mal for tilgjengelighetserklæringen

Det er vedtatt en gjennomføringsbeslutning (forskrift) i EU⁴³ som inneholder nærmere regler om hva tilgjengelighetserklæringen skal inneholde, og hvordan reglene skal gjennomføres. Gjennomføringsbeslutningen inneholder både obligatoriske innholdskrav, og valgfrie innholdskrav til tilgjengelighetserklæringene.

I vedlegget til gjennomføringsbeslutningen blir det skissert en standard/felles mal for tilgjengelighetserklæringer. Etter artikkel 2 skal erklæringen avgis i et universelt utformet og maskinleselig format. Erklæringen skal følge standardoppsettet som er skissert i gjennomføringsbeslutningen.

Etter artikkel 3 skal erklæringen vise en korrekt status for universell utforming av nettløsningen, og være basert på en konkret evaluering av nettstedets eller mobilapplikasjonens overensstemmelse med direktivets krav. Vurderingen av nettløsningen skal basere seg på enten virksomhetens egevaluering, en evaluering utført av en tredjepart (for eksempel sertifisering), eller andre grunnlag godkjent av myndighetsorganet.

⁴³ Kommisjonens gjennomføringsbeslutning (EU) 2018/1523 av 11. oktober 2018 om fastsettelse av en mal for tilgjengelighetserklæring i samsvar med europaparlamentets- og rådsdirektiv (EU) 2016/2102 om tilgjengeligheten til offentlige organers nettsteder og mobilapplikasjoner. Se vedlegg 2 og <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1539348937452&uri=CELEX:32018D1523>.

Hvilken fremgangsmåte virksomheten velger å benytte ligger innenfor virksomhetens valgfrihet. Det skal fremgå av tilgjengelighetserklæringen hvilken fremgangsmåte som er benyttet. Det skal utarbeides én tilgjengelighetserklæring per nettløsning.

Erklæringen skal revideres hver gang nettløsningen blir vesentlig oppdatert.

7.1.2 Innholdet i tilgjengelighetserklæringen

Erklæringene skal minst inneholde informasjon om i hvilken grad nettstedet eller mobilapplikasjonen er i overensstemmelse med den aktuelle nasjonale lovgivningen som gjennomfører direktivet, herunder om nettstedet eller mobilapplikasjonen er fullstendig, delvis eller ikke i overensstemmelse med kravene. Ved "fullstendig samsvar" skal *alle* kravene i standarden være oppfylt uten unntak. Ved "delvis samsvar" skal *de fleste* kravene være oppfylt, men med visse unntak. Det vil si at det må treffes nødvendige tiltak for å oppnå fullt samsvar. Ved "ikke samsvar" er *de fleste* kravene i standarden ikke oppfylt.

Det skal settes inn henvisning til standarder og/eller tekniske spesifikasjoner, eller henvisning til nasjonal lovgivning som gjennomfører direktivet.

Det skal foreligge en forklaring på hvorfor innholdet eventuelt ikke er fullstendig universelt utformet. Dette skal gjøres på en minst mulig teknisk måte.

Tilgjengelighetserklæringen skal være datostemplet, med dato for den første utarbeidingen, samt siste etterfølgende gjennomgang. Det skal gjennomføres en *full evaluering* av nettstedet eller mobilapplikasjonen før dato for gjennomgang kan endres. Dersom det foretas en gjennomgang *uten* full evaluering, skal datoen for siste fulle gjennomgang angis, uansett om den delvis gjennomgangen har ført til endringer i erklæringen eller ikke.

Videre skal det foreligge en beskrivelse og henvisning (lenke) til en tilbakemeldingsfunksjon hvor brukere kan gi tilbakemeldinger på eventuell manglende universell utforming. Enhver kan også anmode om tilgang til informasjon/innhold som er unntatt fra krav til universell utforming (etter artikkel 4) etter en forholdsmessighetsvurdering (etter artikkel 5), jf. direktivets artikkel 7(1) bokstav (b).

Sammen med tilbakemeldingsfunksjonen skal kontaktinformasjon for den som er ansvarlig for tilbakemeldingsfunksjonen i virksomheten fremgå. Tilgjengelighetserklæringen skal inneholde informasjon (beskrivelse eller lenke) om hvordan virksomheten håndterer meldinger om feil knyttet til universell utforming.

Det skal også foreligge en lenke til håndhevingsprosedyren og informasjon om klagerett. Virksomhetene skal svare på henvendelser fra brukerne etter artikkel 7(1) bokstav (b) innen rimelig tid.

De valgfrie innholdskravene omfatter en redegjørelse for virksomhetens fokus på og forpliktelse til å sikre universell utforming, en formell godkjenning av erklæringen fra eksempelvis administrativt eller politisk hold, dato for publisering, dato for siste oppdatering, en lenke til en evalueringsrapport og informasjon om ytterligere kundeservice på telefon for personer med funksjonshemninger.

Myndighetsorganet kan supplere den valgfrie delen av tilgjengelighetserklæringen med ytterligere innhold, dersom myndighetsorganet vurderer at det er hensiktsmessig å be virksomhetene om å oppgi mer opplysninger enn det som følger av den obligatoriske delen.

7.2 Gjeldende rett

Likestillings- og diskrimineringsloven § 19 pålegger offentlige virksomheter, samt private virksomheter rettet mot allmenheten, en plikt til å arbeide aktivt og målrettet for å fremme universell utforming innenfor virksomheten. Pliktene til universell utforming av IKT etter §§ 17 og 18 konkretiserer denne aktivitetsplikten.

Det følger av forarbeidene til § 19 at bestemmelsen er ment som et supplement til de generelle bestemmelsene om aktivitetsplikt i lovens kapittel 4, se merknader til § 19 i Prop. 81 L (2016-2017). Kapittel 4 omhandler regler om aktivt likestillingsarbeid, herunder om offentlige myndigheters og arbeidsgivers aktivitetsplikt.

Offentlige myndigheter og arbeidsgivere har etter lovens §§ 24 til 26 en plikt til å arbeide aktivt, målrettet og planmessig for å fremme likestilling og å hindre diskriminering på grunn av bl.a. funksjonsnedsettelse. Etter § 26a har arbeidsgivere en plikt til å redegjøre for likestillingstiltak som er iverksatt og som planlegges iverksatt, for å fremme lovens formål om likestilling og hindre diskriminering på grunn av bl.a. funksjonsnedsettelse.

I juli 2018 sendte Barne- og likestillingsdepartementet et lovforslag om styrking av aktivitets- og redegjørelsesplikten på likestillingsområdet på høring.⁴⁴ Forslaget ble fulgt opp med Prop. 63 L (2018-2019).⁴⁵ Aktivitetsplikten i § 19 er ikke omfattet av lovforslaget.

Utover dette foreligger det ingen krav til å utforme en tilgjengelighetserklæring for nettsted eller mobilapplikasjoner i lov eller forskrift.

7.3 Departementets vurdering

Plikten til å utarbeide en tilgjengelighetserklæring kan sammenlignes med arbeidsgivers redegjørelsesplikt etter likestillings- og diskrimineringsloven § 26a.

Tilgjengelighetserklæringen skal, på samme måte som likestillingsredegjørelsen, være et arbeidsredskap for kontroll av at de lovpålagte kravene blir overholdt. Arbeidslivet er i dag unntatt fra kravene om universell utforming av IKT. Arbeidsgivere har, derfor ingen aktivitets- eller redegjørelsesplikt når det gjelder universell utforming av IKT-løsninger.

⁴⁴ Tittel: "Høring – Forslag om styrking av aktivitets- og redegjørelsesplikten på likestillingsområdet", se lenke: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/horing---forslag-om-styrking-av-aktivitets-og-redegjorelsesplikten-pa-likestillingsområdet/id2606825/>

⁴⁵ Tittel: "Endringer i diskrimineringsombudsloven og likestillings- og diskrimineringsloven (etablering av et lavterskeltilbud for behandling av saker om seksuell trakassering og en styrking av aktivitets og redegjørelsesplikten)", se lenke: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop.-63-l-20182019/id2639399/sec1>

Direktivets krav om å utarbeide en tilgjengelighetserklæring vil i realiteten innebære en form for redegjørelsesplikt for arbeidet med universell utforming av IKT. Etter departementets vurdering er det derfor nødvendig å innta en ny bestemmelse om aktivitets- og redegjørelsesplikten knyttet til bestemmelsen om universell utforming av IKT i § 18. Aktivitets- og redegjørelsesplikten knyttet til § 18 vil fremgå av ny § 19a.

Kravene til universell utforming av IKT vil dermed få en egen bestemmelse om aktivitets- og redegjørelsesplikt.

Eksisterende § 19, om plikt til å arbeide aktivt for å fremme universell utforming, forblir uendret. Samtidig avgrenses § 19 til virkeområdet til § 17, dvs. andre forhold enn universell utforming av IKT, mens den nye aktivitets- og redegjørelsesplikten i § 19a vil være knyttet til virkeområdet til ny § 18. Dette skal sikre sammenhengen med departementets forslag om å skille §§ 17 og 18, der reglene om universell utforming av IKT vil fremgå av en selvstendig bestemmelse (ny § 18).

Departementets forslag innebærer atplikten for offentlige virksomheter og private virksomheter til å arbeide aktivt, målrettet og planmessig for å fremme universell utforming av IKT stadfestes i egen bestemmelse (ny § 19a) i likestillings- og diskrimineringsloven.

Departementet foreslår at redegjørelsesplikten, sammen med en aktivitetsplikt for å fremme universell utforming av IKT, tas inn i ny § 19a i likestillings- og diskrimineringsloven. Departementet foreslår at § 19a skal lyde:

"§ 19a. Aktivitets- og redegjørelsesplikt for universell utforming av IKT

Offentlige virksomheter og private virksomheter skal arbeide aktivt og målrettet for å fremme universell utforming av IKT innen virksomheten.

Offentlige virksomheter og private virksomheter som jevnlig sysselsetter mer enn 50 ansatte skal redegjøre for arbeidet med universell utforming av IKT.

Kongen kan gi forskrifter med nærmere bestemmelser om innholdet i redegjørelsesplikten."

Gjennomføringsbeslutningen om tilgjengelighetserklæringen stiller krav om at virksomhetene skal svare brukeren innen rimelig tid. Hva som anses som rimelig tid i det enkelte tilfelle vil blant annet bero på anmodningens art og kompleksitet. I høringen av direktivet høsten 2017 skrev departementet at det kan være hensiktsmessig å innta en bestemmelse om svarfrist for tilbakemeldinger i forskriften. Departementet ba om innspill på hva som bør anses som rimelig svarfrist. Høringsinstansene hadde noe ulikt syn på dette. KS mente at fristen bør harmoniseres med den generelle fristen om svarfrist i forvaltningsloven. Det følger av forvaltningslovens § 11a første ledd om saksbehandlingstid at *"Forvaltningsorganet skal forberede og avgjøre saken uten ugrunnet opphold."*

For virksomheter, som er underlagt forvaltningsloven, vil kravet om rimelig tid tolkes i lys av forvaltningslovens alminnelig regler om saksbehandlingstid.

Når det gjelder privat sektor er ikke de underlagt forvaltningslovens saksbehandlingsregler. Hva som anses som rimelig svarfrist for privat sektor vil bero på virksomhetens størrelse og ressurser, samt øvrige forhold. Departementet viser til at behandling av saker knyttet til universell utforming av IKT bør være høyt prioritert, som en del av virksomhetens aktivitets- og redegjørelsesplikt.

Departementet foreslår at kravet om at virksomhetene skal svare innen rimelig tid tas inn i ny § 6 femte ledd i forskriften.

Etter § 19a tredje ledd kan det nærmere innholdet i redegjørelsesplikten reguleres i forskrift. Som redegjort for i kapittel 7.1.2 er det vedtatt en gjennomføringsbeslutning som stiller krav til innholdet i tilgjengelighetserklæringen. Disse kravene foreslås gjennomført i forskriften i en ny § 6. Departementet foreslår at ny § 6 i forskriften skal lyde:

§ 6. Tilgjengelighetserklæring og tilbakemeldingsfunksjonalitet

Offentlige virksomheter og private virksomheter som jevnlig sysselsetter mer enn 50 ansatte, skal avgi en tilgjengelighetserklæring vedrørende etterlevelse av kravene i § 4. Tilgjengelighetserklæringen skal være detaljert, uttømmende og tydelig. Tilgjengelighetserklæringen skal oppdateres regelmessig. Den skal være universelt utformet, i et maskinleselig format og følge standardoppsettet for slike erklæringer.

Tilgjengelighetserklæringen skal inneholde:

- a. En forklaring av innhold som ikke er universelt utformet, og en begrunnelse for hvorfor innholdet ikke kan følge kravene, samt en beskrivelse av universelt utformede alternativer, der det finnes.*
- b. En beskrivelse av, og lenke til en tilbakemeldingsfunksjon, hvor enhver kan varsle virksomheten om mangelfull etterlevelse av kravene i forskriftens § 4. Enhver kan også be om opplysninger som er unntatt etter § 4 tredje ledd, eller som er unntatt etter en forholdsmessighetsvurdering i henhold til likestillings- og diskrimineringsloven § 18 tredje ledd.*
- c. Lenke til håndhevingsprosedyren og informasjon om klagerett.*

For nettstedet skal tilgjengelighetserklæringen publiseres på virksomhetens nettsted.

For mobilapplikasjoner skal tilgjengelighetserklæringen enten være publisert på virksomhetens nettsted, eller sammen med nedlastingsinformasjon for mobilapplikasjonen.

Virksomhetene skal svare på henvendelser fra brukerne innen rimelig tid.

Det foreligger en foreløpig oversettelse av gjennomføringsbeslutningen fra UD. Det vil kunne komme mindre språklige justeringer.

Direktivets system bygger på at virksomhetene selv vurderer om gjennomføring av kravene innebærer en uforholdsmessig stor byrde. Denne "egenvurderingen" er kombinert med direktivets regler om en håndhevelsesprosedyre, som innebærer at enkeltpersoner

skal kunne kontakte relevant myndighetsorgan som behandler klager på manglende universell utforming. Dette for å sikre at tilbakemeldinger som virksomhetene mottar fra enkeltpersoner blir vurdert og behandlet innen rimelig tid.

Etter dagens regelverk kan virksomheter søke om dispensasjon dersom det foreligger "*særlig tungtveiende grunner*", jf. forskriftens § 10. Tilgjengelighetserklæringen gir derimot virksomhetene selv anledning til å gjøre en første vurdering av om kravene i et enkelt tilfelle medfører en uforholdsmessig stor byrde, se nærmere om dette i kapittel 5. Denne endringen fører til at vurderingen av forholdsmessighet "flyttes" til virksomhetene. Det betyr imidlertid ikke at virksomhetens vurdering av forholdsmessighet er endelig. Dette henger sammen med at virksomhetene skal ha en tilbakemeldingsfunksjon med tilhørende klageadgang.

I høringen av direktivet var departementets syn at det ikke skulle åpnes for at virksomhetene skulle gjøre en slik "egenvurdering".⁴⁶ I etterkant av høringen har EU-kommisjonen vedtatt en gjennomføringsrettsakt om tilgjengelighetserklæringen som stiller detaljerte krav og som inneholder en mal for erklæringen, se kapittel 7.1. Dette gjør at, ved innlemmelse av rettsakten i EØS-avtalen, er Norge forpliktet til å gjennomføre kravene nasjonalt. Departementet går inn for å følge gjennomføringsrettsakten metode med tilhørende mal, og dermed åpne opp for at virksomhetene selv gjør en første vurdering av forholdsmessighet, se nærmere kapittel 5.3

Når det gjelder forholdet mellom tilsynsrollen, tilgjengelighetserklæringen og søknad om dispensasjon er det viktig å understreke at dagens dispensasjonsadgang videreføres i forskriften. Men for virksomheter som får en plikt til å lage en tilgjengelighetserklæring vil det være virksomhetene som gjør en første vurdering av om kravene i det enkelte tilfelle utgjør en uforholdsmessig stor byrde. Dermed "flyttes" vurderingen av forholdsmessighet til virksomhetene som omfattes av modell 2b.

Unntak fra kravene, som en virksomhet har vurdert oppfyller vilkåret "uforholdsmessig stor byrde" skal begrunnes i tilgjengelighetserklæringen. Virksomheten er ikke avhengig av forhåndsgodkjenning av vurderingen fra Difi. Derimot vil vurderingen til virksomheten kunne påklages av brukere.

Videre vil Difi kunne føre tilsyn med tilgjengelighetserklæringene, som en del av den generelle tilsynsmyndigheten jf. §§ 36 og 19a. Dette innebærer at Difi vil kunne overprøve virksomhetenes forholdsmessighetsvurdering.

Difi behandler likevel ikke *individklager* om manglende oppfyllelse av kravene til universell utforming av IKT.

Når det gjelder direktivets krav i artikkel 7(4) og (5) vil dette arbeidet legges til Direktoratet for forvaltning og ikt (Difi). Nødvendige tiltak for å øke bevisstheten omkring regelverket vil ivaretas gjennom Difi sin veiledningsrolle.

⁴⁶ Se høringsnotatet s. 14 (publisert 22. august 2017), se lenke: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/horing-av-eus-direktiv-om-tilgjengelighet-av-nettsider-og-mobilapplikasjoner/id2568014/>.

Det ligger innenfor Difi sine arbeidsoppgaver å spre kunnskap om regelverket. Undersøkelser viser at kunnskapen om regelverket og innholdet i kravene i dag er for lav.⁴⁷ For virksomheter som må fylle ut en tilgjengelighetserklæring kan endringene bidra til mer bevissthet og kunnskap om regelverket.

⁴⁷ Se Difis nettsteder: <https://uu.difi.no/tilsyn/statistikk-og-undersokelser/digitalisering-alle>.

8 Kontroll og rapportering – Artikkel 8

8.1 Direktivets bestemmelser

Direktivets artikkel 8(1) stiller krav om at et myndighetsorgan skal gjennomføre periodiske målinger av i hvilken grad nettsteder og mobilapplikasjoner er utformet i samsvar med direktivets krav.

Etter artikkel 8(2) skal EU-kommisjonen vedta gjennomføringsrettsakter som "*fastsetter en metode for å kontrollere at nettsteder og mobilapplikasjoner oppfyller tilgjengelighetskravene fastsatt i artikkel 4.*" Tilsynsmetoden skal være åpen, overførbar, sammenlignbar, reproduserbar og enkel å bruke. EU-kommisjonen vedtok en slik gjennomføringsrettsakt, i form av en gjennomføringsbeslutning, den 11. oktober 2018, se kapittel 8.1.1.

Artikkel 8(3) bokstavene (a)-(f) gir en rekke momenter som tilsynsmetoden skal inneholde og være basert på. Metoden skal inkludere:

- (a) kontrollhyppigheten og utvalget av nettsteder og mobilapplikasjoner som skal kontrolleres.
- (b) for nettsteder skal metoden si noe om utvelging av nettsider og innholdet på disse.
- (c) for mobilapplikasjoner skal metoden si noe om innholdet som skal testes, og det skal tas i betraktning når applikasjonen først ble lansert, og etterfølgende funksjonalitetsoppdateringer.
- (d) en beskrivelse av hva som utgjør tilstrekkelig dokumentasjon av overholdelse eller manglende overholdelse av kravene i artikkel 4, fortrinnsvis med direkte henvisninger til harmoniserte standarder, tekniske standarder eller til den europeiske standarden, jf. artikkel 6(2) og (3).
- (e) informasjon om hva som skal gjøres dersom det oppdages manglende etterlevelse av kravene. Det skal etableres en ordning for framlegging av data og informasjon som kan brukes til å utbedre manglene.
- (f) hva som er hensiktsmessige ordninger for automatiske, manuelle og anvendelighetstester, i kombinasjon med parametere for utvelging av hva som skal kontrolleres. Dette skal være forenelig med kontroll- og rapporteringshyppigheten.

I tillegg kan metoden ta hensyn til analyser utført av eksperter, jf. artikkel 8(3).⁴⁸

Det følger av direktivet at medlemslandene skal rapportere til EU-kommisjonen hvert tredje år, fra og med 23. desember 2021, jf. artikkel 8(4). Rapporten skal inneholde resultatet fra målingene, inkludert måledata og opplysninger om bruk av håndhevelsesprosedyren. Innholdet i rapportene skal offentliggjøres i et universelt utformet format. Videre skal rapporten utarbeides i samsvar med rapporteringskravene fastsatt av EU-kommisjonen i gjennomføringsrettsakt, se artikkel 8(6).

⁴⁸ Se også standard Norges beskrivelse på: <https://www.standard.no/nyheter/nyhetsarkiv/ikt/2016/eu-med-direktiv-om-universell-utforming-av-offentlige-nettsider-og-mobilapplikasjoner--standardisering-spiller-en-sentral-rolle/>

Etter artikkel 8(5) skal den første rapporten også inneholde ytterligere opplysninger, i forbindelse med tiltakene vedtatt i henhold til artikkel 7:⁴⁹

- a) Hvilke mekanismer myndighetene bruker for å høre relevante interessenter.
- b) Prosedyrer for offentliggjøring av utvikling innenfor tilgjengelighetspolitikk for nettsteder og mobilapplikasjoner.
- c) Erfaring fra og resultater av å gjennomføre krav om å følge tilgjengelighetskravene i artikkel 4.
- d) Opplysninger om utdannelses- og opplysningsaktiviteter.

Dersom det gjøres større endringer senere, skal dette omtales særskilt i rapporteringen. Rapporten skal offentliggjøres i et universelt utformet format.

Etter artikkel 8(7) skal medlemsstatene underrette EU-kommisjonen om hvilket organ som skal være tilsynsmyndighet, innen 23. september 2018. I Norge vil dette være Difi.

8.1.1 Nærmere om innholdet i gjennomføringsbeslutningen

I tråd med artikkel 8(2) i direktivet, har EU-kommisjonen 11. oktober 2018 vedtatt en gjennomføringsbeslutning om kontroll og rapportering.⁵⁰ Gjennomføringsbeslutningens virkeområde følger av direktivets virkeområde, og det er kun nettsteder og mobilapplikasjoner som er omfattet av direktivets virkeområde som skal være gjenstand for kontroll og rapportering.

Gjennomføringsbeslutningen inneholder svært detaljerte regler om hyppighet, antall og utvalg av nettsteder og mobilapplikasjoner som skal kontrolleres, utvalg av enkeltsider og prosesser som skal testes, datainnhenting, tilsynsresultater, sammenstilling og vurdering av resultater og rapportering.

For eksempel skal 10 % av nettstedene og mobilapplikasjonene fra den forrige perioden for kontroll være med videre i neste periode, og minst 50% skal være nye. I tillegg skal 10 % være tilfeldig utvalgte sider. Tilsynsmyndigheten skal rådføre seg med nasjonale berørte parter, særlig organisasjoner som representerer personer med nedsatt funksjonsevne, om sammensetningen av utvalget av nettsteder og mobilapplikasjoner som skal testes. Det skal videre gjøres et representativt utvalg på tvers av forvaltningsnivåer og geografisk plassering.

På denne måten inneholder gjennomføringsbeslutningen anvisninger på potensielt arbeidskrevende prosesser knyttet til utvalg av nettsteder og mobilapplikasjoner.

I gjennomføringsbeslutningens vedlegg 1 punkt 2.2.3 står det at:

⁴⁹ Se kapittel 7.

⁵⁰ Kommisjonens gjennomføringsbeslutning (EU) 2018/1524 av 11. Oktober 2018 om fastsettelse av en overvåkningsmetode og ordninger for medlemsstatenes rapportering i samsvar med europaparlamentets- og rådsdirektiv (EU) 2016/2102 om tilgjengeligheten til offentlige organers nettsteder og mobilapplikasjoner. Se vedlegg 3 og <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1539348937452&uri=CELEX:32018D1524>.

"Prøven skal omfatte nettsteder som i størst mulig grad representerer det utvalget av tjenester som leveres av offentlige organer, særlig: sosialomsorg, helse, transport, utdanning, sysselsetting og beskatning, miljøvern, fritid og kultur, bolig og nærmiljø samt offentlig orden og sikkerhet."

Det er åpnet for å benytte en risikobasert fremgangsmåte for dem som ønsker det, jf. gjennomføringsbeslutningens fortale avsnitt 5. Dette kommer imidlertid i tillegg til beskrevet metode, og ikke som en alternativ metode.

Etter gjennomføringsrettsakten er det to typer av kontrollmetode jf. artikkel 5. Enten ved bruk av en inngående kontroll for å verifisere samsvar med kravene til universell utforming, se bokstav (a), eller en forenklet kontrollmetode for å påvise manglende samsvar. De to kontrollmetodene skal gjøres i henhold til vedleggene som det er vist til i bestemmelsen.

I den grad tilsynsmyndigheten (Difi) oppdager uoverensstemmelser mellom direktivets krav til universell utforming og en nettløsning som kontrolleres, skal tilsynet sørge for at virksomheten får informasjon om hvilke endringer som må gjøres for at nettstedet eller mobilapplikasjonen skal bli i overensstemmelse med regelverket. I tillegg skal Difi hjelpe dem med å etterleve kravene. Som myndighetsorgan skal Difi både kontrollere og veilede virksomhetene.

EU-kommisjonen mener det er sannsynlig at teknologi for automatisk kontroll av nettsteder og mobilapplikasjoner gradvis vil bedre i tiden fremover. Særlig kan det fremover være aktuelt med helautomatisk forenklet kontroll. EU-kommisjonens føringer skal derfor forstås som teknologinøytrale.

Gjennomføringsbeslutningen inneholder konkrete krav til kontrollhyppighet, dvs. hvilke perioder det skal gjennomføres kontroll. Den første kontrollperioden for nettsteder er på ca. 2 år, ref. artikkel 3(2), men kontrollperioden for mobilapplikasjoner er på 1,5 år, ref. artikkel 3(3).

Deretter skal kontrollen utføres årlig for både nettsteder og mobilapplikasjoner, ref. artikkel 3(4) og (5).

Etter gjennomføringsbeslutningens fortale avsnitt 11, oppfordres det til å offentliggjøre hvordan kontrollen gjennomføres, samt offentliggjøre en kartlegging som viser hvordan testene som utføres omfatter kravene i standarden eller i tekniske spesifikasjoner (jf. direktivets artikkel 6).

Rapporter fra gjennomført kontroll skal være i et digitalt, universelt utformet format, i samsvar med direktivets artikkel 4. De samlede resultatene fra rapportene skal offentliggjøres. De skal inneholde informasjon om hvordan kontrollen ble gjennomført, hvilke metoder som ble brukt og hvilke funn som ble gjort. Gjennomføringsbeslutningens vedlegg 3 inneholder detaljerte regler for innhold og oppsett.

Beslutningen er på høringstidspunktet ikke innlemmet i EØS-avtalen, men vil bli innlemmet på et senere tidspunkt. EFTA-landene har foreløpig ikke vurdert om det er behov for nasjonale tilpasninger til gjennomføringsbeslutningen.

8.2 Gjeldende rett

Likestillings- og diskrimineringsloven § 36 har bestemmelser om tilsyn og håndheving av reglene om universell utforming av IKT. Det fremgår av bestemmelsen at tilsynsmyndigheten er lagt til Direktoratet for forvaltning og ikt (Difi).

Difi skal føre tilsyn med at kravene til universell utforming av IKT etter § 18 og forskriftens § 4 overholdes innen nærmere fastsatte frister etter lovens § 41, jf. § 36 første ledd.

Gjeldende nasjonal regulering er basert på at tilsynet i Difi kontrollerer om minstekravene til universell utforming etterleves i praksis.⁵¹ I tillegg til kontroller gjennomfører tilsynet i Difi jevnlig ulike kartlegginger av status for universell utforming av IKT.⁵²

Utvalget av virksomheter, nettløsninger, tema, krav, enkeltsider og innholdet som testes på disse, baserer seg på kunnskap om fare for svikt i etterlevelsen av kravene, sentrale brukeroppgaver på nettstedet eller mobilapplikasjonen, samt IKT-løsningens betydning for den enkeltes rett til likeverdig samfunnsdeltakelse (risikobasert tilsyn).

Etter § 36 annet ledd kan Difi gi pålegg om retting dersom en virksomhet ikke oppfyller kravene til universell utforming av IKT. Nærmere regler om pålegg er gitt i forskriftens § 6. Difi kan pålegge virksomheten å iverksette nødvendige tiltak for å sikre at forskriftens krav oppfylles. Difi kan sette en tidsfrist for oppfyllelse av pålegget, se § 6 første ledd annet punktum. Det bør normalt settes en frist for å etterkomme pålegget, se merknadene til § 36 i Prop. 81 L (2016-2017). Reglene i diskrimineringsombudslovens § 13 første til tredje ledd gjelder tilsvarende, se likestillings- og diskrimineringsloven § 36 annet ledd.

På nærmere vilkår kan Difi fatte vedtak om tvangsmulkt for å sikre oppfyllelsen av pålegget, dersom fristen for å etterkomme pålegget er overskredet, se loven § 18 og forskriftens § 7. Tvangsmulkt skal kun fastsettes når det er nødvendig for at pålegget skal bli oppfylt innen rimelig tid og være av en slik størrelse at det stimuleres til oppfyllelse av pålegget, se § 7 fjerde ledd.

Virksomheter som er forpliktet til å sørge for universell utforming av IKT, skal kunne dokumentere at lovens og forskriftens krav er overholdt, jf. forskriftens § 5 annet ledd. For å gjennomføre tilsynsoppgavene kan Difi kreve nødvendige opplysninger fra de aktuelle virksomhetene. Difi kan også kreve adgang til IKT-løsninger som er nevnt i § 18. Retten gjelder uten hinder av taushetsplikten, se forskriften § 5. Det samme gjelder klageinstansen ved klage over vedtak etter § 18 andre ledd.

Gjeldende rett inneholder rammebestemmelser for gjennomføring av kontroller. Det stilles imidlertid ikke krav til fremgangsmåten eller kontrollmetode for slike kontroller. Gjeldende rett inneholder dermed ikke tilsvarende regler for kontroll og rapportering som direktivet og gjennomføringsbeslutningen.

⁵¹ Se <https://uu.difi.no/tilsyn/tilsynsrapporter>.

⁵² Se <https://uu.difi.no/tilsyn/statistikk-og-undersokelser>.

8.3 Departementets vurdering

Likestillings- og diskrimineringslovens regler om håndheving av reglene om universell utforming av IKT, se § 36, samt forskriftens bestemmelser om tilsyn, se §§ 5-7, dekker hovedsakelig direktivets krav til kontroll.

Departementet foreslår imidlertid at det lovfestes en redegjørelsesplikt for offentlige virksomheter, samt private virksomheter som jevnlig sysselsetter mer enn 50 ansatte, se kapittel 7 og forslag til endringer i § 6 i forskrift om universell utforming av IKT-løsninger. Innføringen av plikten innebærer at det må foretas tilsvarende lovtekniske justeringer i bestemmelsene om håndheving av pliktene, se forslag til ny § 36.

Departementet legger til grunn at Difi fremdeles skal føre tilsyn med at kravene om universell utforming av IKT overholdes, herunder at virksomhetene har en tilgjengelighetserklæring og et tilbakemeldingssystem i samsvar med direktivets krav.

Departementet foreslår ingen endringer når det gjelder Difis myndighet til å gi pålegg om retting, eller myndighet til å fatte vedtak om tvangsmulkt for å sikre gjennomføring av pålegget. Departementet foreslår videre at det fortsatt skal være adgang til å klage over vedtak fattet av Difi, til KMD, se forskriften § 8.

Kravene til kontroll og rapportering, gjelder kun for direktivets virkeområde dvs. de kravene i de standarder og tekniske spesifikasjoner som er nevnt i artikkel 6. Dersom medlemslandene har innført krav som går lenger enn minimumskravene i direktivet følger det av gjennomføringsrettsakten det *kan* rapporteres på dette, men det skal i så fall føres opp separat i rapporten, jf. artikkel 8(2) annet punktum. Norge er dermed ikke forpliktet til å rapportere på etterlevelsen av nasjonalt regelverk, som går lenger enn det direktivet krever. Det betyr at det eksempelvis ikke er et krav om å rapportere måldata for kontroll av nettsteder og mobilapplikasjoner fra privat sektor eller opplærings- og utdanningssektoren.

Som redegjort for over stiller direktivet krav til antall kontroller og omfattende, detaljerte metoder for kontrollene. Metoden for kontroll som EU-kommisjonen har bestemt, avviker i betydelig grad fra den fremgangsmåten som er etablert av Difi for kontroll av nettløsninger etter gjeldende rett (tilsyn). EU-kommisjonens metode bygger i liten grad på en risikotilnærming knyttet til fare for svikt.

Det er foreløpig ikke tatt stilling til om Difi skal gjennomføre kontroll av nettsteder og mobilapplikasjoner fra privat sektor på tilsvarende måte, eller om tilsynet skal fortsette med risikobasert tilsyn for privat sektor. Etter departementets syn er det imidlertid nødvendig at reglene om kontroll lovfestes, og med hjemmel til å fastsette nærmere regler om kontroll i forskrift. Det vises til omtale av forslaget til ny § 36a i likestillings- og diskrimineringsloven.

Etter direktivet skal medlemslandene rapportere til EU-kommisjonen. For EFTA/EØS-landene er det foreløpig ikke avklart hvor rapporteringen skal gjøres, men mest sannsynlig skal det rapporteres til EFTAs overvåkningsorgan (ESA) eller EFTAs faste komité. Dette vil bli vurdert i forbindelse med innlemmelse av gjennomføringsbeslutningen i EØS-avtalen, i samråd med øvrige EFTA-land.

I høringsnotatet har departementet derfor skrevet at rapportering vil skje til ESA/EU-kommisjonen ettersom dette foreløpig ikke er avklart. Dette vil bli korrigert så snart spørsmålet er avklart. Departementet foreslår at nærmere regler om rapportering kan fastsettes i forskrift, jf. forslaget til ny § 36a tredje ledd.

Departementet foreslår en ny bestemmelse om kontroll og rapportering i likestillings- og diskrimineringsloven § 36a:

§ 36a. Tilsynsorganets plikt til kontroll og rapportering

Direktoratet for forvaltning og ikt (Difi) skal jevnlig måle om offentlige organers nettløsninger overholder kravene til universell utforming.

Nærmere regler om kontroll og rapportering til ESA/EU-Kommisjonen kan fastsettes i forskrift.

Departementet foreslår en ny § 13 om kontroll og rapportering i forskrift om universell utforming av IKT:

§ 13. Tilsynsorganets plikt til kontroll og rapportering⁵³

Direktoratet for forvaltning og ikt skal årlig kontrollere om offentlige organers nettløsninger overholder kravene til universell utforming etter forskriftens § 4.

Kontrollene skal utføres i samsvar med metodikken fastsatt i gjennomføringsrettsakt av EU-kommisjonen.

Metodikken omfatter:

- a) perioden for målingen og utvalget av nettstedet og mobilapplikasjoner som inngår i målingen,*
- b) på nettstedsnivå; utvalget av enkeltsider og innholdet på disse sidene,*
- c) på mobilapplikasjonsnivå; innholdet som skal testes, herunder versjon, tidspunkt for lansering og oppdateringer,*
- d) en beskrivelse av brudd og samsvar med kravene til universell utforming med henvisning til relevante deler av gjeldende standard,*
- e) dersom det avdekkes brudd med kravene skal offentlige organer få data og informasjon om etterlevelsen av kravene, i et format som setter de i stand til å rette opp bruddene,*
- f) hensiktsmessige ordninger, herunder om nødvendig veiledning og eksempler om automatisk testing, manuell testing og brukertesting, som lar seg gjøre innenfor perioden for måling og rapportering.*

Det skal rapporteres til ESA/EU-kommisjonen hvert tredje år. Første rapport skal fremlegges senest 23. desember 2021.

⁵³ Det er ikke tatt endelig beslutning på om Norge skal be om tilpasningstekst på gjennomføringsbeslutningen som fastsetter metodikken som nevnt i § 13 andre og tredje ledd. Dette kan føre til endringer i paragrafen.

9 Håndhevingsprosedyre – Artikkel 9

9.1 Direktivet

Artikkel 9 stiller krav om at medlemslandene sikrer en tilstrekkelig og effektiv håndhevingsprosedyre. Formålet er å sikre at kravene og hovedprinsippene for universell utforming overholdes. At vurderingen av om kravene utgjør en uforholdsmessig stor byrde etter artikkel 5 kan overprøves og at kravene til tilgjengelighetserklæring i artikkel 7(1) overholdes.

Håndheving kan for eksempel innebære at det foreligger en mulighet "*til å kontakte et ombud*" for å sikre effektiv behandling av meldinger eller anmodninger fra brukere i henhold til artikkel 7(1) bokstav (b), en overprøving av forholdsmessighetsvurderingen etter artikkel 5. Håndhevingsprosedyren skal omfatte klagebehandling, jf. direktivets fortale avsnitt 53.

Direktivet stiller krav om at tilgjengelighetserklæringen skal inneholde en link til tilbakemeldingsfunksjonen og håndhevingsprosedyren. Dette vil sikre enkeltpersoner mulighet til å be om informasjon, og be om adgang til tjenester og dokumenter, se artikkel 7(1) bokstav (b) og fortalen avsnitt 46.

Medlemslandene skal sikre retten til adekvat og effektiv klageadgang og håndhevingsprosedyre, utenfor domstolene, som skal sørge for at direktivets krav blir overholdt, se fortalen avsnitt 53.

Håndhevingsprosedyren skal uformes slik at den sikrer realisering av enkeltpersoners rettigheter til innhold lagt ut på nettstedene og mobilapplikasjoner, i henhold til direktivets krav.

9.2 Gjeldende rett

Klageadgangen for enkeltpersoner er lagt til Diskrimineringsnemnda, se diskrimineringsombudsloven § 7. Diskrimineringsnemndas oppgaver fremgår av diskrimineringsombudsloven § 7. Det følger av denne bestemmelsen at nemnda håndhever den generelle bestemmelsen om universell utforming i §17. Likestillings- og diskrimineringslovens § 18 er unntatt fra nemndas ansvarsområde, jf. § 7, men den generelle plikten til universell utforming etter § 17 omfatter også IKT. Diskrimineringsnemnda håndhever denne bestemmelsen, noe som innebærer at det er en individuell klageadgang i saker om manglende universell utforming av IKT. Diskrimineringsnemnda behandler altså klager i enkeltsaker og vurderer om diskriminering, i form av mangelfull universell utforming av IKT, har funnet sted, jf. likestillings- og diskrimineringsloven §§ 12 og 17, og diskrimineringsombudslovens § 7.

Det følger av likestillings- og diskrimineringslovens § 17 fjerde ledd at plikten til universell utforming av IKT skal anses som oppfylt dersom virksomheten oppfyller krav til universell utforming av IKT i lov eller forskrift. Diskrimineringsnemnda skal dermed legge de sektorspesifikke reglene om universell utforming av IKT til grunn ved vurderingen av om plikten er oppfylt. Det skal med andre ord ikke pålegges ytterligere krav i medhold av § 17.

Dersom sektorreglene i likestillings- og diskrimineringslovens § 18 og forskriften ikke er fulgt, foreligger det et brudd på likestillings- og diskrimineringsloven § 17. Det vises til uttalelsene i forarbeidene til likestillings- og diskrimineringsloven (Prop. 81 L (2016-2017) punkt 22.2.2.8).

Diskrimineringsnemnda har myndighet til å vurdere om plikten til å arbeide aktivt for å fremme universell utforming er oppfylt, se likestillings- og diskrimineringslovens § 19 og diskrimineringsombudsloven § 7.

Nemndas vedtak kan bringes inn for domstolene til full prøving av saken. Dersom søksmål ikke reises innen den fastsatte fristen, har nemndas vedtak samme virkning som rettskraftig dom, se Prop. 80 L (2016-2017) punkt 7.6.

9.3 Departementets vurdering

Direktivet stiller krav om at det skal eksistere et klageorgan som behandler klager på manglende etterlevelse av direktivet. Enkeltpersoner kan (for eksempel) klage over forholdsmessighetsvurderingen som virksomheten har gjennomført, eller over manglende tilgjengelighet eller universell utforming av tilgjengelighetserklæringen.

Det må foreligge en klageadgang for brudd på den foreslåtte § 18 om universell utforming av IKT-løsninger, og § 19a om redegjørelsesplikt (tilgjengelighetserklæringen og tilbakemeldingsfunksjonen).

Organiseringen av håndhevingsapparatet på likestillings- og diskrimineringsområdet ble endret fra januar 2018. Håndhevingsoppgavene, dvs. behandling av klager i enkeltsaker om brudd på likestillings- og diskrimineringsloven, ble da skilt ut fra Likestillings- og diskrimineringsombudet og overført til Diskrimineringsnemnda. Klagesakene skal dermed behandles i én instans i forvaltningen, i Diskrimineringsnemnda. Endringen innebærer at Likestillings- og diskrimineringsombudet ble et rendyrket pådriverorgan.

Departementet legger til grunn at enkeltindivider fortsatt skal sikres muligheten til å klage på manglende universell utforming av IKT til Diskrimineringsnemnda, se den foreslåtte § 18.

Departementet har vurdert hvordan håndhevingen av aktivitets- og redegjørelsesplikten skal organiseres.

Som tilsynsmyndighet håndhever Difi i dag brudd på kravene om universell utforming av IKT. Difi kan om nødvendig ta i bruk reaksjoner i oppfølgingen av kontroller som avdekker brudd på kravene. Difi påser i dag, gjennom risikobaserte tilsyn at kravene er oppfylt innen fastsatte tidsfrister. Det er Difi som vurderer og velger ut virksomheter og nettløsninger for kontroll. En forutsetning for kontroll er at virksomheten har ny IKT etter 1. juli 2014, jf. forskriftens § 3 bokstav (f).

Difi sin tilsynsrolle skiller seg fra håndheving av diskrimineringsvernet. Det har vært argumentert for at generell tilsynsmyndighet og håndheving av diskrimineringsvernet ikke bør ligge hos samme organ, da dette kan innebære en uheldig blanding av roller, se Ot.prp. nr. 44 (2007-2008) side 171.

Direktivets stiller krav om at det skal være en individklageadgang for direktivets krav om universell utforming, herunder knyttet til tilgjengelighetserklæringen og uforholdsmessighetsvurderingen.

Selv om Difi er et ekspertorgan for universell utforming av IKT, og skal håndheve og kontrollere kravene, er Difi per i dag ikke rigget til å fungere som klageorgan eller behandle individklager om diskriminering, og klager om manglende oppfyllelse av aktivitets- og redegjørelsespliktene. Ut i fra situasjonen vurderer departementet at det per i dag er mest hensiktsmessig at Diskrimineringsnemnda fortsetter å behandle klagesakene, både når det gjelder påstand om diskriminering på grunn av manglende universell utforming av IKT etter den foreslåtte § 18, og brudd på aktivitets- og redegjørelsesplikten for universell utforming av IKT etter de foreslåtte §§ 19 og 19a.

Departementets forslag innebærer endringer i reglene om plikten til å arbeide aktivt for å fremme universell utforming av IKT. Forslaget innebærer også at plikten til å utarbeide en tilgjengelighetserklæring og å sikre en tilbakemeldingsfunksjon (redegjørelsesplikt) lovfestes, se forslag til ny § 19a. Paragraf 19 gjelder nå bare for forhold som fremgår av § 17, og § 19a gjelder kun for forhold som er definert i den foreslåtte § 18.

Departementet foreslår at det, i denne omgang, ikke gjøres endringer i bestemmelser om håndheving av aktivitetsplikten etter § 19. Diskrimineringsnemnda skal dermed fortsatt håndheve denne bestemmelsen. Plikten til å utarbeide en tilgjengelighetserklæring har en funksjon som er direkte koblet til enkeltpersoners klageadgang.

Departementet foreslår at Diskrimineringsnemnda skal håndheve bestemmelsene om aktivitets- og redegjørelsespliktene, se den foreslåtte §§ 19 og 19a, som et ledd i den ordinære klagebehandlingen, dvs. behandle klager over brudd på disse bestemmelsene.

Det fremgår av diskrimineringsombudsloven § 8 at Diskrimineringsnemnda behandler de sakene som bringes inn for den. En part, Likestillings- og diskrimineringsombudet eller andre med rettslig klageinteresse kan bringe en sak inn for nemnda.

Forarbeidene til diskrimineringsombudsloven (Prop. 80 L (2016-2017)), merknader til § 8, uttaler følgende om vilkåret "*rettslig klageinteresse*":

"Vilkåret «rettslig klageinteresse» er hentet fra begrepet «rettslig interesse» i den tidligere tvistemålsloven § 54 (jf. Ot.prp.nr.38 (1964–1965) side 98). Bakgrunnen for valget av vilkåret var at alle som kunne gå til søksmål om gyldigheten av et forvaltningsvedtak, også burde kunne påklage vedtaket. Etter tvisteloven § 1-3 annet ledd første punktum avgjøres spørsmålet om det foreligger et «reelt behov», som er et vilkår for søksmålsrett, ut fra «en samlet vurdering av kravets aktualitet og partenes tilknytning til det», jf. annet punktum. Foreninger og stiftelser kan reise søksmål i «eget navn» om «forhold som ligger innenfor organisasjonens formål og naturlige virkeområde å ivareta» når vilkårene etter tvisteloven § 1-3 er oppfylt, jf. tvisteloven § 1-4 første ledd. Tilknytningen trenger ikke å bestå i at vedtaket har betydning for klagerens rettsstilling. Etter rettspraksis vurderes klagerens tilknytning ut fra klageinteressens art, styrke og representativitet.

Vilkårene om rettslig klageinteresse gjelder også for ombudet. Dersom vilkårene er oppfylt, har de full adgang til å bringe en sak inn for nemnda."

Lovforarbeidene presiserer videre at en part selv må bringe en sak inn for nemnda for at saken skal få rettskraftvirkning for parten selv. Det vises til Prop. 80 L (2016-2017) merknader til § 8.

Departementets forslag innebærer at Diskrimineringsnemnda skal håndheve redegjørelsesplikten, i tillegg til bestemmelsene om aktivitetsplikten, jf. de foreslåtte §§ 19 og 19a. Dette innebærer at diskrimineringsombudslovens bestemmelser om Diskrimineringsnemndas ansvarsområde endres tilsvarende, se forslag til revidert § 7 i diskrimineringsombudsloven.

10 Utøvelse av delegert myndighet – Artikkel 10

10.1 Bakgrunn

Behovet for å delegere myndighet til EU-kommisjonen var ikke forutsett i Roma-traktaten, men systemet med delegert myndighet ble formalisert ved Enhetsakten av 1987 og går under betegnelsen komitologi. Etter Lisboa-traktaten er Europaparlamentet sidestilt med Rådet når det gjelder delegasjon av myndighet til EU-kommisjonen. Lisboa-traktaten innførte videre et skille mellom såkalte delegerte rettsakter og gjennomføringsrettsakter. Det er opp til lovgiver (Rådet og Europaparlamentet) å velge om det skal benyttes delegerte rettsakter eller gjennomføringsrettsakter, men traktatene fastsetter imidlertid visse kriterier. Delegerte rettsakter kan brukes til å utbygge eller foreta mindre endringer i EU-lovgivningen, mens gjennomføringsrettsakter kun kan brukes for å sikre at EUs lovgivning anvendes enhetlig i alle medlemslandene.

10.2 Direktivet

I artikkel 10 gis EU-kommisjonen myndighet til å vedta delegerte rettsakter i henhold til kriteriene i bestemmelsen.

Etter artikkel 10(2) gis EU-kommisjonen myndighet til å vedta delegerte rettsakter (som nevnt i artikkel 6(4)) på ubestemt tid fra 23. juni 2017. Artikkel 6(4) gir EU-kommisjonen en myndighet til å vedta delegerte rettsakter som endrer artikkel 6(3). Disse delegerte rettsaktene vil slå fast hvilken standard som legges til grunn for kravene om universell utforming av IKT etter direktivet. Som nevnt i kapittel 6 er det vedtatt en slik gjennomføringsbeslutning om ny standard. Artikkel 10(3) gir Europaparlamentet eller Rådet en myndighet til når som helst å tilbakekalle den delegerte myndigheten nevnt i artikkel 6(4).⁵⁴

Det følger av artikkel 10(3) at EU-kommisjonen skal rådføre seg med sakkyndige utpekt av hver medlemsstat i samsvar med prinsippene fastsatt i den tverrinstitusjonelle avtalen av 13. april 2016 om bedre regelverksutforming før de vedtar en delegert rettsakt.

Det følger av artikkel 10(5) at så snart EU-kommisjonen vedtar en delegert rettsakt, så skal den underrette Europaparlamentet og Rådet samtidig om dette.

Det følger av artikkel 10(6) at en delegert rettsakt vedtatt i henhold til artikkel 6(4) kun trer i kraft dersom det ikke er gjort innsigelser fra enten Europaparlamentet eller Rådet innen en frist på to måneder etter at rettsakten ble meddelt Europaparlamentet og Rådet, alternativt dersom både Europaparlamentet og Rådet innen utløpet av denne fristen har underrettet EU-kommisjonen om at de ikke vil gjøre innsigelse. På Europaparlamentets eller Rådets initiativ forlenges denne fristen med to måneder.

⁵⁴ En beslutning om tilbakekalling vil innebære at den delegerte myndigheten som angis i beslutningen, opphører å gjelde. En slik beslutning om tilbakekallelse av delegert myndighet får anvendelse dagen etter at den er kunngjort i *Den europeiske unions tidende*, evt. på et senere tidspunkt angitt i beslutningen. Tilbakekallelelse vil ikke berøre gyldigheten av delegerte rettsakter som allerede er trådt i kraft.

EU-kommisjonen har vedtatt tre gjennomføringsrettsakter, med formål å sikre ensartet anvendelse i alle EU-land. De tre gjennomføringsrettsaktene er vedtatt i form av gjennomføringsbeslutninger ("*implementing decision*"), se kapittel 10.2.1 til 10.2.3. Alle er vedtatt etter høringen av selve direktivet i 2017.

10.2.1 Gjennomføringsbeslutningen om harmonisert standard, (EU) 2018/2048

Den 20. desember 2018 publiserte EU-kommisjonen en gjennomføringsbeslutning⁵⁵ som bestemmer at den oppdaterte europeiske standarden EN 301 549 V2.1.2 (2018-08) "*Tilgjengelighetskrav for IKT-produkter og -tjenester*" skal legges til grunn for direktivet. Dermed skal virksomhetene følge WCAG versjon 2.1 nivå A og AA, jf. artikkel 6(3), jf. EN 301 549 V2.1.2 (2018-08) kapittel 9.

Det vises for øvrig til kapittel 6.

10.2.2 Gjennomføringsbeslutningen om tilgjengelighetserklæring og tilbakemeldingsfunksjon, (EU) 2018/1523

Den 11. oktober 2018 publiserte EU-kommisjonen en gjennomføringsbeslutning om mal for tilgjengelighetserklæring og tilbakemeldingsfunksjon. Gjennomføringsbeslutningen er, som direktivet, begrenset til å gjelde offentlig sektor.

Etter artikkel 7 skal medlemsstatene sikre at offentlige organer publiserer og regelmessig ajourfører en detaljert, omfattende og tydelig tilgjengelighetserklæring om hvorvidt deres nettsteder og mobilapplikasjoner oppfyller bestemmelsene i direktivet. Gjennomføringsbeslutningen setter krav til innhold og oppsett (mal) av tilgjengelighetserklæringen.

Det vises for øvrig til kapittel 7 i høringsnotatet. Gjennomføringsbeslutningen er vedlagt høringsnotatet som vedlegg 2.

10.2.3 Gjennomføringsbeslutningen om metode for kontroll og rapportering, (EU) 2018/1524

Den 11. oktober 2018 publiserte EU-kommisjonen en gjennomføringsbeslutning om metode for kontroll og rapportering. Gjennomføringsbeslutningen er, som direktivet, begrenset til å gjelde offentlig sektor.

Gjennomføringsbeslutningen inneholder regler om hyppighet, utvalg av pliktsubjekter, antallet nettsteder og mobilapplikasjoner som skal kontrolleres, utvalg av enkelsider og prosesser som skal testes, datainnhenting, tilsynsresultater, sammenstilling og vurdering av resultater og rapportering.

⁵⁵ Kommisjonens gjennomføringsbeslutning (EU) 2018/204 av 20. desember 2018 om den harmoniserte standarden for nettsteder og mobilapplikasjoner utarbeidet til støtte for europaparlaments- og rådsdirektiv (EU) 2016/2102. Se uoffisiell oversettelse i vedlegg 4.

Det vises for øvrig til kapittel 8 i høringsnotatet om innlemmelse av gjennomføringsbeslutningen. Gjennomføringsbeslutningen er vedlagt høringsnotatet som vedlegg 3.

10.3 Gjeldende rett

Etter gjeldende rett er det Difi som gjennomfører kontroller av om regelverket følges av virksomhetene, jf. likestillings- og diskrimineringslovens § 36 og forskriftens § 5. Disse bestemmelsene er rammebestemmelser og stiller i liten eller ingen grad krav til framgangsmåten for kontroller. Metodene for statusmåling, kontroll og testing av nettløsninger er i sin helhet utviklet gjennom praksis i tilsynet.

Kjernen i Difi sin tilsynsfunksjon er kontroll av om virksomhetene etterlever kravene i regelverket, og å fastsette reaksjoner ved avvik. Det skal sikre, og eventuelt tvinge fram, at virksomhetene setter i verk tiltak for å etterleve regelverket. Tilsynet har to reaksjonsformer; pålegg om retting og vedtak om tvangsmulkt (dagbot).

Tilsyn for universell utforming av ikt baserer kontrollen på en vurdering av hva de tror, i størst mulig grad, vil ivareta formålet med regelverket og sikre økt etterlevelse av regelverket (risikobasert tilsyn). Risikobasert tilsyn fokuserer på at tilsynsaktiviteten blir rettet mot områder

- med lav etterlevelse av regelverket om universell utforming av IKT,
- IKT-løsninger med mange brukere, og
- der bruk av IKT-løsninger er vesentlig for likeverdig samfunnsdeltakelse.

10.4 Departementets vurdering

Artikkel 10 omhandler utøvelse av delegert myndighet i EUs regelverksutforming og norske myndigheter er godt kjent med prosedyren slik den fremkommer.

Artikkel 10 i direktivet er en intern kompetansebestemmelse mellom EU-kommisjonen og Europaparlamentet/Rådet. Etter departementets vurdering krever ikke bestemmelsen endring i lov eller forskrift.

I den grad det utarbeides nye delegerte rettsakter som innebærer behov for endringer av norsk rett, vil departementet følge vanlige prosedyrer for ordinær regelverksutvikling i Norge.

EU-kommisjonen har vedtatt de tre gjennomføringsbeslutningene som er omhandlet i kapittel 10.2.1, 10.2.2 og 10.2.3. WADEX-gruppen (*Web Accessibility Directive Expert Group*) har vært rådgivende ekspertorgan for EU-kommisjonen i utformingen. Ekspertgruppen har bestått av EUs medlemsland og representanter fra EØS-landene. Norge har vært representert ved Difi.

Med hensyn til kontroll og rapportering så berører gjennomføringsbeslutningen, omhandlet i høringsnotatets kapittel 8 og kapittel 10.2.3, kun offentlig sektor. Et spørsmål for Norge er om vi skal følge samme omfattende prosedyre for kontroll med privat sektor eller om vi skal fortsette med dagens praksis, som beskrevet i kapittel 10.3. Departementet

vurderer det slik at den mer arbeidskrevende prosedyren, som følger av gjennomføringsbeslutningen for offentlig sektor, ikke vil gi andre resultater enn det som følger av gjeldene norsk praksis, som er basert på risikobasert tilsyn.

Departementet vurderer det slik at praksis vil kunne endres, uten at det er nødvendig å endre forskriftens § 5.

Departementet ber om kommentarer på evt. behov for nasjonale tilpasninger ved gjennomføring av gjennomføringsbeslutningene.

11 Komitéprosedyre – Artikkel 11

Artikkel 11 viser til at EU-kommisjonen i arbeidet skal bistås av en komité i henhold til forordning nr. 182/2001 om generelle prinsipper for hvordan medlemslandene kan kontrollere EU-kommisjonens utøvelse av sine gjennomføringsbeføyelser. Artikkel 5 i forordningen regulerer undersøkelsesprosedyren.

Departementet ser ikke behov for en mer detaljert redegjørelse for bestemmelsen.

Etter departementets vurdering krever ikke bestemmelsen endring i lov eller forskrift.

12 Innarbeidelse i nasjonal rett – Artikkel 12

12.1 Direktivet

Artikkel 12 inneholder frister for når direktivet skal være gjennomført i nasjonal lovgivning og overgangsperioder for anvendelse av de nasjonale reglene.

Det følger av artikkel 12(1) at medlemslandene skal ha iverksatt nasjonal lovgivning som er nødvendig for å etterleve direktivet innen 23. september 2018. I artikkel 12(3) er det tre ulike *overgangsperioder* for når landene skal anvende reglene på nye og eksisterende nettsteder og for mobilapplikasjoner:

- For nettsteder publisert etter 23. september 2018 er overgangstiden ett år, dvs. 23. september 2019, se artikkel 12(3) bokstav (a). Det vil si at nye nettsteder skal være universelt utformet fra 23. september 2019.
- For nettsteder publisert før 23. september 2018 (eksisterende nettsteder) er overgangsperioden to år, dvs. 23. september 2020, se artikkel 12(3) bokstav (b). Det vil si at eksisterende nettsteder skal være universelt utformet fra 23. september 2020.
- For mobilapplikasjoner er overgangsperioden 2 år og 9 måneder, dvs. 23. juni 2021, se artikkel 12(3) bokstav (c). Det vil si at mobilapplikasjoner skal være universelt utformet fra 23. juni 2021.

I tillegg har direktivet separate frister for bestemte innholdstyper på nettsteder og mobilapplikasjoner, se nærmere artikkel 1(4) bokstavene (a)-(h). For å få oversikt over hvilket innhold på nettstedet som skal være universelt utformet må man derfor se på unntakene i artikkel 1(4), der noen unntak er tidsbegrenset og noen er permanente. I tillegg er noen typer innhold unntatt etter en vurdering av ulike kriterier, se artikkel 1(4) bokstavene (d)-(f). Se nærmere omtale av de ulike bestemmelsene i kapittel 3.5.6 til 3.5.14.

12.2 Gjeldende rett

Det følger av Likestillings- og diskrimineringsloven § 41 at kravene til universell utforming av IKT inntreier tolv måneder etter at forskriften trådte i kraft, eller tolv måneder etter forskriften gjøres gjeldende for nye pliktsubjekter.

Forskriften ble fra 1. januar 2018 utvidet til å gjelde for opplærings- og utdanningssektoren. Tilsvarende fikk sektoren en tolv måneders overgangsperiode for å etterleve kravene for nettløsninger som anses som ny IKT, se § 11 annet ledd annet punktum.

Forskriften har ulik frist for etterlevelse avhengig av om nettløsningen er en ny eller eksisterende IKT-løsning. For nye nettløsninger ble det gitt en overgangsperiode på tolv måneder da forskriften trådte i kraft den 1. juli 2013, se forskriftens § 11 annet ledd første punktum. For utdanningssektoren ble de gitt en tilsvarende tolv måneders overgangsfrist fra 1. januar 2018 til 1 januar 2019.

Eksisterende IKT-løsninger skal være universelt utformet innen 1. januar 2021, jf. forskriften § 11. Etter 1. januar 2021 skal altså *alle* nettløsninger være universelt utformet, og skille mellom hva som er ny og eksisterende IKT vil opphøre.

Hovedregelen er at plikten til universell utforming gjelder på alle samfunnsområder og for alle nettsteder og mobilapplikasjoner som er nye eller vesentlig oppgradert etter 1. juli 2014, dvs. regnes som ny IKT etter forskriftens § 3 første ledd bokstav (f). Dersom nettstedet eller mobilapplikasjonen regnes som ny IKT, skal alt innholdet på den aktuelle nettløsningen følge minstekravene i forskriften, uavhengig av type innhold, alderen på innholdet og når det ble publisert.

Det følger av forarbeidene at det skal gis tolv måneders overgangsfrist første gang reglene vedtas, og ved utvidelser av regelverket til nye pliktsubjekter. Kontrakter/avtaler for inngåelse av IKT-løsninger som blir inngått i overgangsperioden omfattes ikke av kravene til ny IKT.⁵⁶ Tidspunktet for kravspesifikasjon eller kontrakt utgjør skjæringstidspunktet for vurdering om nettløsningen anses som ny eller ikke, dvs. om kontrakten er inngått etter 1. juli 2014.

Om nettløsningen skal anses som ny beror videre på om det er skjedd en utskiftning av en teknisk løsning, versjonsoppgradering, større endringer av kildekode eller vesentlig oppgradering etter 1. juli 2014. Gradvise endringer over tid kan også gjøre at nettløsningen anses som en ny-IKT løsning. For utdanningssektoren vil det være endringer etter 1. januar 2019, som må vurderes etter kriteriene i forskriftens § 3 første ledd bokstav (f).

Det følger at § 41 annet ledd at Difi kan gi dispensasjon fra fristene dersom det foreligger "*særlig tungtveiende grunner*". Tilsvarende følger av forskriftens § 10 (ny § 12). Se kapittel 5.3.

12.3 Departementets vurdering

Tabellen nedenfor viser en oversikt direktivets frister, og forslag til gjennomføring av fristene i nasjonal rett.

Hva:	Direktivets frist:	Forslag til frist i forskriften:
Ikrafttredelse av nasjonal lovgivning som gjennomfører direktivet.	23. september 2018.	1. juli 2020.
Generell overgangsfrist ved nye krav	Direktivet har ulike overgangsfrister avhengig av når nettstedet er publisert, jf. artikkel 12(3).	Ikrafttredelsesdato 1. juli 2020, med seks måneders overgangsperiode, dvs. fra 1. januar 2021.
Nettsteder	Nye nettsteder: publisert etter 23.09.2018 –	Det foreslås at de nye kravene i direktivet får i ikrafttredelsesdato 1.

⁵⁶ Se Ot.prp. nr. 44 (2007-2008) s. 170. Dette har sammenheng med at nettløsninger ofte er planlagt lang tid i forveien.

Hva:	Direktivets frist:	Forslag til frist i forskriften:
	kravene gjelder fra 23.09.2019. Eksisterende nettsteder: publisert før 23.09.2018 – kravene gjelder fra 23.09.2020.	juli 2020. Deretter gis det en seks måneders overgangsperiode for når virksomhetene skal etterleve kravene, dvs. fra 1. januar 2021.
Mobilapplikasjoner	23. juni 2021.	1. januar 2021.
Opplærings- og utdanningssektoren	Sektoren er unntatt fra direktivets virkeområde på visse vilkår.	Ikrafttredelsesdato for sektoren var 1. januar 2018, men en 12 måneders overgangsperiode, dvs. fra 1. januar 2019. <i>Merknad:</i> Utdanningssektoren omfattes av de nye kravene i direktivet, så langt den enkelte utdanningsinstitusjonen faller innenfor pliktsubjektene i modell 2b. Se kapittel 3.5.14. Disse skal etterleve de nye kravene fra samme tidspunkt som for øvrige pliktsubjekter, dvs. ikrafttredelse 1. juli 2020 med overgangsperiode til 1. januar 2021.
Forhåndsinnspilte tidsbaserte medier	23. september 2020.	Ikrafttredelsesdato 1. juli 2020, med seks måneders overgangsperiode til 1. januar 2021. <i>Merknad:</i> Kravene 1.2.3 og 1.2.5 er per i dag ikke omfattet av regelverket. Kravet i 1.2.2 om teksting følger allerede av forskriften § 4 første ledd.
Intranett og ekstrasnett	23. september 2019.	Intra-/ekstrasnett publisert etter 1. januar 2021 skal være universelt utformet. <i>Merknad:</i> Direktivet stiller kun krav til nye intra-/ekstrasnett. Det er ingen særskilt (endelig) frist for å gjøre eksisterende intranett universelt utformet. Øvrige (eksisterende) intra-/ekstrasnett skal gjøres universelt utformet når de gjennomgår

Hva:	Direktivets frist:	Forslag til frist i forskriften:
		versjonsoppgradering i henhold til vurderingen for hva som anses som ny IKT etter forskriftens § 3 bokstav (f) (ny bokstav (k)).
Dokumenter/ Dokumentformater	23. september 2018. <i>Merknad:</i> Dokumenter som er publisert før 23. september 2018 er unntatt på visse vilkår. Dokumentformater som er en nødvendig for en aktiv administrativ prosess skal være universelt utformet uavhengig av publiseringsdato.	1. juli 2014. <i>Merknad:</i> Etter gjeldende rett skal alt innhold, herunder dokumenter som er publisert på nye nettsteder skal være universelt utformet. Nå innføres det et skjæringstidspunkt.
Arkiverte nettsteder	23. september 2019.	1. juli 2014. <i>Merknad:</i> Arkiverte nettsteder er ikke omfattet av gjeldende rett. Departementet foreslår å sette en dato for når nettsider anses som arkiverte.

12.3.1 Ikrafttredelse og overgangsfrist

I lovens § 41 og forskriftens § 11 er det tatt inn en generell overgangsfrist/ overgangsperiode på tolv måneder, etter at innholdet i plikten har trådt i kraft første gang eller tolv måneder etter at forskriften gjøres gjeldende for nye pliktsubjekter. Det følger av Prop. 81 L (2016-2017) kapittel 30 side 339 om merknader til likestillings- og diskrimineringsloven § 41 at:

"Overgangstiden på 12 måneder gjelder imidlertid bare når forskriften vedtas for første gang, eller virkeområdet utvides for første gang. Ved senere endringer eller nye retningslinjer som erstatter de gamle, vil kravene tre i kraft fra den fristen som fastsettes i forskriften."

Departementet står dermed fritt til å foreslå en kortere overgangsfrist enn tolv måneder ved utvidelse eller endring av *krav*. Departementet foreslår seks måneders overgangsfrist i dette lovforslaget, slik at de nye kravene trer i kraft 1. juli 2020, og deretter gis det en overgangsperiode på seks måneder. Nye krav må etterleves innen 1. januar 2021. Bakgrunnen for valget av denne fristen er at denne fristen sammenfaller med fristen i forskriften for å gjøre eksisterende nettløsninger universelt utformet (1. januar 2021).

For virksomheter, som i dag har eksisterende nettløsninger som ikke er universelt utformet, vil det måtte skje en utskiftning/oppgradering av nettløsningene frem mot 1. januar 2021. Departementet anser det som hensiktsmessig at de nye kravene fra EU er trådt i kraft ila. 2020, slik at virksomhetene, når de skal planlegge hvordan de skal oppdatere eller anskaffe nye nettløsninger, kan ta høyde for de nye kravene fra EU. Dersom overgangsperioden settes til lenger enn seks måneder vil virksomhetene måtte gjøre endringer i to omganger. Departementet legger til grunn at det er kostnadsbesparende for virksomhetene å etterleve alle kravene innen samme frist – 1. januar 2021.

Departementet ber særskilt om høringsinstansenes syn på foreslått lengde på overgangsperioden, herunder håndtering av økonomiske konsekvenser.

For å unngå motstrid mellom fristene i forskriften og i likestillings- og diskrimineringsloven § 41, foreslår departementet en endring i § 41. Se kapittel 12.3.7 under.

12.3.2 Nettsteder

Forskriften stiller krav om universell utforming av nettsteder som anses som ny IKT (etter en vurdering) og nettsteder som er publisert i henhold til en kontrakt inngått etter 1. juli 2014. Eksisterende IKT-løsninger skal være universelt utformet innen 1. januar 2021.

Til sammenligning gjelder kravene i direktivet for nettsteder som er publisert etter 23. september 2018, som da kan betegnes som nye nettsteder. For disse nettstedene skal kravene følges fra 23. september 2019. Nettsteder som er publisert før 23. september 2018 ("eksisterende IKT") skal følge kravene fra 23. september 2020. Fra 23. september 2020 skal dermed alle nettsteder som er omfattet av direktivet være universelt utformet.

Det er en nyanseforskjell mellom direktivet og nasjonal lovgivning på dette punktet ettersom direktivet bruker tidspunktet for publisering av nettstedet som *skjæringstidspunkt*, mens det etter forskriften er avgjørende om nettløsningen er ny eller ikke, der *kontraktstidspunktet* utgjør skjæringstidspunktet.

Departementet har vurdert at dette likevel ikke er avgjørende, ettersom alle nettsteder etter gjeldende rett skal være universelt utformet innen overgangsperiodens utløp, dvs. 1. januar 2021.

12.3.3 Mobilapplikasjoner

Etter direktivet skal nasjonalt regelverk anvendes på mobilapplikasjoner fra 23. juni 2021 se nærmere artikkel 12(3) bokstav (c). Mobilapplikasjoner omfattes av forskriftens begrep nettløsninger. Nye mobilapplikasjoner er derfor omfattet av dagens regelverk, mens eksisterende mobilapplikasjoner skal være universelt utformet fra 1. januar 2021.

De nye kravene som følger av direktivet vil ha ikrafttredelsesdato 1. juli 2020, med overgangsfrist for etterlevelse fra 1. januar 2021. Forslaget i dette høringsnotatet legger dermed opp til at mobilapplikasjoner skal etterleve kravene som stilles i direktivet, *før* direktivets frist.

12.3.4 Forhåndsinnspilte tidsbaserte medier

De nye kravene til forhåndsinnspilte tidsbaserte media vil gjelde for innhold som blir publisert etter 1. januar 2021, se kapittel 3.5.7.

Dette gjelder likevel ikke for forhåndsinnspilte tidsbaserte medier som er publisert på eksisterende intranett og ekstranett, ettersom direktivet ikke pålegger en plikt til å oppgradere eksisterende intranett- og ekstranettløsninger. Departementet tolker direktivet slik at kravene til forhåndsinnspilte tidsbaserte medier gjelder for nettsted, hvor det etter direktivet er et krav om universell utforming. Som nevnt i kapittel 3.5.12 forstår departementet bestemmelsen om intranett og ekstranett til *ikke* å oppstille et selvstendig krav til innhold som publiseres, uavhengig av om publiseringsløsningen som sådan tilfredsstiller kravene til universell utforming. Det vil si at kravet til multimediainnhold tolkes innskrenkende når det gjelder eksisterende intranett.

12.3.5 Intranett/ekstranett

Det vises til omtalen av direktivets krav til innhold på nye intranett/ekstranett og eksisterende intranett/ekstranett som har gjennomgått en vesentlig revisjon, se kapittel 3.5.12.

Direktivet stiller krav til universell utforming av intranett/ekstranett som er publisert etter 23. september 2019 (nye intranettløsninger) og intranett/ekstranett som har gjennomgått en vesentlig revisjon, se artikkel 1(4) bokstav (g). Det vil si at nye intranett/ekstranett (publisert etter 23. september 2019) må tilfredsstille kravene til universell utforming.

Dette vil være et nytt krav i Norge.

Departementet tar sikte på at lov- og forskriftsendringer som er nødvendig for å gjennomføre direktivet skal tre i kraft 1. juli 2020, med overgangsfrist for etterlevelse fra 1. januar 2021. Dermed skal intranett/ekstranett som publiseres etter 1. januar 2021 være universelt utformet. Departementet vil likevel oppmuntre til at også intranett/ekstranett som utvikles/publiseres før 1. januar 2021 gjøres universelt utformet. Det kan gi flere innbyggere mulighet til i større grad å delta i arbeidslivet.

Eksisterende intranett/ekstranett, som ikke har gjennomgått en vesentlig revisjon, omfattes ikke av direktivet. Dersom det foretas slike oppgraderinger eller vesentlige endringer av et intranett, i henhold til forskriftens kriterier for ny IKT, vil kravene til universell utforming likevel gjelde.

Den generelle fristen for eksisterende IKT-løsninger vil ikke gjelde for eksisterende intranett- og ekstranettløsninger ettersom disse ikke er omfattet av forskriftens § 4 tredje ledd bokstav (g).

12.3.6 Dokumenter/Dokumentformater

Etter gjeldende rett skal alle dokumenter/dokumentformater på IKT-løsninger som er omfattet av reglene være universelt utformet. Fra og med 1. januar 2021 skal alle IKT-løsninger som er omfattet av forskriften følge kravene til universell utforming.

Etter direktivet er det kun dokumenter/dokumentformater som er *publisert* etter skjæringsdatoen 23. september 2018 som er omfattet av reglene, i tillegg til dokumenter som er nødvendige for aktive administrative prosesser. Se kapittel 3.5.6.

Gjeldende rett går dermed lenger enn direktivet ettersom alle dokumenter på nye nettsteder skal være universelt utformet. Departementet ønsker likevel å innføre en skjæringsfrist for hvilke dokumentformater som er omfattet. Departementet viser til argumentasjonen/redegjørelsen i kapittel 3.5.6. Skjæringstidspunktet settes til 1. juli 2014.

12.3.7 Regelverksendringer

Se kapittel 12.3.1 om tidspunkt for foreslått ikrafttredelse og lengden på overgangsfristen. For å unngå motstrid mellom lovens frist i § 41 og de foreslåtte fristene i forskriften foreslår departementet at det i § 41 tilføyes at fristene gjelder med mindre annet fremgår av forskriften. Dette åpner for at kortere overgangsfrister enn 12 måneder kan gis i forskriften. Hvor kort frist det vil være anledning til å gi må vurderes konkret.

Ny § 41 første ledd foreslås å lyde:

"§ 41. overgangsregler

Plikten etter § 18 første ledd inntreffer tolv måneder etter at forskrift om innholdet i plikten etter § 18 femte ledd har trådt i kraft, eller tolv måneder etter at forskriften gjøres gjeldende for nye pliktsubjekter, med mindre kortere frister fremgår av forskriften. Eksisterende IKT-løsninger skal være universelt utformet fra 1. januar 2021.

Likestillings- og diskrimineringsloven § 41 annet ledd regulerer Difi sin adgang til å gi dispensasjon fra fristene dersom det foreligger særlig tungtveiende grunner. Tilsvarende regel følger av forskriftens § 10 (ny § 12). Som nevnt i kapittel 5.3 foreslår departementet å endre vilkåret "*særlig tungtveiende grunner*" til "*uforholdsmessig stor byrde*." Dette for å harmonisere nasjonal rett og direktivets artikkel 5, med tilhørende gjennomføringsbeslutning. Departementet foreslår at tilsvarende lovendring gjøres i § 41 annet ledd. Ny § 41 annet ledd foreslås å lyde:

Direktoratet for forvaltning og ikt (Difi) kan gi dispensasjon fra kravene eller fristene dersom det foreligger en uforholdsmessig stor byrde."

Dagnes §11 annet ledd første punktum regulerer den generelle overgangsfristen på tolv måneder, for ny ikt, som ble gitt fra forskriften trådte i kraft 1. juli 2013.

Ettersom departementet foreslår en seks måneders overgangsperiode for etterlevelse av de nye kravene tas det inne ett nytt ledd i (ny) § 14 forskriften:

Ny § 14 tredje ledd skal lyde:

"For kravene som følger av § 2 sjette ledd, § 4 annet ledd og § 6 gis det en overgangsperiode på 6 måneder fra kravene trer i kraft."

Tidspunktet for ikrafttredelse av endringene er 1. juli 2020. Denne fristen vil fremgå av endringsforskriften.

Bestemmelsen viser da at fristen for å etterleve ny teknisk standard, som vil gjelde for alle pliktsubjekter etter forskriften, er fra 1. januar 2021. Videre skal virksomheter som er omfattet av modell 2b (se § 2 sjette ledd) etterleve kravene fra 1. januar 2021. Paragraf 2 sjette ledd lister opp alle de nye materielle kravene for virksomheter i offentlig sektor og virksomheter i privat sektor som jevnlig sysselsetter mer enn 50 ansatte.

Henvisningen til § 6 (tilgjengelighetserklæring og tilbakemeldingsfunksjon) i ny § 14 tredje ledd er satt inn av informasjonshensyn, da henvisning til § 6 allerede følger av § 2 sjette ledd. Paragraf § 2 sjette ledd henviser videre til de nye kravene som gjelder for intranett og ekstrasnett og forhåndsinnspilt multimedialinnhold.

Direktivets bestemmelse om virkeområdet i artikkel 1(4) inneholder ulike tidsbegrensede unntak for ulike typer innhold. Departementet foreslår å gjennomføre bestemmelsen i et nytt ledd i forskriftens § 4 om unntak, se kapittel 3.5. Det betyr at fristene i forskriften også reguleres av denne bestemmelsen om virkeområde. Dette er gjort for å harmonisere direktivets artikkel 1(4) med forskriften.

Dersom det skulle være motstrid mellom de generelle fristene i forskriftens § 11 (ny § 14) og de særskilte fristene som følger av ny § 4, så skal de særskilte fristene gå foran.

Departementet foreslår at ny § 14 i helhet skal lyde:

"§ 14. Ikrafttredelse og overgangsregler

Forskriften trer i kraft 1. juli 2013.

Virksomheter som har plikter i henhold til denne forskriften, skal sørge for at nye IKT-løsninger er universelt utformet senest 12 måneder etter at denne forskriften er trådt i kraft. Virksomheter i opplærings- og utdanningssektoren har plikt til å sørge for at nye IKT-løsninger er universelt utformet senest 12 måneder etter 1. januar 2018.

For kravene som følger av § 2 sjette ledd, § 4 annet ledd og § 6 gis det en overgangsperiode på 6 måneder fra kravene trer i kraft.

Eksisterende IKT-løsninger skal være universelt utformet innen 1. januar 2021.

13. Økonomiske og administrative konsekvenser

13.1 Innledning

Vista Analyse gjennomførte på oppdrag fra Kommunal- og moderniseringsdepartementet en utredning av kostnadene knyttet til gjennomføring av direktivets krav for tre ulike modeller, se kapittel 2.2. Nedenfor gis en oversikt over Vistas analyse og anbefaling. Utredningen er tilgjengelig på nettsidene til Vista Analyse.⁵⁷

Denne analysen ble gjennomført og ferdigstilt før revidert versjon av WCAG-retningslinjer (WCAG 2.1) ble lansert, og EN 301 549-standard oppdatert. De 12 nye suksesskriteriene (på nivå A og AA) som følger av WCAG 2.1, er ikke en del av den opprinnelige samfunnsøkonomiske analysen.

Som følge av de 12 nye suksesskriteriene gjennomførte Vista Analyse, på oppdrag fra Kommunal- og moderniseringsdepartementet, en tilleggsutredning januar-februar 2019 for å kartlegge de samfunnsøkonomiske konsekvensene av de 12 nye suksesskriteriene som følger av oppdatert standard EN 301 549 V2.1.2 (2018-08).⁵⁸ I tilleggsutredningen ble det også bedt om å gjøre en oppdatering av beregningene fra den opprinnelig utredningen av samfunnsmessige konsekvenser ved å gjennomføre kravene som følger av direktivet. Det ble bedt om at dette ble gjort for alle modellene. I dette kapittelet blir de to analysene behandlet samlet.

Detpartementet vil presisere at kostnadsanslagene er usikre. Det er derfor ønskelig med høringsinstansenes syn eller anslag på konkrete kostnader, både generelt og for egen virksomhet i forbindelse med de nye kravene, særlig siden teknologien og mulighetene rundt universell utforming stadig utvikles.

13.2 Vista sin analyse og anbefaling

Som redegjort for i kapittel 2.2 har Vista utredet kostnadene for tre ulike modeller for å gjennomføre direktivets nye krav i norsk lov:

- modell 1 – Gjennomføre direktivets krav for offentlig sektor, dvs. nye krav om universell utforming vil ikke utvides til å gjelde for privat sektor. Gir et tosporet regelverk.
- modell 2 – Gjennomføre direktivets krav for både offentlige og private sektor. Dagens forskrift, med like krav for offentlig og privat sektor, videreføres (felles regelverk).
- modell 2b: Gjennomføre direktivets krav for offentlig sektor og for deler av privat sektor - bedrifter med flere enn 50 ansatte. Modellen er en mellomløsning mellom modell 1 og 2.

I tilleggsutredningen har Vista Analyse også sett på konsekvensene av å isolert sett implementere de 12 nye suksesskriteriene i norsk rett. Dette ble gjort fordi det var aktuelt, som foreslått i høringsnotatet, å gjøre disse 12 suksesskriteriene gjeldene for alle

⁵⁷ Se <https://www.vista-analyse.no/no/nyheter/nytt-prosjekt-om-universell-utforming-av-ikt-losninger/>

virksomheter uavhengig av modell. Bakgrunnen var at de 12 nye suksesskriteriene er en oppdatering av gjeldende WCAG retningslinjer, fra versjon 2.0 til 2.1. Alle virksomheter i Norge, både i privat og offentlig sektor, er allerede omfattet av WCAG 2.0. Dette innebærer at høringsforslaget anbefaler modell 2b, men med den presisering at de 12 nye suksesskriteriene skal gjelde alle virksomheter.

Ved modell 2 legger Vista til grunn at regelverket skal implementeres for private virksomheter som har *10 eller flere ansatte*. Vista sin samlede vurdering er at modell 2 er å foretrekke fremfor modell 1. Modell 2b er en mellomløsning. Konklusjonen til Vista bygger på følgende momenter:

- Selv om kostnadsbildet er usikkert, tilsier informasjonen at modell 2 blir 2,3 milliarder kroner dyrere for samfunnet enn modell 1, før man trekker inn ikke prissatte virkninger. Ikke prissatte virkninger er økt likeverd og mestring for funksjonshemmede, økt nytte for ikke funksjonshemmede, økt nytte for utviklere, økt nytte ved etterlevelse av regelverket, og kostnader ved konkurransevridning. 2,3 milliarder kroner utgjør en engangsbetaling på 430 kroner per nordmann for et tiltak som skal vare i 40 år. Vista vurderer at ikke-verdsatt nytte er verdt minst 430 kroner. Vista mener det er en pris samfunnet er villig til å betale.
- Vista har også vurdert effekten av å begrense modell 2 til bedrifter med flere enn 50 ansatte (modell 2b). I og med at kun 12 prosent av bedriftene i modell 2 har over 50 ansatte, vil dette begrense kostnadene, men også nytten. Modell 2b er anslått til å bli 500 millioner kroner dyrere enn modell 1, før ikke prissatte virkninger. Samtidig skriver Vista at dersom man skal begrense modell 2 til større virksomheter må det være fordi nyttevirkninger for de minste bedriftene er minst. Flere ting tyder på dette.
- Det geografiske og næringsmessige nedslagsfeltet for tiltaket blir lavere i modell 2b, noe som svekker nytten isolert sett. For små bedrifter i modell 2 vil imidlertid nytten av tiltaket være lav, fordi nettsiden er lite besøkt, eller fordi mange av bedriftene ikke har ansatte med nedsatt funksjonsevne osv. I noen av bedriftene vil virksomheten i praksis også nøle med å følge opp kravene. Denne tendensen forsterkes av at det føres risikobasert tilsyn.
- Hvorvidt myndighetene skal sette grensen ved 10 eller 50 ansatte eller ikke utvide kravene til privat sektor (modell 1) er et politisk spørsmål.

Vista Analyse har kommet frem til følgende nøkkeltall med hensyn til samfunnsøkonomisk lønnsomhet:

Tabell S.1: Samfunnsøkonomisk lønnsomhet

Virkninger	Modell 1	Modell 2	Modell 2b
Kostnader	-1 650 millioner	-6 150 millioner	-2 150 millioner
Privat sektor		-4 500 millioner	-500 millioner
Statlig sektor	-250 millioner	-250 millioner	-250 millioner
Kommunal sektor	-1 400 millioner	-1 400 millioner	-1 400 millioner
Skattefinansieringskostnader	-250 millioner	-50 millioner	-150 millioner
Verdsatt nytte	+800 millioner	+2 800 millioner	+1 000 millioner
Netto nåverdi verdsatte størrelser	-1 100 millioner	-3 400 millioner	-1 300 millioner
Økt likeverd for funksjonshemmede	++	+++	++(+)
Økt nytte for ikke funksjonshemmede	++	+++	++(+)
Økt nytte for utviklere	0	+	(+)
Økt nytte etterlevelse av regelverket	0	+	(+)
Kostnad konkurransevridning	-	0	(-)

Kilde: Vista Analyse. Noter: Kostnader er ført med minustegn, inntekter og nytte med pluss tegn. Tallene er avrundet til nærmeste femti million.

Analyseperioden er 40 år. I hovedsak knytter utgiftene seg til å gjøre tjenestene universelt utformet før de nye kravene trer i kraft, og en stor del av utgiftene vil dermed komme i år 1.⁵⁹

Vista gjennomførte også en separat analyse av kravet om teksting av direktesendt video. Vista anbefaler å vente med å stille krav om universell utforming av direktesendte tidsbaserte medier i norsk rett inntil teknologiutviklingen har kommet lenger og kostnadene blir lavere.

13.3 Departementets vurdering

Departementet vil presisere at virksomheter i offentlig sektor vil måtte tilfredsstille kravene i EU direktivet i alle modellene.

Departementet mener det er fordeler som taler for lik (felles) regulering av privat og offentlig sektor, slik rettstilstanden er i dag. Departementet er imidlertid også enig med Vista i at det er flere forhold som tilsier at nyttevirkningene for de mindre bedriftene er minst med hensyn til de nye kravene til nettsted, som eksempelvis nye krav til universell utforming av intranett. Det er således noen fordeler som taler for å velge modell 2b. Et annet moment er at modell 2b gir en mulighet for å se på virkningene av å innføre de nye kravene for et forholdsvis stort antall virksomheter, før en eventuelt vurderer å utvide modellen til også å gjelde mindre virksomheter.

⁵⁹ Direktivet legger opp til at dette kan gjøres på en smidig måte, bl.a. ved at intranett kun er omfattet av kravene dersom de er publisert etter 23. september 2019, eller gjennomgår en vesentlig revisjon etter denne datoen. Dermed vil intranettene enten ha hatt mulighet til å rette seg etter kravene fra starten av, ettersom kravene har vært kjent siden direktivet ble vedtatt høsten 2016, eller utgiftene sammenfaller med øvrig videreutvikling av løsningene. Dermed inntreffer ikke kostnadene knyttet til å gjøre intranett universelt utformet nødvendigvis i år 1, men kan komme senere.

Barne- og likestillingsdepartementet sendte i juli 2018 på høring et forslag om styrking av aktivitets- og redegjørelsesplikten på likestillingsområdet. Forslaget innebærer at arbeidsgivers aktivitetsplikt styrkes.

Barne- og likestillingsdepartementets forslag innebærer at virkeområdet av den lovbestemte arbeidsmetoden for likestillingsarbeidet i likestillings- og diskrimineringsloven § 26 annet ledd utvides fra å gjelde arbeidsgivere i virksomheter med mer enn 50 ansatte til også å omfatte arbeidsgivere i private virksomheter med mellom 20 og 50 ansatte når en av arbeidslivets parter i virksomheten krever det.

Likestillings- og diskrimineringslovens generelle aktivitetsplikt gjelder alle arbeidsgivere uavhengig av virksomhetens størrelse. Plikten er fleksibel i det at arbeidsgivere selv må vurdere hvilke tiltak som skal iverksettes. Omfanget må blant annet tilpasses virksomhetens type, størrelse og geografiske beliggenhet, og plikten vil dermed ikke være byrdefull for små virksomheter.

Departementet har vurdert hvordan behovet for tilgjengelige nettsteder og mobilapplikasjoner for personer med nedsatt funksjonsevne, skal balanseres opp mot hensynet til forenkling og avbyråkratisering.

Departementet har kommet frem til at terskelen for private virksomheter bør gå ved virksomheter som jevnlig sysselsetter mer enn 50 ansatte. Dette for å ikke pålegge uforholdsmessige administrative eller økonomiske byrder for små private virksomheter.

13.4 Konsekvenser for offentlig sektor av modell 2b

Virksomheter i offentlig sektor må som nevnt tilfredsstille kravene i EU-direktivet uavhengig av hvilken modell som velges. Av de nye kravene er det særlig krav til intra- og ekstrasnett og synstolkning av forhåndsinnspilt video (publisert etter 1. januar 2021), som trekker opp anslagene. I tillegg må offentlig sektor oppfylle de 12 nye suksesskriteriene (kravene) både for internett og intranett/ekstrasnett som følge av at WCAG-retningslinjene er oppdatert fra 2.0 til 2.1.⁶⁰

Vista vurderer i sin opprinnelige rapport at offentlige virksomheter med intranett- og/eller ekstrasnettløsning må påregne 25 000 – 100 000 i omleggingskostnader per løsning, med 50 000 kroner som beste anslag. De 12 nye suksesskriteriene som oppgraderer WCAG-retningslinjene fra 2.0 til 2.1 vil innebære at kostnadene for intranett/ekstrasnett vil øke med mellom 4 000 kroner og 15 000 kroner per intranett og ekstrasnett, med 7 500 kroner som beste anslag. De 12 nye suksesskriteriene vil imidlertid også øke kostnadene for vanlige nettsted, og tilleggskostnadene vil med beste anslag beløpe seg til 15 000 kroner.

Vista anslår at etablering av tilbakemeldingsfunksjonalitet vil ligge på 1000 kroner i året, og at tilgjengelighetserklæring vil gi en kostnad på mellom 1 000 og 10 000 kroner.

⁶⁰ Departementet understreker at alle virksomhetene skal forholdes seg til de oppdaterte retningslinjene, WCAG 2.1.

KMD viser til at kostnadsbildet er noe usikkert, men at kostandene i hovedsak fordeler seg på investerings-/omleggingskostnader (til intranett/ekstranett og tilgjengelighetserklæring), driftskostnader (til video og tilbakemeldingsfunksjonalitet), og gjennomføring av nye suksesskriterier.⁶¹

Det er videre grunn til å påpeke at selv om kostnadene per nettsted er små, så gjør det store antallet offentlige nettsteder at beløpene samlet sett blir store. Det er ca. 17 000 offentlige nettsteder, hvorav ca. 14 000 også har intranett.

Det er videre grunn til å bemerke at med hensyn til intranett gjelder kravene kun *nye* løsninger eller *eksisterende løsninger som gjennomgår versjonsoppgraderinger*, noe som innebærer at statlige og kommunale etater m.m. selv har kontroll på når kostnadene vil påløpe.

Vista sin analyse, jfr. også tabell S.1 i kapittel 3.2, viser at en forventet at gjennomføring av direktivet i norsk rett vil innebære en bruttokostnad for offentlig forvaltning på anslagsvis 1,65 milliarder kroner. Anslagene er usikre. Tiltaket antas imidlertid å gi positive virkninger i arbeidsmarkedet for funksjonshemmede ved redusert deltidsarbeid, utsatt pensjonsalder, økt produktivitet, økt sysselsetting mv. Tiltakene vil også gi økte skatter og avgifter der mesteparten av inntektene fra skatter og avgifter tilfaller staten. Netto nåverdi av de prissatte virkningene er på -1,1 milliarder kroner for modell 1 og -1,3 milliarder kroner for modell 2b. For modell 2 er netto nåverdi -3,4 milliarder kroner. Tallene er regnet i 2017 priser.

13.4.1 Særlig om økte kostnader for kommunene

SSB henfører 16 % av totalt antall offentlige virksomheter til statlig sektor og 84 % til kommunal sektor. Ut fra Vista Analyse sine vurderinger er det på generell basis ikke grunnlag for å si at enhetskostnadene per virksomhet knyttet til eksempelvis intranett er forskjellig i statlig og kommunal sektor. Vista skriver imidlertid at dersom kommunale virksomheter gjennomgående har enklere nettløsninger og lavere enhetskostnader vil tallene overdrive kommunale bruttokostnader noe. KMD mener dette er særlig aktuelt for mindre kommuner. Vista påpeker videre at tiltaket antas å gi positive virkninger i arbeidsmarkedet for funksjonshemmede ved redusert deltidsarbeid, utsatt pensjonsalder, økt produktivitet, økt sysselsetting mv.

Vista sin samfunnsøkonomiske rapport opererer med en analyseperiode på 40 år. Dersom de totale utgiftene fremdiskonteres for den samme perioden med samme diskonteringsrente (4 %) blir det årlige beløpet 63 000 000 kroner for kommunal sektor basert på 2017 kroner, noe som gir et beløp på ca. 150 000 kroner per kommune. I 2020 kroner blir prisjustert beløp ca. 76 millioner kroner, ca. 180 000 kroner per kommune.

Regelverksendringene er foreslått å tre i kraft 1. juli 2020, med virkning fra 1. januar 2021. Nye krav i regelverket omhandler først og fremst krav til synstolkning av (eventuelt tekstalternativ til) forhåndsinnspilt tidsbasert multimedieinnhold, universell utforming av intranett/ekstranett og krav om tilgjengelighetsserklæring med tilhørende tilbakemeldingsfunksjon. I tillegg er det 12 nye kriterier som følge av oppdatering av

⁶¹ Nye suksesskriterier følger av oppdateringen av standard og retningslinjer som regelverket om universell utforming bygger på.

standard og retningslinjer. De klart største utgiftene gjelder intranett, hvor *nye* løsninger, eller *eksisterende løsninger som gjennomgår versjonsoppgradering*, vil være omfattet av kravene fra og med 1. januar 2021.

KMD vil også fremheve at kostandene for å gjøre intra-/ekstranett universelt utformet først vil påløpe ved nye løsninger eller når kommunene oppgraderer sine nettsteder (ny IKT) eller de gjennomgår en versjonsoppgradering. Kommunene har dermed selv kontroll på når disse kostnadene vil inntreffe, ettersom det ikke er en plikt til å oppgradere *eksisterende* intranett- og ekstranettløsninger.

Med hensyn til nye kostnader ved universell utforming av internettsteder, er forholdet todelt. Kommunene har siden 1. juli 2013 vært klart over at krav om universell utforming av eksisterende IKT-løsninger vil gjelde fra 1. januar 2021. Dette innebærer at arbeidet med å gjøre IKT-løsningene universelt utformet etter eksisterende regelverk må skje senest i løpet av 2020, og være budsjettert for i samme periode. Samtidig innføres det 12 nye suksesskriterier gjennom oppdateringen av WCAG-retningslinjene fra versjon 2.0 til versjon 2.1. Kostnadene her er av Vista anslått til ca. 300 millioner kroner – se kap. 3.1.2 i tilleggsutredningen fra Vista.

Departementet ønsker tilbakemelding fra kommunene på hvordan de vurderer utgiftene og utgiftsinndekningen, men også innspill på om de mener overholdelse av de nye kravene, eksempelvis i forhold til intranett eller de 12 nye suksesskriteriene som følger av oppdaterte retningslinjer fra versjon WCAG 2.0 til 2.1, kan gjøres rimeligere enn det som følger av analysene, eksempelvis ved bruk av nyere standardverktøy i markedet.

13.4.2 Særlig om økonomiske og administrative konsekvenser for Difi

Departementet foreslår at Difi skal foreta oppgavene knyttet til kontroll og rapportering av nettsteder og mobilapplikasjoner. EUs krav til tilgjengelighetserklæring og metoden for og omfanget av tilsyn og kontroll av universell utforming, er mer omfattende enn det risikobaserte tilsynet som Difi utfører i Norge i dag.

Norske myndigheter har gitt høringsinnspill til EU-kommisjonen og Difi har vært norsk representant i ekspertgruppen (WADEX) som ga råd til EU-kommisjonen med hensyn til utarbeidelse av gjennomføringsbeslutningen, som besluttet hvordan kontrollen skulle gjennomføres.

Norge hadde et annet syn på hvordan kontroll og rapportering burde gjøres enn det EU-kommisjonen foreslo da de sendte gjennomføringsbeslutningen på høring i EU. På denne bakgrunn sendte Norge et nasjonalt høringssvar. Norge argumenterte for at den foreslåtte metoden var for omfattende, rigid og lite hensiktsmessig.⁶² Norge argumenterte for en risikobasert tilsynsmetodikk, som sikrer at myndighetsorganet har fleksibilitet når det gjelder fremgangsmåten for kontroll og utvalget av nettsider som skal testes. Norge foreslo en rullering av type kontroll innenfor en 3 årsperiode for rapportering til EU-kommisjonen (eventuelt ESA), istedenfor en årlig måling.

- År 1: Forenklet kontroll av nettsteder

⁶² Norges høringsuttalelse til gjennomføringsrettsaktene: https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/initiatives/ares-2018-2604213/feedback/F12137_en?p_id=235480.

- År 2: Dybde kontroll av nettsteder
- År 3: Kontroll av mobilapplikasjoner

Norge viste til at kravene i gjennomføringsbeslutningen var for detaljert, dette gjaldt både antall nettsider som skal kontrolleres, utvalget av nettstedene, antall suksesskriterier som skal testes og kravene til innholdet i rapporten. Metoden som er fastlagt i gjennomføringsbeslutningen er en metode Norge må følge for offentlig sektor, forutsatt at gjennomføringsbeslutningen innlemmes i EØS-avtalen. Departementet vil vurdere behovet for en tilpasningstekst ved innlemmelse i EØS-avtalen, ettersom metoden fastsatt i gjennomføringsbeslutningen bygger på en annen metode for kontroll og rapportering enn den som Norge benytter i dag.

Norge står fritt til å velge å fortsette med den risikobaserte tilsynsmetoden for nettløsninger i privat sektor.

Difi har per i dag 13 stillinger til å føre tilsyn med oppfølgingen av forskriften om universell utforming av IKT. Gjennomføringsbeslutningene for utforming av tilgjengelighetserklæringen og for etablering av metode for kontroll av universell utforming var ikke fastlagt før 11. oktober 2018, og er ikke omfattet av Vista sin samfunnsøkonomiske analyse.

Difi har imidlertid gjort et foreløpig ressursanslag som viser at det med modell 2b er behov for ca. 7,6 årsverk for tilsyn og kontroll av offentlig sektor (modell 1) og ca. 2,2 årsverk for tilsyn og kontroll av private virksomheter som jevnlig sysselsetter mer enn 50 ansatte (modell 2b), totalt 9,8 årsverk. Dersom en omfatter offentlig sektor og hele privat sektor (modell 2) er det behov for 12,5 årsverk.

I tillegg skisserer Difi et behov for ressurser til informasjonsarbeid og veiledning, estimert til 1 årsverk knyttet til modell 1, videre 1,5 årsverk knyttet til modell 2, og 2 årsverk knyttet til modell 2b.

Ved alternativ fremgangsmåte for kontroll og rapportering, som foreslått av Difi, vil ressursbehovet etter modell 2b være 5,7 stillinger. For modell 2 vil den være 7,2 stillinger.

Med hensyn til eventuelt nye statlige arbeidsplasser vises det til retningslinjene for lokalisering av statlige arbeidsplasser og statlig tjeneste produksjon. Disse gjelder blant annet ved *"etablering av nye einingar eller utviding som følgje av nye oppgåver, under eksisterande verksemdar [...]"*.⁶³

13.4.3 Særlig om økonomiske og administrative konsekvenser for Diskrimineringsnemnda

Diskrimineringsnemnda behandler i dag klager over diskriminering på grunn av manglende universell utforming av IKT. Diskrimineringsnemnda håndhever også klager

⁶³ Se Regjeringens nettsider for retningslinjer for lokalisering av statlige arbeidsplasser og statlig tjenesteproduksjon: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/Retningslinjer-for-lokalisering-av-statlege-arbeidsplassar-og-statleg-tenesteproduksjon/id2342592>.

over mangelfull oppfølging av plikten for å fremme universell utforming av IKT (aktivitetsplikten). Departementet foreslår ingen endring i disse bestemmelsene.

Departementet foreslår at Diskrimineringsnemnda fortsatt skal behandle klager om eventuelle brudd på plikten til universell utforming av IKT, og på plikten til å arbeide aktivt for å fremme universell utforming av IKT, se forslag til ny diskrimineringsombudslov § 7 og forslag til ny likestillings- og diskrimineringslov §§ 18 og 19. Forslaget er basert på direktivets krav om en redegjørelsesplikt som innebærer at nærmere bestemte virksomheter skal utarbeide en tilgjengelighetserklæring, med tilhørende tilbakemeldingsfunksjon og effektiv klage-/håndhevingsprosedyre. Etter forslaget skal det lovfestes en plikt for de berørte virksomhetene til å utarbeide en tilgjengelighetserklæring (en redegjørelsesplikt), se forslag til ny § 19a første ledd andre punktum og andre ledd. Departementet foreslår at Diskrimineringsnemnda skal håndheve de nye bestemmelsene om redegjørelsesplikten (utarbeidelse av tilgjengelighetserklæringen, med tilhørende tilbakemeldingsfunksjon).

Departementet har vurdert administrative og økonomiske konsekvenser av den nye oppgaven som Diskrimineringsnemnda eventuelt vil få. Som bakgrunn for kostnadsestimatene ligger følgende informasjon:⁶⁴

- det antas at en saksbehandler behandler 2-4 saker i måneden, dvs. 24-48 saker per år
- de totale kostnadene for et gjennomsnittlig årsverk, inkl. arbeidsgiveravgift og andre kostnader, er om lag 800 000 kroner
- for å behandle 10 nye saker vil det være behov for et ca. ett ekstra nemndsmøte i året. Det vil ikke være behov for å øke antall avdelinger i nemnda

De foreslåtte endringene vil innebære en merbelastning for Diskrimineringsnemnda. Diskrimineringsnemnda har for 2018 et årlig budsjett på 18,598 mill. kroner. Det er etter departementets vurdering usikkert hvor stor økning i saker de foreslåtte endringene vil medføre for Diskrimineringsnemnda.

Ressursmessig vil endringene medføre behov for økt saksbehandlingskapasitet i sekretariatet for Diskrimineringsnemnda og behov for å avholde flere nemndsmøter som innebærer utgifter til møtegodtgjørelse for nemndsmedlemmer, reiseutgifter og møtekostnader.

Departementet vurderer at forslaget trolig vil medføre en økning i et antall klagesaker i intervallet 1-20. Klagesakene som Diskrimineringsnemnda skal behandle vil først klargjøres av saksbehandlere i sekretariatet for Diskrimineringsnemnda. Videre behandles sakene i nemndsmøter.

En økning på 1-10 saker:

- det vil være behov for om lag 1/4-1/2 årsverk i sekretariatet

⁶⁴ Diskrimineringsnemnda ble etablert i januar 2018. Inntil nemnda kan anses ferdig med sin pågående virksomhetsetablering antas det at en saksbehandler i snitt behandler ca. 2 saker per måned, dvs. ca. 20 saker i året. Etter at virksomhetsetableringen er gjennomført, trolig fra og med høsten 2019, antas det at dette antallet vil kunne økes.

- et ekstra nemndsmøte i året for å behandle sakene
- merkostnader i størrelsesorden 250 000 - 450 000 kroner
- en kostnadsøkning i det nederste siktet på dette nivået kan man argumentere for at Diskrimineringsnemnda burde kunne håndtere innenfor dagens rammer

En økning på 10 - 20 saker:

- det vil være behov for om lag 1/2 - 1 årsverk i sekretariatet
- to ekstra nemndsmøter i året for å behandle sakene
- en merkostnader i størrelsesorden 450 000 - 900 000 kroner.

Det foreslås at departementet vil følge utviklingen i antall saker som følge av WAD-direktivet nøye og vil behov vurdere å justere Diskrimineringsnemndas budsjett.

Departementet foreslår at Difi skal foreta oppgavene knyttet til kontroll og rapportering av nettsteder og mobilapplikasjoner. Difi har gjennomført et eget ressursestimat for Difi sitt ressursbehov knyttet til dette. Det ble tatt høyde for omdisponering av eksisterende ressurser.

13.5 Konsekvenser for privat sektor

Gjennomføring av direktivet vil ha økonomiske konsekvenser for privat sektor dersom de 12 nye suksesskriteriene vedtas å gjelde for privat sektor, som foreslått i høringsnotatet. Utover dette vil direktivet ha økonomiske konsekvenser dersom Norge bestemmer at bestemmelsene også skal gjelde for denne sektoren (modell 2b eller 2).

Vista anslår at kravet om universell utforming av intranett og ekstranett kan koste mellom 29 000 – 115 000 kroner per bedrift i engangskostnad, medregnet de 12 nye suksesskriteriene, med 57 500 kroner som beste anslag. Teksting av forhåndsinnsplitt tidsbaserte medier er anslått å koste 20-40 kroner minuttet. Utgiftene vil med andre ord være i samme størrelsesorden som for offentlige virksomheter.

Vista anslår at etablering av tilbakemeldingsfunksjonalitet vil koste omtrent 1000 kroner i året, og tilgjengelighetserklæringen gir en kostnad på mellom 1 000 og 10 000 kroner.

Det vil påløpe noen kostnader ved å behandle innkomne tilbakemeldinger. Vista legger i sine analyser til grunn at de fleste virksomheter vil håndtere dette effektivt, og potensielt også kan bruke tilbakemeldingene i sitt utviklingsarbeid. I slikt tilfeller legger Vista til grunn at tilbakemeldingene vil gi like mye nytte som det vil koste å behandle dem. Uansett mener Vista at tilbakemeldingsfunksjonalitet kun vil føre til en liten ekstrakostnad.

Valg av modell 2b vil koste privat sektor anslagsvis 500 millioner kroner over 40 år, og er rimeligere enn modell 2 fordi det kun må etableres intranett for virksomheter med mer enn 50 ansatte. Det vil både være snakk om færre virksomheter totalt, i tillegg til at det er mer sannsynlig at virksomheter av denne størrelsen allerede har intranett.

De administrative konsekvensene som følge av modell 2b vil i hovedsak være knyttet til å håndtere tilbakemeldingsfunksjonaliteten.

14. Merknader til de enkelte bestemmelsene i lovforslaget

14.1 Merknader til endringer i likestillings- og diskrimineringsloven

14.1.1 Merknader til § 17

Likestillings- og diskrimineringslovens systematikk bygger på at §§ 17 og 18 henger sammen. Denne koblingen er ikke hensiktsmessig å videreføre.

Gjennomføring av direktivet krever endringer i begrepsbruken i bestemmelsene om universell utforming av IKT. Departementets foreslår derfor at § 18 gjøres til en selvstendig bestemmelse, som ikke utledes av den generelle bestemmelsen i § 17. Det foreslås ingen materielle endringer i § 17 utover dette.

Bestemmelsens *første ledd* er en videreføring av gjeldende rett. Bestemmelsens andre ledd endres slik at henvisningen til *informasjons- og kommunikasjonsteknologi* (IKT) fjernes. Bestemmelsen *tredje, fjerde og femte ledd* viderefører gjeldende rettstilstand. Det vises for øvrig til merknadene i kapittel 3.3.1.

14.1.2 Merknader til § 18

Bestemmelsens *første ledd* stadfester en plikt for offentlige og private virksomheter til å sikre universell utforming av løsninger for IKT. Plikten gjelder for IKT-løsninger som underbygger virksomhetens alminnelige funksjoner og som er hovedløsninger rettet mot eller stilt til rådighet for *allmennheten*.

Det følger av direktivets artikkel 1(1) at tilgjengelighetskravene er ment for å gjøre nettstedet og mobilapplikasjoner mer tilgjengelig for *brukere* ("*accessible for users*"). Brukerbegrepet dekker, i tillegg til generelt publikum (allmenheten), også avgrensede grupper som ansatte i arbeidslivet.

Bestemmelsens første ledd, første punktum stadfester tilsvarende atplikten gjelder for IKT-løsninger som er rettet mot eller stilt til rådighet for "*bruker*".

Som nevnt foreslår departementet at ny § 18 skal være en selvstendig bestemmelse, som ikke utledes av § 17. Virkeområdet til dagens § 17 videreføres uten endringer, se merknader til § 17 over. Departementet foreslår å endre fra et allmennhetsbegrep i § 18 første ledd til et brukerbegrep, for å harmonere begrepsbruken med direktivet, og for å åpne opp for å kunne stille krav til universell utforming av IKT-løsninger i arbeidslivet.

Virkeområde etter gjeldene rett i § 18 er avgrenset mot arbeidslivet generelt, ettersom IKT-løsninger rettet mot virksomhetens ansatte ikke anses rettet mot allmennheten. Ved å skifte til et brukerbegrep kan eventuelle krav til IKT-løsninger i arbeidslivet reguleres nærmere i forskrift. Begrepsendringen er ikke ment å medføre andre endringer i bestemmelsens virkeområde, eller påvirke kravene som stilles til universell utforming av automater. Det vil kun være IKT-løsninger i arbeidslivet, som eksplisitt omfattes av forskrift, som det stilles krav til. Paragraf 18 første ledd skal med andre ord ikke tolkes slik at alle IKT-løsninger i arbeidslivet skal være universelt utformet. Den nærmere grensedragningen gjøres i forskrift.

Bestemmelsens *første ledd andre punktum* stadfester at IKT-løsningene skal være universelt utformet fra det tidspunktet som er fastsatt i § 41.

Bestemmelsens annet ledd inneholder en definisjon av hva som menes med universell utforming. Definisjonen er tilsvarende den som følger av lovens § 17 med unntak av at begrepet "*fysiske forhold*" ikke er inkludert i definisjonen i § 18. Det betyr imidlertid ikke at kravene til universell utforming av IKT-løsninger ikke kan omfatte krav til fysiske forhold. I hvilken grad kravene til universell utforming av IKT-løsninger også stiller krav til fysiske forhold, når det gjelder IKT-løsninger, vil avhenge av de nærmere kravene som følger av forskriften, herunder de standarder det vises til. Forskriften regulerer krav til universell utforming av automater. Standardene inntatt i forskriften, evt. tilsvarende standarder som det refereres til, setter krav til fysiske forhold knyttet til automater. Eksempler er krav til skilting, tilkomst, betjeningsområde og betjeningshøyde.⁶⁵

Bestemmelsen *tredje ledd* stadfester at det kan, på nærmere angitte vilkår, gjøres unntak fra kravene om universell utforming av IKT dersom kravene medfører en "*uforholdsmessig stor byrde*". Den foreslåtte begrepsbruken i tredje ledd om "*uforholdsmessig stor byrde*" er en gjennomføring av direktivets artikkel 5. Det vil være virksomhetene som har en plikt til å utarbeide en tilgjengelighetserklæring som skal vurdere om det foreligger en uforholdsmessig stor byrde etter § 18 tredje ledd.

Difi kan i kraft av sin generelle tilsynsmyndighet føre tilsyn med virksomhetenes forholdsmessighetsvurdering som skal være redegjort for i tilgjengelighetserklæringen, jf. §§ 36 og 19a.

Vurderingen av om det foreligger en uforholdsmessig stor byrde som kan begrunne unntak er, som i dag, svært snever. Terskelen for å ikke etterleve kravene skal ligge høyt og skal være godt begrunnet av virksomheten i tilgjengelighetserklæringen.

Departementet understreker at teknologi for IKT-løsninger utvikler seg svært raskt, og det kommer stadig nye løsninger på markedet. Det kan medføre at nye løsninger fort synker i pris, og det forventes derfor at virksomhetene omstiller seg og tar hensyn til denne utviklingen.

Dersom innhold er unntatt etter en forholdsmessighetsvurdering skal dette fremgå av tilgjengelighetserklæringen. Momenter for vurderingen av om det foreligger en uforholdsmessig stor byrde fremgår av ny § 18 tredje ledd. Vurderingen i tilgjengelighetserklæringen skal gjøres i tråd med denne bestemmelsen. Momentene i § 18 tredje ledd og momentene som fremgår av dispensasjonsbestemmelsen i forskriften er ikke identiske, og ingen av momentlistene er uttømmende. Departementet foreslår at momentene i forskriftens dispensasjonsbestemmelse videreføres. I praksis kan hensynene som fremgår av bestemmelsen om dispensasjon være relevant for virksomhetene i vurderingen av uforholdsmessig stor byrde, og motsatt, ved vurderingen av om det skal gis dispensasjon kan momentene i § 18 tredje ledd tas i betraktning.

⁶⁵ Veileder for utplassering av selvbetjeningsautomater: <https://uu.difi.no/krav-og-regelverk/veileder-utplassering-av-automater>.

Terskelen for å gjøre unntak fra kravene i tilgjengelighetserklæringen i forbindelse med forholdsmessighetsvurderingen, skal praktiseres tilsvarende som dispensasjonsadgangen.

Klageorganet (Diskrimineringsnemnda) vil kunne overprøve virksomhetens vurdering av om det er adgang til å gjøre unntak eller ikke. Tilsynsorganet (Difi) kan gi pålegg om retting til en virksomhet som ikke oppfyllerplikten til universell utforming av IKT.

Virksomhetene som ikke har plikt til å utarbeide en tilgjengelighetserklæring (dvs. private virksomheter som ikke jevnlig sysselsetter mer enn 50 ansatte) vil eventuelt måtte søke om dispensasjon dersom det skulle være aktuelt etter ny § 12 i forskriften. Departementet foreslår å endre dispensasjonsbestemmelsens vilkår fra "*særlig tungtveiende grunner*" til "*uforholdsmessig stor byrde*" av hensyn til en enhetlig begrepsbruk mellom loven og forskriften. Endringen er ikke ment å innebære en realitetsendring. Momentene i § 18 tredje er basert på direktivets artikkel 5(2) bokstav (a) og (b).

Bestemmelsen *fjerde ledd* gir uttrykk for sektoransvarsprinsippet, se Prop. 81 L (2016-2017) punkt 22.2.2.8. Dette er en videreføring av gjeldende rett.

Plikten til universell utforming av IKT anses som oppfylt dersom virksomheten oppfyller krav til universell utforming i lov eller forskrift. Dette betyr bl.a. at håndhevingsorganet (Diskrimineringsnemnda) skal legge de sektorspesifikke reglene om universell utforming av IKT til grunn ved vurderingen av om plikten etter § 18 er oppfylt. Det skal med andre ord ikke pålegges ytterligere krav i medhold av § 18.

Det er inntatt en generell forskriftshjemmel i bestemmelsen *femte ledd*. Direktivets mer detaljerte krav skal gjennomføres ved endringer i forskriftens bestemmelser.

14.1.3 Merknader til § 19

Virkeområdet til § 19 endres slik at bestemmelsen avgrenses til å gjelde andre forhold enn IKT. Det foreslås ingen materielle endringer i bestemmelsen utover dette.

Aktivitets- og redegjørelsesplikten for universell utforming av IKT reguleres i egen bestemmelse, i ny § 19a. Dette skal sikre sammenhengen med departementets forslag om å skille plikten til universell utforming av fysiske forhold (§ 17) og plikten til universell utforming av IKT (§18).

14.1.4 Merknader til § 19a

Paragraf 19a er ny og omhandler kun IKT (ettersom omtalen av IKT tas ut av gjeldende § 19).

Bestemmelsens *første ledd* fastslår at offentlige virksomheter, offentligrettslige organer og private virksomheter er forpliktet til å arbeide aktivt, målrettet og planmessig for å fremme universell utforming av IKT. Denne plikten gjelder for alle virksomhetene som er omfattet av forskriftens krav til universell utforming av IKT. Innholdet i første ledd tilsvarer dagens § 19 og medfører ingen realitetsendringer. For en omtale av innholdet til plikten vises det til merknadene til § 19 i Prop. 81 L (2016-2017) side 326.

Bestemmelsen *annet ledd* stadfester en redegjørelsesplikt. Bestemmelsen innebærer en plikt for offentlige virksomheter og private virksomheter som jevnlig sysselsetter mer enn 50 ansatte å redegjøre for arbeidet med universell utforming av IKT. Redegjørelsesplikten innebærer at pliktsubjektene skal utarbeide en tilgjengelighetserklæring og sørge for en tilhørende tilbakemeldingsfunksjon for brukere. Denne bestemmelsen må derfor ses i sammenheng med forskriftens bestemmelse om tilgjengelighetserklæring i foreslått § 6, se kapittel 7.3. Redegjørelsesplikten anses oppfylt dersom virksomhetene oppfyller forskriftens krav til tilgjengelighetserklæring i § 6.

14.1.5 Merknader til § 36

Direktoratet for forvaltning og ikt (Difi) skal føre tilsyn med at kravene i §§ 18 og 19a *første ledd andre punktum* overholdes, jf. § 41 om universell utforming av IKT.

Difi kan gi pålegg om retting til en virksomhet som ikke oppfyller plikten til universell utforming etter §§ 18 og 19a *første ledd andre punktum*, og forskrift gitt i medhold av § 18 sjette ledd, og § 19a *andre ledd*, og kan treffe vedtak om tvangsmulkt for å sikre gjennomføring av pålegget dersom fristen for å etterkomme pålegget er oversittet.

Bestemmelsen regulerer håndheving av reglene om universell utforming av IKT. Etter gjeldende rett henviser likestillings- og diskrimineringslovens § 36 til diskrimineringsombudslovens regler om tvangsmulkt (§ 13). Tilsvarende regler følger også av forskriftens § 6 og 7, med unntak for § 13 annet ledd annet punktum, som ikke er dekket i forskriften. Henvisningen til diskrimineringsombudslovens regler anses overflødig. Videre er ikke diskrimineringsombudslovens regler tilpasset Difi sin organisatoriske oppbygning. Departementet foreslår derfor at henvisningene til § 13 fjernes fra § 36. Den materielle bestemmelsen i diskrimineringsombudslovens § 13 annet ledd annet punktum, som hverken følger av § 36 eller av forskriftens bestemmelser, foreslås derfor inntatt i § 36 annet ledd. Dette innebærer at en part kan begjære at en beslutning om ileggelse av tvangsmulkt skal prøves på ny av Difi, med henvisning til de relevante bestemmelsene i forvaltningsloven. Hva som nærmere ligger i dette er omtalt for nemnda sin del i Prop. 80 L (2016-2017):

"En part kan kreve at beslutning om ileggelse av tvangsmulkt skal prøves på ny, reglene i forvaltningsloven §§ 28 til 36 vil da gjelde tilsvarende. Nemnda må i disse tilfellene behandle beslutningen om ileggelse av tvangsmulkt på nytt. Bakgrunnen for bestemmelsen er at ileggelse av tvangsmulkt normalt ikke i seg selv utgjør noe enkeltvedtak som er gjenstand for klagerett, og at forvaltningens konstatering av om mulkt skal ilegges, er basert på forhold som har inntrådt etter at vedtaket om tvangsmulkt er truffet. «Ileggelse» innebærer at forvaltningen tilkjennegir overfor den private parten at mulkten skal betales. Slik ileggelse kan skje gjentatte ganger på grunnlag av ett og samme enkeltvedtak om tvangsmulkt, for eksempel ved at et forbud mot å opptre på en bestemt måte brytes gjentatte ganger. Purring for manglende betaling av et beløp som det allerede er sendt påkrav for, er ikke en ny ileggelse.

Det er «forhold knyttet til ileggelsen» som er gjenstand for den særskilte klageretten. Med dette siktes det til de forholdene forvaltningen må ta stilling til for å konstatere om betingelsene for å ilegge tvangsmulkten er oppfylt. Klageretten gjelder for eksempel ikke spørsmålet om det var hensiktsmessig å treffe vedtak om

tvangsmulkt i første omgang. Den særskilte klageretten gjelder heller ikke spørsmålet om det var hjemmel for å treffe vedtak om tvangsmulkt i første omgang.

Reglene i forvaltningsloven kapittel VI (§§ 28 til 36) gjelder tilsvarende ved klage over illeggelse av tvangsmulkt. Det gjelder også § 33 første ledd, som viser til at forvaltningsloven kapittel IV og V gjelder tilsvarende så langt ikke annet følger av § 33.

Beslutning om tvangsmulkt er i henhold til tvangsfullbyrdelsesloven § 7-2 første ledd bokstav d tvangsgrunnlag for utlegg, se nærmere vurderingene i Prop.62 L (2015–2016) punkt 31.4.4"

Departementet legger til grunn at de samme føringene vil gjelde for Difi.

Difi kan kreve de opplysningene som er nødvendige for å gjennomføre sine oppgaver etter loven, og kreve adgang til IKT-løsninger som nevnt i § 18. Det samme gjelder klageinstansen ved klage over vedtak etter andre ledd.

Søksmål om gyldigheten av vedtak truffet av Difi eller av klageinstansen må reises innen tre måneder etter at underretning om vedtaket er mottatt. Vedtaket kan ikke bringes inn for domstolene uten at klageadgangen er utnyttet og klagen er avgjort. Søksmål skal likevel i alle tilfelle kunne reises når det er gått seks måneder fra klage første gang ble fremsatt, og det ikke skyldes forsømmelse fra klagerens side at klageinstansens avgjørelse ikke foreligger.

Departementet kan i forskrift fastsette nærmere regler om gjennomføring av tilsyn, utmåling av tvangsmulkt og hvordan vedtak om tvangsmulkt skal gjennomføres.

Diskrimineringsnemnda håndhever diskrimineringsforbudene knyttet til plikten om universell utforming av IKT. Nemnda behandler klager på diskriminering fra enkeltpersoner, interesseorganisasjoner og andre med rettslig klageinteresse. I hovedtrekk så er ansvarsfordelingen mellom Difi og nemnda slik at Difi fører tilsyn, mens nemnda behandler individklager.

Departementet foreslår at nemndas håndhevingsrolle på området presiseres i likestillings- og diskrimineringsloven § 36, som regulerer håndheving av universell utforming av IKT. Dette er for å tydeliggjøre nemndas rolle knyttet til håndheving av reglene om universell utforming av IKT. Departementet foreslår dermed et nytt femte ledd i § 36:

"Diskrimineringsnemnda håndhever klager over brudd på §§ 18, 19 og 19a i henhold til diskrimineringsombudslovens bestemmelser, jf. § 35."

Se mer om nemndas rolle i kapittel 14.2 for merknader til endringer i diskrimineringsombudsloven.

14.1.6 Merknader til § 36a

Departementet foreslår at Difis etterlevelse av kontroll og rapportering tas inn som en ny egen bestemmelse i loven. Det vises til omtale i kapittel 8.

14.1.7 Merknader til § 41

Det vises til omtalen i kapittel 12.3 om direktivets frister, tidspunkt for ikrafttredelse av de nye reglene og overgangsperioden som gis for at virksomhetene skal etterleve kravene.

Dagens § 41 annet ledd viser til at Difi kan gi dispensasjon fra fristene dersom det foreligger "*særlig tungtveiende grunner*". Vilkåret om særlig tungtveiende grunner endres som nevnt i kapittel 12.3 til uforholdsmessig stor byrde. Dette for å harmoniseres nasjonale bestemmelser med direktivets, se nærmere kapittel 5.3 og kapittel 12.3.

Endringen skal ikke medføre realitetsendringer med hensyn til hva som er terskelen for å innvilge dispensasjon.

Forskriften har en egen bestemmelse om ikrafttredelse og overgangsregler i § 11 (ny § 14). I hovedsak er det de samme reglene som følger av lovens § 41 og forskriftens § 11. Som omtalt i kapittel 12.3.1 gjelder det en generell overgangsfrist på tolv måneder, se forskriftens § 11 og lovens § 41.

Fristen på tolv måneder gjelder ved utvidelse av forskriftens virkeområde til nye pliktsubjekter. Ved innføring av nye krav, kan det settes en kortere overgangsfrist i forskriften. Overgangsfristens lengde må vurderes i det konkrete tilfellet, og vil blant annet bero på hensynet til forutsigbarhet, rettsikkerhet og evt. behovet for å gi kortere frist.

Departementet foreslår å fastsette en seks måneders overgangsfrist for de nye reglene som innføres. Som nevnt i kapittel 12.3.7 foreslår departementet å endre § 41 slik at kortere overgangsfrist kan fastsettes i forskrift, ved utvidelse av forskriften til nye pliktsubjekter. Det vil si at det åpnes for at det kan gis unntak fra den alminnelige 12 måneders overgangsfristen i forskriften.

Som presisert gjennomgående i høringsnotatet ønsker departementet at høringsinstansene gir innspill knyttet til lengden på foreslått overgangsfrist.

14.2 Merknader til endringer i diskrimineringsombudsloven

Diskrimineringsnemnda har myndighet til å håndheve bestemmelsene i likestillings- og diskrimineringsloven, med de unntakene som følger av diskrimineringsombudsloven § 7.

Etter gjeldende rett skal nemnda ikke håndheve bestemmelsen om universell utforming av IKT i § 18. Bakgrunnen for dette er at likestillings- og diskrimineringsloven §§ 17 og 18 er koblet sammen, slik at klager over brudd på bestemmelsen om universell utforming av IKT, blir behandlet som et spørsmål om brudd på den generelle bestemmelsen om universell utforming etter § 17. Nemnda har etter gjeldende rett myndighet til å håndheve § 17.

Når departementet nå foreslår å skille §§ 17 og 18 innebærer det at unntaket i lovens § 7 første ledd bokstav (b), om Nemndas ansvarsområde, oppheves. På denne måten blir nemndas myndighet til å behandle klager over manglende oppfyllelse av plikten til universell utforming av IKT, videreført og presisert. Departementet foreslår at nemnda skal håndheve bestemmelsen om universell utforming av IKT, jf. forslag til ny § 18, og

den foreslåtte bestemmelsen om aktivitets- og redegjørelsesplikten for universell utforming av IKT i § 19a. Nemnda følger reglene i diskrimineringsombudsloven ved sin klagebehandling.

Departementet foreslår at nemndas håndhevingsmyndighet, når det gjelder universell utforming av IKT, tydeliggjøres i likestillings- og diskrimineringsloven § 36, som regulerer håndhevingen av universell utforming av IKT. Etter dagens bestemmelse er det kun Difi sin tilsynsvirksomhet som fremgår av § 36. Dette kan gi et inntrykk av at nemnda ikke håndhever reglene om universell utforming av IKT. Ansvarsfordelingen mellom Difi og nemnda er i hovedtrekk slik at Difi fører tilsyn, mens nemnda behandler individklagene over brudd på bestemmelsene om universell utforming av IKT.

Difi skal føre tilsyn med at kravene i § 18, jf. § 41 overholdes. Difi har ikke myndighet til å behandle klager over diskriminering på grunn av manglende etterlevelse av kravene til universell utforming. Difi fører et risikobasert tilsyn hvor enkelte IKT-løsninger blir vurdert og testet opp mot kravene i forskriften. Dersom det påvises manglende etterlevelse av forskriftens krav vil tilsynet kunne følge opp dette nærmere etter forskriftens prosessuelle bestemmelse og virkemidler, se nærmere §§ 5,6 og 7 i forskriften.

Når nemnda skal behandle klager på manglende etterlevelse av forskriftens bestemmelser, herunder aktivitets- og redegjørelsesplikten i likestillings- og diskrimineringsloven § 19a, er det diskrimineringsombudslovens prosessuelle bestemmelser som ligger til grunn for nemndas håndheving.

En henvisning til nemndas håndheving i § 36 innebærer en realitetsendring ettersom nemnda vil få nye oppgaver gjennom håndhevelsen av redegjørelsesplikten etter den foreslåtte § 19a.

Det er i dag inngått en samarbeidsavtale mellom Difi og nemnda, som tydeliggjør oppgavefordelingen og håndteringen av saker knyttet til universell utforming av IKT. Ifølge avtalen skal tilsynet, på forespørsel, gi en skriftlig IKT-faglig uttalelse i forbindelse med klagesaker som behandles i nemnda.

Departementet foreslår at Diskrimineringsombudslovens unntaket i § 7 bokstav (b) «§ 18 om universell utforming av IKT» i diskrimineringsombudsloven, oppheves.

Se nærmere merknader til likestillings- og diskrimineringsloven § 36 i kapittel 14.1.5.

14.3 Forslag til lovendringer i likestillings- og diskrimineringsloven

Forslag til endringer i likestillings- og diskrimineringsloven. Endringene er skrevet i kursiv.

§ 17. Universell utforming

Offentlige og private virksomheter rettet mot allmennheten har plikt til universell utforming av virksomhetens alminnelige funksjoner.

Med universell utforming menes utforming eller tilrettelegging av hovedløsningen i de fysiske *forholdene*, slik at virksomhetens alminnelige funksjoner kan benyttes av flest mulig, uavhengig av funksjonsnedsettelse.

Plikten gjelder ikke utforming eller tilrettelegging som innebærer en uforholdsmessig byrde for virksomheten. Ved vurderingen skal det særlig legges vekt på

- a) effekten av å fjerne barrierer for personer med funksjonsnedsettelse,
- b) om virksomhetens alminnelige funksjoner er av offentlig art,
- c) kostnadene ved tilretteleggingen,
- d) virksomhetens ressurser,
- e) sikkerhetshensyn,
- f) vernehensyn.

Plikten etter første ledd anses som oppfylt dersom virksomheten oppfyller krav til universell utforming i lov eller forskrift.

Kongen kan gi forskrift om innholdet i plikten til universell utforming på områder som ikke er omfattet av krav i annen lov eller forskrift.

§ 18. *Universell utforming av IKT*

Offentlige og private virksomheter har plikt til universell utforming av løsninger for IKT som underbygger virksomhetens alminnelige funksjoner, og som er hovedløsninger rettet mot eller stilt til rådighet for bruker. IKT-løsningene skal være universelt utformet fra det tidspunktet som er fastsatt i § 41.

Med universell utforming menes utforming eller tilrettelegging av hovedløsningen i informasjons- og kommunikasjonsteknologi (IKT), slik at virksomhetens alminnelige funksjoner kan benyttes av flest mulig, uavhengig av funksjonsnedsettelse. Med IKT menes teknologi og systemer av teknologi som brukes til å uttrykke, skape, omdanne, utveksle, lagre, mangfoldiggjøre og publisere informasjon, eller som på annen måte gjør informasjon anvendbar.

Plikten etter første ledd gjelder ikke dersom det innebærer en uforholdsmessig stor byrde for virksomheten. Ved vurderingen skal det særlig legges vekt på

- a) effekten av å fjerne barrierer for personer med funksjonsnedsettelse,*
- b) virksomhetens karakter,*
- c) kostnadene ved tilretteleggingen,*
- d) virksomhetens størrelse og ressurser.*

Plikten etter denne paragrafen anses som oppfylt dersom virksomheten oppfyller krav til universell utforming i lov eller forskrift.

Kongen kan gi forskrifter med nærmere bestemmelser om avgrensning av virkeområdet og innholdet i plikten til universell utforming av IKT-løsninger.

§ 19. Aktivitetsplikt for universell utforming

Offentlige virksomheter skal arbeide aktivt og målrettet for å fremme universell utforming innen virksomheten. Det samme gjelder for private virksomheter rettet mot allmennheten.

§ 19a. Aktivitets- og redegjørelsesplikt for universell utforming av IKT

Offentlige og private virksomheter skal arbeide aktivt og målrettet for å fremme universell utforming av IKT innen virksomheten.

Offentlige virksomheter og private virksomheter som jevnlig sysselsetter mer enn 50 ansatte skal redegjøre for arbeidet med universell utforming av IKT.

Kongen kan gi forskrifter med nærmere bestemmelser om innholdet i redegjørelsesplikten.

§ 36. Håndheving av reglene om universell utforming av IKT

Direktoratet for forvaltning og *ikt* (Difi) skal føre tilsyn med at kravene i §§ 18 og 19a *annet ledd*, jf. § 41 om universell utforming av IKT, overholdes.

Difi kan gi pålegg om retting til en virksomhet som ikke oppfyller plikten til universell utforming etter §§ 18 og 19a *annet ledd*, og forskrift gitt i medhold av § 18 *femte ledd* og § 19a *tredje ledd*, og kan treffe vedtak om tvangsmulkt for å sikre gjennomføring av pålegget dersom fristen for å etterkomme pålegget er oversittet. *En part kan begjære at en beslutning om illeggelse av tvangsmulkt skal prøves på ny. Forvaltningslovens §§ 28-36 gjelder tilsvarende.*

Difi kan kreve de opplysningene som er nødvendige for å gjennomføre sine oppgaver etter loven, og kreve adgang til IKT-løsninger som nevnt i § 18. Det samme gjelder klageinstansen ved klage over vedtak etter andre ledd.

Søksmål om gyldigheten av vedtak truffet av Difi eller av klageinstansen må reises innen tre måneder etter at underretning om vedtaket er mottatt. Vedtaket kan ikke bringes inn for domstolene uten at klageadgangen er utnyttet og klagen er avgjort. Søksmål skal likevel i alle tilfelle kunne reises når det er gått seks måneder fra klage første gang ble fremsatt, og det ikke skyldes forsømmelse fra klagerens side at klageinstansens avgjørelse ikke foreligger.

Diskrimineringsnemnda håndhever klager over brudd på §§ 18, 19 og 19a i henhold til diskrimineringsombudslovens bestemmelser, jf. § 35.

Departementet kan i forskrift fastsette nærmere regler om *gjennomføring av tilsyn*, utmåling av tvangsmulkt, og hvordan vedtak om tvangsmulkt skal gjennomføres.

§ 36a. Tilsynsorganets plikt til kontroll og rapportering

Direktoratet for forvaltning og ikt (Difi) skal jevnlig måle om offentlige organers nettsteder og mobilapplikasjoner overholder kravene til universell utforming.

Nærmere regler om kontroll og rapportering til ESA/EU-Kommisjonen kan fastsettes i forskrift.

§ 41. Overgangsregler

Plikten etter § 18 første ledd inntreder tolv måneder etter at forskrift om innholdet i plikten etter § 18 *femte* ledd har trådt i kraft, eller tolv måneder etter at forskriften gjøres gjeldende for nye pliktsubjekter, *med mindre kortere frister følger av forskriften*. Eksisterende IKT-løsninger skal være universelt utformet fra 1. januar 2021.

Direktoratet for forvaltning og ikt (Difi) kan gi dispensasjon fra fristene dersom det foreligger en uforholdsmessig stor byrde.

14.4 Forslag til lovendringer i diskrimineringsombudsloven

Kapittel 3 Diskrimineringsnemnda

§ 7. Nemndas ansvarsområde

Nemnda skal håndheve bestemmelsene nevnt i § 1 annet ledd, med unntak av følgende bestemmelser i likestillings- og diskrimineringsloven:

- a) § 13 første ledd om seksuell *trakassering*
- b) § 24 om offentlige myndigheters plikt til å arbeide for likestilling
- c) § 25 om arbeidslivets organisasjoners plikt til å arbeide for likestilling
- d) § 26 om arbeidsgivers plikt til å arbeide for likestilling
- e) § 28 om kjønnsbalanse i offentlige utvalg mv.
- f) § 32 annet ledd om behandling av lønnsopplysninger
- g) § 39 om straff for grov overtredelse av diskrimineringsforbudet som er begått av flere i fellesskap

Diskrimineringsnemnda skal ikke håndheve forbudet mot diskriminering i familieliv og andre rent personlige forhold etter likestillings- og diskrimineringsloven.

14.5 Forslag til endringer i forskrift om universell utforming av IKT-løsninger

Forslag til endringer i forskrift 21. juni 2013 nr. 732 om universell utforming av informasjons- og kommunikasjonsteknologiske (IKT)-løsninger er som følger. Endringene er skrevet i kursiv. Merknader og redegjørelser for endringene er behandlet i høringsnotatet.

§ 1. Forskriftens formål

Forskriftens formål er å sikre universell utforming av informasjons- og kommunikasjonsteknologiske *løsninger, for å fremme likeverdig samfunnsdeltakelse, bygge ned og hindre nye digitale barrierer og hindre diskriminering.*

§ 2. Virkeområde

Forskriften gjelder for IKT-løsninger som underbygger virksomhetens alminnelige funksjoner, og som er hovedløsninger rettet mot eller stilt til rådighet for *brukere.*

Forskriften er begrenset til å gjelde *automater og nettløsninger, herunder mobilapplikasjoner og digitale læremidler.*

Forskriften gjelder for IKT-løsninger i utdannings- og opplæringssektoren.

Forskriften gjelder på alle samfunnsområder, *med unntak av familieliv og andre forhold av personlig karakter.*

Forskriften gjelder ikke for IKT-løsninger i virksomheter som sysselsetter arbeidstaker, og som brukes ved utøvelse av arbeid, med mindre annet fremgår av forskriften.

Offentlige virksomheter og private virksomheter som jevnlig sysselsetter mer enn 50 ansatte, har plikt til universell utforming av innhold på intranett og ektranett, så langt innholdet er omfattet av § 4 fjerde ledd bokstav g. Tilsvarende skal disse virksomhetene oppfylle forskriftens krav til forhåndsinnspilt multimediainnhold i § 4 fjerde ledd bokstav b, og kravene til tilgjengelighetserklæring og tilbakemeldingsfunksjon i § 6

Forskriften gjelder ikke for nettløsninger som faller inn under kringkastingslovens virkeområde.

Forskriften gjelder ikke der utformingen av IKT-løsninger reguleres av annen lovgivning.

Forskriften gjelder ikke på *Svalbard*, på installasjoner og fartøy i virksomhet på norsk kontinentalsokkel, i *økonomisk sone*, eller på norske skip og luftfartøyer *utenfor norsk*

territorium. Kravene i § 5 gjelder ikke på norske skip og luftfartøyer uansett hvor de befinner seg.

§ 3. Definisjoner

I forskriften menes med

- a. Informasjons- og kommunikasjonsteknologi (IKT): Teknologi og systemer av teknologi som anvendes til å uttrykke, skape, omdanne, utveksle, lagre, mangfoldiggjøre og publisere informasjon, eller som på annen måte gjør informasjon anvendbar.
- b. Automat: Maskin eller annen innretning som brukeren opererer alene for å kjøpe en vare eller få utført en tjeneste.
- c. Nettløsning: Formidling av informasjon eller tjeneste som er tilgjengelig i nettleser eller tilsvarende, tilgjengelig via en URI (Uniform Resource Identifier) og som benytter http-protokollen (Hypertext Transfer Protocol) eller tilsvarende for å tilgjengeliggjøre innhold.
- d. Digitale læremidler: nettbaserte redskaper som kan brukes i det pedagogiske arbeidet, og som er utviklet med hensikt å støtte læringsaktiviteter.
- e. *Mobilapplikasjon: brukerprogramvare som utformes og utvikles for bruk på mobile enheter rettet mot allmennheten, som smarttelefoner og nettbrett. Dette omfatter ikke programvare som styrer enhetene (operativsystem) eller maskinvare.*
- f. Hovedløsning: IKT-løsninger som er en integrert del av den måten virksomheten informerer og tilbyr sine tjenester til allmennheten å og som er knyttet til virksomhetens alminnelige funksjon. Hovedløsning i utdannings- og opplæringssektoren: nettløsninger som er en integrert del av virksomhetens undervisning eller informasjonsformidling, og som virksomheten har innflytelse over.
- g. *Tidsbaserte media: omfatter media av følgende typer: lyd, kun video, lyd-video, lyd og/eller video kombinert med interaksjon.*
- h. *Gjenstander fra kulturhistoriske samlinger: privat eller offentlig eide gjenstander som presenterer en historisk, kunstnerisk, arkeologisk, estetisk, vitenskapelig eller teknisk interesse, og som er en del av samlinger bevart av kulturinstitusjoner som biblioteker, arkiver eller museer.*
- i. *Intranett og ekstranett: nettsteder som er tilgjengelig på et lokalt nettverk til bruk for virksomhetens ansatte (intranett) eller på det åpne internett og som gir utvalgte tredjeparter adgang til avgrenset innhold (ekstranett).*
- j. *Måledata: resultater fra kontrollaktiviteten som utføres for å kontrollere at kravene i § 4 overholdes. Måledata omfatter både kvantitative opplysninger om nettsteder og mobilapplikasjoner som er testet (antall nettsteder og mobilapplikasjoner eventuelt med antall av besøkende eller brukere, mv.) og kvantitative opplysninger om status for universell utforming.*
- k. Ny IKT-løsning: Total utskifting av en teknisk løsning, versjonsoppgradering, utskifting eller større endring av kildekode og større endring av utseende eller utforming. Gradvise endringer over tid som til sammen utgjør en endring som nevnt i denne bokstav, kan også regnes som ny IKT-løsning.
- l. Brukergrensesnitt: Møtepunktet mellom menneske og maskin, og den delen av maskinen brukeren kommer i direkte kontakt med, herunder fysisk maskinvare og logiske programvarekomponenter.

- m. Standard: Normativt dokument, herunder spesifikasjoner, retningslinjer og veiledninger. *Med standard menes også standard vedtatt etter forordning nr. 1025/2015 artikkel 2(1) bokstav b og c.*

Merknad: Begreper i gjeldende rett er her avkursivert, slik at kursivering kun indikerer hva som er nytt. Begrepene som defineres i bokstav a-m vil kursiveres i endelig forskriftstekst.

§ 4. Krav til universell utforming av nettløsninger

Virksomhetene skal sikre at nettløsninger er universelt utformet ved å gjøre de mulig å oppfatte, mulig å betjene, forståelige og robuste.

Nettløsninger skal minst utformes i samsvar med EN 301 549 V2.1.2 (2018-08) kapittel 9 (WCAG 2.1) på nivå A og AA, eller senere versjoner som endrer eller erstatter denne standarden.

Nettløsninger som tilfredsstiller kravene i annet ledd presumeres å være i overensstemmelse med første ledd.

Kravene til universell utforming gjelder ikke for følgende innhold:

- a) dokumentformater publisert før 1. juli 2014. Slike dokumentformater er likevel omfattet dersom dokumentet er nødvendig for en aktiv administrativ prosess som ledd i de oppgaver virksomheten ivaretar.
- b) forhåndsinnspilte tidsbaserte medier publisert før 1. januar 2021, trenger ikke oppfylle suksesskriterium 1.2.3 og suksesskriterium 1.2.5.
- c) direktesendte tidsbaserte medier.
- d) nettbaserte kart og karttjenester, så lenge vesentlig informasjon finnes på en tilgjengelig digital måte, for kart som er ment for navigasjonsformål.
- e) tredjepartsinnhold utenfor virksomhetens kontroll.
- f) reproduksjoner av kulturhistoriske gjenstander som ikke kan gjøres universelt utformet enten fordi:
 - (i) etterlevelse av kravene er uforenlig med gjenstandens bevaring eller autensitet, eller
 - (ii) på grunn av manglende kostnadseffektive automatiserte løsninger, som kan omdanne manuskripter eller annet innhold.
- g) innhold på intranett og ekstrasnett publisert før 1. januar 2021, frem til nettløsningen gjennomgår en vesentlig revisjon etter § 3 første ledd bokstav k.
- h) innhold på arkiverte nettløsninger som ikke er nødvendige for aktive administrative prosesser i virksomheten og som ikke er oppdatert eller redigert etter 1. juli 2014.

§ 5. Krav til universell utforming av automater

Automater skal minst utformes i samsvar med følgende standarder, eller tilsvarende disse standarder:

- a) CEN/TS 15291:2006 – Identification Card Systems – Guidance on design for accessible card-activated devices.
- b) NS-EN 1332-1:2009 – Identification Card Systems – Human-machine interface – Part 1: Design principles for the user interface.
- c) NS-EN 1332-2:1998 – Identification Card Systems – Man-machine interface – Part 2: Dimensions and location of a tactile identifier for ID-1 cards.
- d) NS-EN 1332-3:2008 – Identification Card Systems – Man-machine interface – Part 3: Keypads.
- e) NS-EN 1332-4:2007 – Identification Card Systems: – Man-machine interface – Part 4: Coding of user requirements for people with special needs.
- f) NS-EN 1332-5:2006 – Identification Card Systems – Man-machine interface – Part 5: Raised tactile symbols for differentiation of application on ID-1 cards.
- g) NS-EN ISO 9241-20:2009 – Ergonomics of human-system interaction -- Part 20: Accessibility guidelines for information/communication technology (ICT) equipment and services.
- h) ISO 20282-1:2006 – Ease of operation of everyday products -- Part 1: Design requirements for context of use and user characteristics.
- i) ISO/TS 20282-2:2006 – Ease of operation of everyday products -- Part 2: Test method for walk-up-and-use products.
- j) ISO/TR 22411:2008 – Ergonomics data and guidelines for the application of ISO/IEC Guide 71 to products and services to address the needs of older persons and persons with disabilities.

§ 6. Tilgjengelighetserklæring og tilbakemeldingsfunksjonalitet

Offentlige virksomheter og private virksomheter som jevnlig sysselsetter mer enn 50 ansatte, skal avgi en tilgjengelighetserklæring vedrørende etterlevelse av kravene i § 4. Tilgjengelighetserklæringen skal være detaljert, uttømmende og tydelig.

Tilgjengelighetserklæringen skal oppdateres regelmessig. Den skal være universelt utformet, i et maskinleselig format og følge standardoppsettet for slike erklæringer.

Tilgjengelighetserklæringen skal inneholde:

- a. *En forklaring av innhold som ikke er universelt utformet, og en begrunnelse for hvorfor innholdet ikke kan følge kravene, samt en beskrivelse av universelt utformede alternativer, der det finnes.*
- b. *En beskrivelse av, og lenke til en tilbakemeldingsfunksjon, hvor enhver kan varsle virksomheten om mangelfull etterlevelse av kravene i forskriftens § 4. Enhver kan også be om opplysninger som er unntatt etter § 4 tredje ledd, eller som er unntatt etter en forholdsmessighetsvurdering i henhold til likestillings- og diskrimineringsloven § 18 tredje ledd.*
- c. *Lenke til håndhevingsprosedyren og informasjon om klagerett.*

For nettsted skal tilgjengelighetserklæringen publiseres på virksomhetens nettsted.

For mobilapplikasjoner skal tilgjengelighetserklæringen enten være publisert på virksomhetens nettsted, eller sammen med nedlastingsinformasjon for mobilapplikasjonen.

Virksomhetene skal svare på henvendelser fra brukerne innen rimelig tid.

§ 7. Tilsyn og krav om dokumentasjon

Direktoratet for forvaltning og ikt fører tilsyn etter forskriften.

Virksomhet som har ansvar etter forskriften, skal kunne dokumentere at krav i §§ 4 og 5 er overholdt. Ansvarsforhold i virksomheten og hvilke standarder som er benyttet for den aktuelle tekniske løsningen skal dokumenteres.

Direktoratet for forvaltning og ikt kan kreve de opplysninger og foreta de undersøkelser som er nødvendige for å gjennomføre sine oppgaver, herunder kreve tilgang til IKT-løsninger som reguleres av forskriften.

Retten til å kreve dokumentasjon eller tilgang til lokaler og IKT-løsninger etter tredje ledd gjelder uten hinder av taushetsplikt.

§ 12. Dispensasjon

Direktoratet for forvaltning og ikt kan etter søknad gi dispensasjon fra tidsfristene for gjennomføring av forskriftens krav, dersom det foreligger *en uforholdsmessig stor byrde*. En uforholdsmessig stor byrde kan være hensynet til personvern, økonomi, sikkerhet, teknologiske muligheter eller der utviklingsforløpet for en anskaffelse ikke lar seg tilpasse tidsfristene.

§ 13. Tilsynsorganets plikt til kontroll og rapportering⁶⁶

Direktoratet for forvaltning og ikt skal årlig kontrollere om offentlige organers nettsteder og mobilapplikasjoner overholder kravene til universell utforming etter forskriftens § 4.

Kontrollene skal utføres i samsvar med metodikken fastsatt i gjennomføringsrettsakt av EU-kommisjonen.

Metodikken omfatter:

⁶⁶ Det er ikke tatt endelig beslutning på om Norge skal be om tilpasningstekst på gjennomføringsbeslutningen som fastsetter metodikken som nevnt i § 13 andre og tredje ledd. Dette kan føre til endringer i paragrafen.

- a) *perioden for målingen og utvalget av nettsted og mobilapplikasjoner som inngår i målingen,*
- b) *på nettstedsnivå; utvalget av enkeltsider og innholdet på disse sidene,*
- c) *på mobilapplikasjonsnivå; innholdet som skal testes, herunder versjon, tidspunkt for lansering og oppdateringer,*
- d) *en beskrivelse av brudd og samsvar med kravene til universell utforming med henvisning til relevante deler av gjeldende standard,*
- e) *dersom det avdekkes brudd med kravene skal offentlige organer få data og informasjon om etterlevelsen av kravene, i et format som setter de i stand til å rette opp bruddene,*
- f) *hensiktsmessige ordninger, herunder om nødvendig veiledning og eksempler om automatisk testing, manuell testing og brukertesting, som lar seg gjøre innenfor perioden for måling og rapportering.*

Det skal rapporteres til ESA/EU-kommisjonen hvert tredje år. Første rapport skal fremlegges senest 23. desember 2021.

§ 14. Ikrafttredelse og overgangsregler

Forskriften trer i kraft 1. juli 2013.

Virksomheter som har plikter i henhold til denne forskriften, skal sørge for at nye IKT-løsninger er universelt utformet senest 12 måneder etter at denne forskriften er trådt i kraft. Virksomheter i opplærings- og utdanningssektoren har plikt til å sørge for at nye IKT-løsninger er universelt utformet senest 12 måneder etter 1. januar 2018.

For kravene som følger av § 2 sjette ledd, § 4 annet ledd og § 6 gis det en overgangsperiode på 6 måneder fra kravene trer i kraft.

Eksisterende IKT-løsninger skal være universelt utformet innen 1. januar 2021.